

14727

Народни Пресветителъ

1928

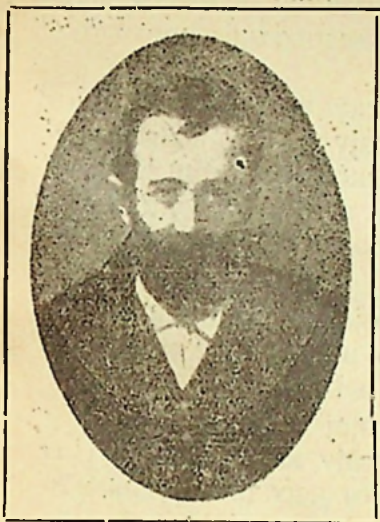
НАРОДНИ ПРОСВЕТИТЕЉ

— ЛИСТ ЗА ШКОЛСКИ ЖИВОТ И НАРОДНО ПРОСВЕЋИВАЊЕ —

ГОДИНА I.

УРЕДНИК
СРЕЋЕН ДИНИЋ

БРОЈ 1.

✦ ЈОСИФ КОСТИЋ

лесковачки учитељ и духовни
вођа народни за време Турака.**НАША РЕЧ**

Настављајући традицију наших претходника, почевши од легендарног учитеља *Јосифа Х. Косића*, па затим: *Јована Биволаровића*, *Трандафила Коцића*, *Глигорија Миленковића*, *Марка Јоковића* и других учитеља, које Бугари зверску поубијаше у Сурдулици 1915. године и Лесковачког Учитељског Друштва, које је пре овога издавало два часописа: „Бачки Напредак“, пре рата и „Школски Покрет“ после рата, излазимо сад и са „Народним Просветитељем“, чији задатак сам наслов казује.

Па како је код нас обичај да се човек прво неправда за оно што почне да ради, то и ми наше правдање почињемо овом причом:

Један човек беше тешко болестан. Изређаше се десет лекара и нема му спаса. Неко рече укућанима да зову још једног лекара. Нашто то кад му десет нису помогли. Најзад позваше и тога једанаестог. И, каква срећа, овај лек који он приписа, диже болесника.

И ми имамо једног тешког болесника над којим се ређају лекари већ 100 година и никако да га испра-

ве на ноге. Тај се болесник зове *народна непросвећеносћ*.

Ми имамо једну државу у којој се кука од много књига и листова, а не кука се што је сваки други човек неписмен.

Ми имамо много наших села где школе и цркве постоје већ 100 година, па се сељаци још криво куну, не дижу се са карташких столова по кафанама (о пијанчењу и да не говоримо), из суднице не излазе због парничења и посведневно пуне деловодне протоколе првостепених судова.

Ми знамо једну народну скупштину, у којој се посланици грубо грде и шамарају и дају врло ружну слику свог домаћег и школског васпитања. И то им ништа не смета да доносе законе о судском и кривичном поступку и законе о народном просвећивању.

Ми знамо једну земљу у којој се врло много говори о просвети и васпитању, а нигде веће жалбе на непросвећеност и невоспитаност него у њој.

Ми знамо једну земљу у којој се просвећеност и васпитање код појединаца чувају као униформа за празнике и употребљавају само са парадне прилике.

Ми знамо једну земљу у којој се сеје култура а ничу содоми и гомори, пре времена и ако знамо да је то пеминовна последина сваке цивилизације да са њом упоредо иде и Вавилон.

Јели то право стање просвећености што се зове лажна образованост. И јесу ли излишни они људи који подижу свој глас против такве злоупотребе и изопачавања просвећености и који хоће да скину фирму са свију оних дућана у којима нема те робе што се зове васпитање.

Па да се неби мислило да ми хоћемо да будемо тај *једанавесит* лекар и месија, изјављујемо да ми ошним отварамо рубрику за такве лекаре: ко год хоће да помогне нашем тешком болеснику што се зове *непросвећеносћ*, биће нам добро дошао. И у томе ће се састојати месија нашега листа.

Јер ми се сви, који више, који мање бавимо тим послом. Ко би спорио оцу да васпитава сина и мајци да васпитава кћер. Ко ли сваком *сѣаријем* да васпитава *млађена* од себе. Онда је потребно да бар приближно знамо нешто о тој науци што се зове наука о васпитању. Ето, то ће бити један од главних задатака нашег листа: тумачење и популарисање васпитних наука и разрађивање појединих васпитних питања.

За науку о васпитању то је потребније, него ли за ма коју другу науку. Јер човек може и не знати нешто из других области наука, од тога се неће сваки пут застидети. Али кад се у друштву покаже неваспитан, то му не служи за углед.

Не греба се заваравати статистичким цифрама кад живот сасвим друго показује. Број школа није израз народне просвећености, већ оно што се види у животу. А оно што се тамо види још је далеко од праве просвећености.

Свет пати од разних беда у животу, срди се, виче, ропће, оптужује. Од рођења до смрти незадовољан је својим животом и тражи поправку свога стања. Али беда коју стварају рђаве материјалне и друштвене прилике није ни приближна оној коју ствара рђаво васпитање. Људи и не виде да много више пате од рђавог васпитања него ли од туберкулозе, куге и колере. Јер ове болести дођу па и прођу, а рђаво васпитање, које производи стотине недаћа људима, увек је ту. О тој беди се најмање и пише и говори. А она је авет која прати сваку кућу, породицу и друштво. То је шуга која сврби, а људи не умеју да је се отресу. Иду под именом здравих а у ствари су болесни. То је хронична болест нашега доба од врха до дна.

Прост свет и што има лепог васпитања, то је више ствар његове домаће религије и породичне традиције, него ли утицај систематског модерног васпитања. Али се утицајем садашњице и из тога колосека изашло. Изашло се из *сѣаре* куће, да би се ушло у *нову*, па се нова још није саградила и остало се на улици.

Пољудљани су домаћи ауторитети, а друштвени и државни још више. Патријархални односи у породици изгубили се, а новим још нису замењени. Растројство и лутање свуда, бацн на полазној тачци живота.

Осетило се да ни интелигенција, која треба да предводи народ, нема довољно тога најелементарнијег домаћег васпитања. Народ то види, осећа, резонује, разочарава се, деморалише се. Па зашто да се обмањујемо оним што још нијесмо. Зашто не би смо потражили озбиљнијег лека тој педаћи што се зове рђаво васпитање. Зашто се не бисмо постарили за боље васпитање интелигенцију, да бисмо годе брже добили и цео народ васпитан. О једном учитељу или свештенику у селу, годинама се прича и добро и зло. Каква срећа кад се само добро прича, а каква несрећа кад се зло прича. При том све се окреће око његовог доброг или лошег васпитања.

У нашој земљи имаће ваљда преко 20 000 професионалних васпитача који раде на васпитању људи. И, никако да се дође до доброг васпитања. Дају се знања од сваке врсте. У томе смо, може се рећи толико одмакли да данас и сељаци знају шта значе речи: *алкохол, кисеоник, култура, хиџена, дискусија, полиџика, рејџишија, агрономија и т. д.* А прилично једноставни људи не знају шта значи реч *педагогија*. То значи да смо ми на свима пољима много више урадили, него ли на пољу народног васпитања.

Воде се празни разговори толико година око уређења просвете а стоји се на једном месту. Народ у масама још неписмен, губи све више веру у оне који га воде и просвећују. О томе имамо и сувише доказа.

Желећи да зауставимо то духовно сrozавање у народу, ми подижемо свој глас кроз овај лист да помогнемо свима онима који су почели тај пут да крене ка исправци тога стања.

Јер нашу државу неће очувати само војска и материјално богатство већ и добро васпитање њених грађана. Ми имамо нуно примера да наведемо, где су поједине државе имале и добру војску и материјално богатство, па су пропадале због рђавог васпитања

својих грађана. Васпитање је дакле једна трећа од бранбена сила народна, коју ниједна непријатељ не може уништити. Национални је и патриотски разлог да радимо на њему.

УРЕДНИК.

Благ. К. Ристић — Влад. Хан

На својој бразди

— уз први број „Народног Просветитеља“ —

И Он, вечно тајни и недокучиви, при саздавању свега овога, и што видимо и невидимо по ономе, како библија вели, придржавао се извесног реда: да све на свом месту и „своје“ да све има и носи карактер свога објекта; да све има своје нарочите задатке и циљеве и да све тече кроз ток животни, својом ставом, — али да ипак све то, сав тај безброј-разнародног, чини једно огромно, универзално „цело“ кроз које ће од праисторије до „два вјека вјекова“ провејавати и вечно струјати једна највечнијачвенија хармонија лепоте, какву је могао замислити и створити само један најталентованији ум највећег генија — уметника.

И тако је од праисторије до данас, тако на „тели“ и остати и од данас, на све до невољаног коначног „Цео“ ток животни природе и света, кретао се дајношће у том вечном струјању разнородне радљивости, у вечном току: поделе улога + поделе рада. Тако је у природи тако је у друштву. И у колико је то разнообразно, „св свако“ и „свашта“ доследније се и присније држало свога места, своје додељене улоге и свога намењеног му рада, у толико се је она вечна хармонија свега универзалног, јаче испољавала и налазила подударни откуцај у срцима свега животног. Али, док је овај принцип у природи, може се рећи, савршеден крајње егзактно, докле у друштву није тако. Ту је увек, с времена на време, или баш и једнако, бивало одступања од постојаности „све на своме месту“ и тад се, као последица тога, стварало извесно време, извесна епоха, као израз једне поремећености. Наравно, да су у овом случају, по закону вечног одржања, други делови тог и поремећеног у интересу оне вечне хармонијске целине, супротно деловали још већом енергијошћу: да „цело“ одрже на свом месту и пуној својој улози, враћајући га с пута странпутнице на главни, њему само својствен, друм.

И појава „Народног просветитеља“ долази у време једне друштвене поремећености, коју одавно питању деценију већ осећамо, најпре с уверењем, да је све то време и про-

лазно, али, како она укоренјујући се упорно, прети да постане принцип, то нас уверење постепено оставља и доводи до једне озбиљне бојазни. Долази он, као трзај једног делића само од органа једне огромне целине, да у интересу што изразитијег манифестовања оне вечне хармоније буде одбрана принципа: „Све на своме месту“ и регулатор нормалног живота. Далиће и колико он, у овој својој улози успети, ми се нећемо у то упуштати. Ми стојимо на принципу да је сваки делић животнога, саздан и задахнут животом, у свесној намењеној улози, да живи *дужан* у обиму своје намењене улоге, *делајти*, без обзира на све остало.

Дакле, опет један трзај, опет један замах, један горак и тежак покрет пун најчистијих побуда и најплеменитијих намера, тако одударних од грубе данашњице! Апостолски корак, стезан пуном трава и сипкавог игличастог песка који крвави босу ногу.....

— Од кога?

— Од онога, кога су богови проклели, да буде учитељ
— Учитељ!.....

Колико дубине, узвишености и просторности при изговору ове речи! Бити учитељ, бити учитељ, бити недољиви борац трагом мучеништва, заогрнут ореолом славе! И он иде тако, не суштајући на свом дугом и непроходном путу, иде годинама, деценијама, вековима... Иде, бори се и дела: подиже, обара, ломи, крчи, чисти.... проповеда, учи и даје себе самог и гасне..... Јер:

„Ту селаша прости и селанке бедне,
Простодушни живот и мрак од незчања
Још са кровом сламним учерне бедне;
Штура земља тражи дубљег орна;
Кочевине нигде — коров у прохуше;
Све вапије помоћ; треба да се лечи, —
И он усред свега тога као с. нше!...“

(Свршиће се).

ШКОЛСКИ ЖИВОТ

Ђачка Самоуправа

Ђачка самоуправа је одмах после рата постала симбол „ослобођења“ школске омладине. То је била општа појава у Европи. Није чудо што је пренагљено одушевљење за ту новину на једној страни изазвало реакцију на другој страни. Ствар је схваћена врло површно и олако. На европском континенту нешто

дубље је испитана у неколико пробних школа и интерната. Превидела се једна ствар: да њен успех зависи од целокупне оријентације школског рада.

Сасвим друкчије гледа самоуправу радних школа, која је заснована на принципу саморадње ђака, а друкчије школа старог типа.

С правом вели Андресен, да стара школа никад није говорила о правима ђака, нити је познавала ђачку самоуправу, јер је њен главни циљ био ширење и предавање знања. Чак самоуправа би јој била у том погледу само на сметњи. У колико је стара школа остала непроменљива и у колико је мање водила обзир о васпитним моментима, у толико јој је више ђачка самоуправа била страни елемент, вештачка творевина која је учитељима била на сметњи а ученике својим резултатима разочарала.

Али ако хоћемо ђачку самоуправу да ставимо у службу грађанског и моралног васпитања, ако хоћемо да поставимо здраву самосталност и предузимљивост омладине и да нове генерације васпитамо у духу демократије, онда је потребно, да је темељно обрадимо и да за њу заинтересујемо како учитеље, тако и ђаке. Поратна ђачка самоуправа не може нас задовољити, јер је била спроведена с извесним формализмом, према коме је омладина била равнодушна. Она се образовала угледањем на управни апарат општине и државе, ту врсту самоуправе напуштају сада сви школски реформатори. Други неуспех ђачке самоуправе је неповерење једног дела учитељства, који је сматра као нешто револуционарно.

Самоуправа се може остварити само заједничким радом и старањем учитеља и ђака. Самоуправа необично утиче на ђаке, повећава њихову радљивост, буди смисао за заједнички рад, смисао за ред и друштвену одговорност, учвршћује навике саме дисциплине и узajамних односа. Она се може развијати уз узajамну сарадњу и помагање ђака, учитеља и ђачких родитеља. Вачка самоуправа треба да постане део школског живота. Школа не може остати само место испита, место одмерених односа између учитеља и ђака. Тај однос

је пробудио отпор ђака и нерасположење родитеља. Он је највише ослабио резултате школе. Ђаци ће се одавати забрањеним забавама све докле, докле их школа не привуче себи као пријатно заједничко место. На жалост има још и данас учитељи који скуштине и удружења ђака посматрају непријатељским очима. Међутим, ако омладини пружимо једно сретство, као што је ђачка самоуправа, где ће се она сама васпитати, измениће се њен однос према школи.

То не значи, да учитељи треба да измисле самоуправу, а ђаци по заповести да је спроводе. Напротив, самоуправа је само онда могућа, ако се развије из потреба и навика омладине и ако интересује све њене чланове. Учитељ учествује у самоуправи као старији члан, као искусан саветник, кога радује њен развитак. Учитељ занатлија је противник ђачке самоуправе, јер њему недостаје један битни услов: смисао за узајамност и демократију.

Стога се не може школама прописивати јединствени програм и обим самоуправе, јер управо њен успех почива на предузимљивости и иницијативи појединаца. Ипак ћемо овде пружити неколико подстрекана, неколико елемената, који се према месним приликама могу упростити или комбиновати

Миодраг Матић - Земун

Рад. В. Теодосић — Јагодина

Проблем породичног васпитања

Многи педагози и уопште културни радници читавих столећа трудили су се да докажу велику улогу куће која јој припада као васпитној установи. И ма да је утврђено да је кућа темељ свем васпитању, ипак се мало пажње и обраћа. Погледајте нашу данашњу омладину, посматрајте је у кући, на улици, у школи, у друштву. Приступите ближе, испитајте њене побуде, њене идеале, њене поступке и видите њена дела, доћи

ћете до грозних резултата! Наћи ћете готово свуда, морално банкротство. Срећћете децу одметнуту од својих родитеља. Видећете да су родитељи немоћни да савладају своју рођену децу. Наћи ћете забринуте родитеље и све патриоте. А зашто? Ко је томе крив? На то има само један одговор: *крива је кућа, криви су родитељи, криво је друштво*, јер нису дали оно што су били дужни дати. Да ли постоји кривица до деце? — Јесу ли она одговорна за своје морално банкротство, за тако низак морал у друштву? — Не! — Знајте, да су деца ваша оно што сте начинили ви, ваша околина, оно што њим је дала кућа друштво. Сву њихову својину примили су од вас, и она имају само оно што су добила од својих старијих, својих родитеља, својих ближњих, своје околине. Сви њени поступци, њени манири, као уљудно држање или грубијанство, копија су сличних особина које околина испољава. Она долазе на свет са извесним телесним и душевним урођеним диспозицијама, које су опет огледало родитељских особина, њиховог карактера моралне, интелектуалне вредности и физичког здравља. Од првог дана по рођењу она је у рукама родитеља и најближе породичне околине. Она се, дакле, у њином друштву рађа, у њему расте и одгаја се. У почетку оно је и свему слабо и зависно од родитеља. Кад би се оставило природи да га она дотерује и израђује као што су натуралисте то захтевале, оно би брзо подлегло животним недаћама и угинуло, а сем тога оно би, живећи одвојено од света и људи, образovalo засебан менталитет и карактер, израдило настрану идеологију, која стоји у опреци са поретком и схватањем у друштву, те би дошло до неизбежних сукоба. Зато се оно предаје у руке родитеља, васпитача, да га по нарочитом плану и систему, водећи рачуна о законима његове природе, спреме за будући живот у заједници.

— : Наставиће се: —

НАРОДНИ ЖИВОТ

Обичаји у Галичнику

— који показују да је наци народ свуда исти како у Црној Гори, тако у Галичнику. —

Нешто слично ономе што се чини у неким селима у Црној Гори и у Вучитрцу 1. (14.) марта изјутра, овде се то ради на Беле Покладе увече. Наиме пали се слама по баштама.

Тога дана зају деца од куће до куће и сабирају сламу (Сва су деца од једног братства и њихових пријатеља што су им домови близу.) Свако жели да деца изиђе у сусрет давши им снопље или неvezане сламе. Деца уз припомоћ старијих носе сламу на једну башту. На средину исте побија се у земљу једна мотка, пошто је претходно на њезин врх навучен крст-од сламе. Око ње прислоје се а учврсте за земљу односно снег, још неколике краће, а уз ове усправи суво грање. Затим се унаоколо наниже и набаца слама. Поред те „саворде“ прави се још једна мала, која служи за две сврхе: Прво, да би се деца мало огрејала кад им пристуди, јер морају ту бити будни стражари, да им ко из суседног краја не дође и упали „саварде“. Друго је то, што са те гомилице, обично девојке, узимају по руковет-два упале их и пређу своје баште, онако како ће се напред рећи.

Свакоме је жеља да његов сусед пре ноћне са паљењем Али, ту су деца посреди па се не оклева много. Главно је да буде мрак. Чим се појави први пламен на извесној „саварди“, зачас, учини се исто и у целом селу.

Сунце је зашло. Небо се цакли, звезде жмиркају, а бледи месец изнад букове шуме полако се спушта, јер је радознао како ће изгорети „нечастиве“ и овог пута. Код најближе „саварде“ види се гомилица дечице која са радношћу ишчекују час.

Мало касније, долазе три девојке обучене у црвено, одело — сасвим китњасто. Свака узима по руковет сламе и живо иде у своју башту. С једнога краја на други и око-ло јури се са речима: „Бегај кртице, да те не изгорим!“

Од студи, а више због опште покретљивости, осећа се

код младежи несташлук. Деца трчкарају око томила, а испод ногу шкрипи им смрзнути снег, попут штеткања паса кад терају зена. Девојке певају сватовске и друге песме.... Оне, што су до мало пре онако раздрагано терале кртице из својих башта, издвојише се, и пођоше ка огради дотичне баште, зато, што тамо нема снега. Узаслоњене уз лесе, почеше тихо певати, а њихози акорди још нежније ишчезавати кроз хладне шуме Бистре плавине.

— Свршиће се —

Учитељска писма

Нигде се од зиме не може мрднути. Снег завејао, што кажу, и стазе и богазе и хтео не хтео, мораш да седиш у соби и чуваш топлу пећ. Четвртак је по подне и ја седим у соби пишући ово писмо, а жена чита новине. Пићање и читање то нам је обома најлепше занимање и тиме се бавимо увек кад нам је време слободно. Никада не осећамо досаду а вечери су нам најпријатније. Тада пустимо грамофон да свира и увек дође го неколико њих да слуша. Још преко дана наши сељани, сељанке, а нарочито девојке, траже допуштење да могу доћи. Никога не одбијамо, јер тиме правимо задовољство и себи и њима. Уведемо их у читаоницу и читано им лепе ствари из књига и листова, а после свирамо и играмо.

У школи иде добро. Зграда је врло добра, окречена а патос свуда премазан олајом. Прирез се уредно добија и ни паре нема на дугу. А има школа на жалост, које нису добиле ни једне паре приреза. Нови председник млад је човек, али исто тако добар и енергичан као и стари. Избрали смо га прошле године, пошто стари баш никако није хтео да остане, јер, како он каже, треба и млађи да покажу шта знају. И писмо се преварили. Поштен је, енергичан и вредан.

Избори су код нас прошли потпуно на миру и нико се није дао ни подговорити, купити ни заплашити. На, зар није задовољство радити са овако паметним и добрим народом.

Учитељи и Универзитет.

Рекао се, да је просветна политика моћно оруђе наставе, стављене у службу једне нације или једне земље. То је исто тако кардинална истина као и она да је истински државник велики народни васпитач. У данашњем времену, које има и своје јасно оцртане карактеристике, често се наглашује да живимо у доба демократије. Прудон је дефинисао демократију, као систем где преовлађује принцип васпитања: „Демократија је недократија.“ И највећи његов противник Маркс, поклоник се пред том освештавом истином признајући „одлучну снагу васпитања маса и изјављујући, да идеја кад овлада масама, постаје материјална сила.“ Да се дође до ове материјалне силе, која ће срутитивно покретати масе и носити идеје националне и културне једнога народа, потребно је спремити људе, који су вољни без роптања и са не устрашивошћу подметнути своје главо и бити вазда готови ставити у службу држави дату им дрему. Све цивилизоване државе на свету, дале су то у задатак, највећим делом, једном реду—класи људи, учитељима. Историје тих народа говоре, да се у томе није погрешило. Узмимо заслужан суд о немачким учитељима. Наши учитељи, по оцени гласа народа, такође се могу узети за пример. Али док Немачка већ своје учитеље све *више спрема* за заманивије подхвате и великодушно већ заслужено им отвара врата највећег Храма науке—Универзитета; докле наша држава егоистички одузима и оне мрвице дате у виду Више педагошке школе, својим учитељима. А „егоизам јесте корен свих људских беда“—па и наших.

Наши су учитељи оправдали, до сад плаћени капитал у њима. И то у свима приликама вратили су га држави са великим каматама, почему онда не би то исто било, да им се дозволи и факултетско образовање? Би. још више и јаче! —А по којој логици, опет, да се учитељи не пуштају на Универзитет, а богослови могу? — Ко то пронађе, да гимназијски матурант има више услова за напредовање на педагошку групу наука од једног учитеља? -- По зашто би онда ти матуранти, који су привремени учитељи--а после, да постану стални; зашто би полагали допуске унит. испите из педагошке групе предмета? Они овде немају довољно педагошке спре-

ме за учитеља а тамо на универзитету за групу са чисто педагошким предметима имају више услова и од учитеља чија је то струка? Овде престаје логика!*)

Никола Кр. Радоман

*) Овај говор на питање зашто се учитељи не примају на универзитет дао је 5. тачка резолуције ширег одбора секције Београда од 11 јануара ове године, која гласи: да је данашњем учитељу опште и стручно образовање испод нивоа данашње науке. („Нар. Просвета“ бр. 4.) Ур.

Из претплатничких писама

1.

„Добно сам ваш оглас за „Народни Просветитељ“. Лепа идеја и лепе намере имате. Али шта је вајда кад нас годинама васпитавају да и поразе сматрамо успесима. Тај лист би требас прво то да расчисти шта нам је приход а шта расход у просвети.“

2.

„Поздрављам покрет „Народног Просветитеља“. Одавно се осећала потреба за једним таквим независним листом, који ће претресати просветна питања онаква каква су, без улепшавања и намештања, јер обмањивању треба учинити једном крај“

3.

„Не можете појмити колико ме обрадовала вест о покретању „Народног Просветитеља“. Ја незнам докле ће допрети његов глас у парламенту јавне речи. Али ја ћу бити задовољан што ће допрети до мене. А кад дође до мене то је као до целог народа“.

4.

„Хвала Богу те се сетисте мало и овога једног народа. Ми се убисмо третирајући поједине педагошке проблеме у нашим листовима, а народ ништа незна о томе. Мило ће ми бити ако „Народни Просветитељ“ буде могао да одговори и том задатку што се зове народно просвећивање.“

5.

„Има једна песма коју никад није досадно погављати. То је идеја о народном просвећивању. Једина љива за коју нису никад сувишни ридници. Једина Фабрика у којој се увек може наћи посла. Једина професија у којој нема беспослице. Једина роба од које се нико не може обогатити, а нико ни осиромашити.“

Б Е Л Е Ш К Е

Јосиф Х. Костић -- Приштевац

У данашњем броју доносимо слику знаменитога Јосифа Х. Костића лесковачког учитеља и духовног вође за време Турака.

Његов просветни, национални и ослободилачки рад заједно са Милошем Милојевићем, чувеним професором и етнографом нашим, дубоко је запамћен код народа онога краја. Зато је за време прославе педесетогодишњице Лесковца, прошле године његово име највише спомињано.

Опширније о његовом раду изнео је у својој књизи г. Др Јов. Х. Васиљевић књижевник, која ће ових дана угледати света.

Народни Универзитет у Лесковцу

Још одмах после рата неколико интелектуалаца у Лесковцу приредили су били читаву серију популарних предавања за народ. Па пошто је публика нерадо ишла у заказане школске сале, то су предавачи пошли за њом тамо где се она налази, у кафане. Али кад су једном приликом у једној кафани приређивачи објавили предавање, сви карташи устали су са својих столова и отишли у другу кафану да се картају. А на предавању су остали неколико људи. То је био први покушај за Народни Универзитет.

Пре 4 године на позив наших људи, дошао је у Лесковац Д-р Никола Вулић, Ректор Народног Универзитета у Београду, да отвори Народни Универзитет у Лесковцу и одржи врло лепо предавање.

Кад је ускоро за њим дошао Глигорије Петров-Рус он је одржао предавање пред десетак људи. То је био други покушај за Народни Универзитет.

У овој години Народни Универзитет се обновио. Прво предавање држао је г. Миливоје Петровић, професор Универзитета у Скопљу. После су се одржала још 3—4 и никад више од 30 лица на предавању. То је трећи покушај да се одржи Народни Универзитет.

Али има други „Народни Универзитет“ који боље ради. То су кафане где цљуште карте по цели дан недељом и где се народ ревносно „просвећује“ читајући једну те једну књигу са 32 листа и словима: „ери“ „шк“ „кец“ „каро“ „велика“ „мала“ „мак“ итд.

Први добротвор

Г-ђица Мара Глигоријевић, учитељица у пензији у Шапцу, пензији високи значај нашега листа послала нам је поред редовне претплате још 20 динара добровољног прилога као помоћ листу, желећи му успеха на започетом послу. Најлепша хвала г-ци Мари на овако лепој пажњи и помоћи.

Нашим пријатељима

„НАРОДНИ ПРОСВЕТИТЕЉ“ излази у врло скромној одећи, као што и личи народним просветитељима, који се никад и нигде не размећу са богатством и сјајем. Свети Јован Крститељ хранио се корењем и дивљим медом. Свети Сава живео је и постио у пећинама светогорским. Доситеј Обрадовић је вечито путо-

вао због просвећивања и никад гроша није саставио. Вук Караџић је целог века молио за помоћ за његове књиге.

Од наших читаоца зависи хоће ли „Народни Просветитељ“ моћи добити капут и бољу одећу или не.

Према одзиву пријатеља из разних крајева наше земље, види се да овај лист није био само наша потреба, него потреба свују нас. Али је све то још далеко од онога броја који треба да буде.

Ми верујемо да неће бити мали број људи, који ће овај наш корак признати као умесан. Кад би се тај број и претплатом одазвао, онда нама неби требао више никакав апел. А посао који смо започели добио би нарочити полет. Али има људи којима је лакше један километар пропешачити него ли једну упутницу, попуњити или карту написати. И због тога многе опште ствари пате и рамљу. А има и таквих који цене неку ствар и могли би да је помогну, али се боје да не изгубе од свог достојанства ако пруже неку пару за њу. И напоследку има људи, којима је увек најлакше рећи: та ваљда није доспело до мене. Па кад тако више њих рекну онда до кога је доспело? Они су заборавили на народну изреку: млеко не даје рогуша но многуца. Доспело је до свакога. Јер зрно је песака мало али решава судбину на теразијама.

Па ипак није доцкан да се претплата пошаље и добије 1. број, који га није добио.

Сараднике исто тако молимо да својом сарадњом помогну извођење нашега задатка.

„Народни Просветитељ“ излази два пута месечно. Цена му је 30 динара годишње. Претплата и рукописи шаљу се уреднику (Учитељ Јосифова 39).

ВЛАСНИК

ЗА УЧИТ. ДРУШТВО СР. ЛЕСКОВАЧКОГ
ДРАГ. МИЛОВАНОВИЋ.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
СРЕТЕН ДИНИЋ.

Ново - уређена Штампарија Ж. Д. Обреновића, Лесковац.

НАРОДНИ ПРОСВЕТИТЕЉ

— ЛИСТ ЗА ШКОЛСКИ ЖИВОТ И НАРОДНО ПРОСВЕЂИВАЊЕ —

ГОДИНА I

УРЕДНИК
СРЕТЕН ДИНИЋ

БРОЈ 2

НАУКА ЗА ЖИВОТ

Преширала се два човека око тога шта је пре- по- стало, јаје или пиле. Па су тај разговор пренели чак на некога *црећег* који је створио и јаје и пиле. А то је Бог. Јест, али један се од њих нашао који је пошао даље и од тога нашта: шта је било пре Бога?

Да би то нашао, нареди му друг да броји до 10. Овај изброја. Сад му онај рече да броји уназад од 10 па на ниже. Овај и то учини и кад дође до један стаде.

„Даље, даље број!“ повика онај. „Како ћу даље кад нема више“, рече овај.

„Е, мој пријатељу, кад ти незнаш шта је било пре *један*, како ћеш знати шта је било пре Бога“.

Овај поћута мило па се брзо трже: „Ха! сетио сам се! Пре *један* било је *ништа*!“

„Али пре Бога није било *ништа*. Јер од *ништа* није могло постати *ишта*. Значи пре Бога постојало је ипак нешто, а то је оиет Бог“. Заврши онај први.

Овакву су једну „огромну“ полемику водили и Свети Оци хришћански на Првом Васељенском Сабору у Никеји 325. године после Христа, око тога шта је први Бог. И ако су људи знали за Бога још пре Христа и Мојсија, па све до претисториског човека, то питање ето; изнешено је било на дневни ред и овом приликом.

Свештеник Арије, који је и изазвао овај Сабор, био је непомирљиви реалиста своје врсте и хтео је, пошто постоје да има јасну и чулну дефиницију о Богу.

Хтео је да позна Бога до крајњих могућности и да у чисто духовну атмосферу унесе материјализам. На другој страни био је цео Сабор, који није хтео да се упушта у испитивање суштине Божанства.

У сред те жучне дискусије јавља се млади и учени Атанасије Александриски једном реченицом и спасава ситуацију. Он је рекао: „Оно не би био никакав Бог, који би се дао видети и разумети“.

Цео Сабор прихвата тезу његову и утврђује догму: „Бог је несхватљив, тајанствен, дубок, преузвишен и недостижан. И не трудимо се да га испитујемо, већ верујмо у њега!“ Бог је дакле ван дискусије.

*

Са науком није тај случај. Ако Бог није за испитивање, наука је и за испитивање и проучавање. Она узима у критички претрес и догматизирани ствари. И, као што Бог неби био никакав Бог који би се дао видети и разумети, исто тако ни наука не би била никаква наука, која се не би дала схватити и разумети. Ни онај научар пак не би био никакав научар, који не би умео своју науку објаснити и растумачити.

Има људи који умеју да буду јасни и разумљиви јер и то спада у једну нарочиту врсту способности. А има их који не умеју, или се много и не труде за то, да би изгледали тајанственији и наученији.

Има их пак који мисле да су разумљиви и годинама раде, живећи у том уверењу. А међутим никаквог трага од свог деловања не остављају. Колико је то смешно кад неко мисли да и други разуме оно што он зна, најбоље показује ова народна прича:

Био неки научар и философ који је хтео да просвећује народ, па тога ради пошао по селима. Али у једном селу омакне се у једну руну, пуну цибре где сељаци пеку ракију и упадне до гуше. Немогавши се сам извући одатле, почне да виче:

„О смртни! Учини кораке проксимације и помози мојој индивидуи да одржи баланс између два ослонца и моје хипотезе, јер је душа моја тако мистериозна

да је тешко комуникарати све симптоме њене моралне дијететике“.

Људи пролазе туда и ништа га не разумеју. Најзад јелан му приђе и пита га:

„Шта је брате, шта говориш то?“

„Пао сам у рупу извуци ме“, одговори философ очајно.

„Па што не кажеш човече Божји шта хоћеш, него нас мучиш толико време“, рече овај и извуче га из рупе.

Ми смо имали неколико људи од непобитне научне вредности, који су били жртва своје велике јасности и простоте у излагању, јер нису могли да их подносе они, који су били целом свету неразумљиви. Али се ипак у животу показало да су својим радом већег трага оставили јасни и разветни научари од завијених и магловитих.

Какве последице трпи наука од свега тога, то виђамо на сваком кораку, где она пролази кроз људе, као лекови у обландима, несварени у стомаку. Јер се дешавало да онај који покуша да те обланде развије и суштину науке прикаже свету, оглашаван је за проста и ненаучена. То за неко време када је та зараза владала није било ни рентабилно бити јасан и разумљив.

У нашем народу већ постоји једна заблуда, код простог света; ако теби кажем све што знам, шта ће мени остати. Код научних људи: ако будем јасан до краја, огласиће ме за ненаученог.

Научна терминологија, без које се наука не може ни замислити, често пута много смета да се све појединости из науке разумеју. Али, што се не може једном речи објаснити, може са више

Хемија је баш једна несхватљива наука због научних имена елемената њених. Али кад се једне године појави г. Сима Лозанић пред сељацима на једном конгресу са теглама: Фосфата, калијума и шалитре и одржи предавање о вештачком ђубрету, тако јасно и разумљиво, да није било сељака који га није разумео. У рукама доброг научара наука никад не страда.

Шта значи то растумачена и популарна наука, најбоље нам је показала хигијена, коју су у прво време знали и разумевали само лекари. Али они су је (благодарећи: гг. Батуту, Данићу, Д. Гер. Поповићу, М. Ђ. Поповићу и другима) *несебично* толико растумачили и популарисали у народу да су данас за њу постали стручњаци и нестручни људи. Благодарје тој распрострањености, живот народни далеко је одмакао у хигијенском погледу. За друге науке то се већ не може рећи, јер се на њиховом популарисању није радило толико.

Наука се може раздробити у најситније делиће и народу приказати, а да опет остане на својој висини на којој се налази.

Јер наука више није тајна и својина ових или оних људи, већ она припада целом свету. Да се наука није умешала у пољопривреду, зар би људи имали винограде после филоксоре. Да се није умешала у саобраћај зар би људи знали за железницу, аутомобиле и аероплане.

Има једка француска изрека *l'art pour l'art* (уметност за уметност). Уметност се развија ради уметности, а не ради света. Уметнички свирач свира ради свог уживања а не ради света. И сликар ради слику ради лепоте а не ради људи.

Али наука: и за науку и за живот.

Једна од тих наука која још није разумљива народу и која ни свога имена нема на народном језику, јесте наука о васпитању, што се зове *педагогија*.² Али о томе у идућем броју.

Ср. Динић

На својој бразди

—(Свршетак)—

И ми не можемо ни овом приликом прећи ћутке, а не своцирати, ма и у једном потезу само, улогу коју је одигра тако свесрдно и савесно наш народни учитељ — србијански

учитељ оног идиличног пијемонта, који је душа, основ и срж данашњег нам троименог дома. За неколико деценија тако рећи, од једне грубо-сирове земље и још примитивнијег народа, створена је једна узор организована земља-држава, на чијим су извесним позитивним карактеристикама, одликама у погледу управе и поретка, могле завидети многе, равне овој, и старије суседке земље. А сав тај пут до тога, сав тај прогрес, учињен да се постигне то, изведен је, ми тврдимо, поглавито: свесном и енергичном делатношћу народног учитеља. Све победе просветно-културне и политичке, у нашој скорој прошлости, које су ишле путем напретка и новина, извојевале су гласом и снагом учитеља: оног учитеља нашег, српског, који у дуге зимске вечери, док под прозором његовим доле, кроз јаруге и урвине планинске урла и завија горски студени ветар, он после заморног дневног рада у школи и саветодавног разговора међу простим сељацима, капе над отвореном књигом подлакћен за столом гутајући нове напредне идеје великих европских прогресиста у најодушевљенијој намери да их после, примењујући их, сеје у маси народној с благословом за најлепши плод. Оног учитеља нашег, који у оно време, под одрпаним арњевима поштанских кола, у мутни и кишни јесењи дан, са злехудим својим пртљагом и ситном дечицом, таљига у ново место: а над овим плаче небо: под њим тужи земља... Оног нашег учитеља, који знојав и сморен гаца по сеоском благу до чланака, од куће до куће, агитујући за победу најнапреднијих политичких идеја, противу назадњака и угњетача, за успех и победу политичке странке, за чије се идеје, у то време, ишло иза катанца и окивало гвожђе на ногама. И он није подлегао, није сустајао под свим тим мучним и тешким околностима. Он је даље, једнако, ишао исправна хода и с истим полетом ватреног идеалисте пул уверења, да је у општем обрању крчевине „на својој бразди“ и све више тада грчевитије стекао рукунице свога рала и дубио и држао започету своју бразду... Али авај. У кљесу је он све више стављао своју грбачу у лук и рад краћао све виднијим трагом плода, — у толико су се они, горе, који су најреалније уживали плодове и лаворике победе, све више трзали и презали од њега, тапшући га јед-

ном руком по леђима, а другом, потржући замком за врат, не дајући му никако да слободно дане и непризнавајући му односно не дајући му никада по заслуги. И то се тако провлачило, с врло малим изузетком, годинама, па се тако исто скоро, провуко и све до данашњих дана.

— Зашто?

— Појмљива ствар.

Онај, који оскудева у вредностима — боји се онога, који у томе изобилује. Ту је питање моћи, питање превласти. Али, ако је та борба у природи и друштву и разумљива, она несме да иде на уштрб, на кочење оне и вечне хармоније о којој напред говорисмо. Сваки се субјективни делић мора јасно одрђивати у целини и вршити своју улогу не реметећи хармоничност целине. Јер сваки делић животног има право на своју егзистенцију и у колико свако „животно“ слободније и несметаније спроводи свој животни ток у толико је и општи живот складнији и „вечна хармонија“ потпуна. Покушај насртаја, одступања једног дела од онога „све на своме месту“ наилази на још јачи отпор супротног, које се тиме тангира.

Ну, поремећеност је ту. Како ћемо исправити? Борбеним ставом и гласом својим, који ће трубити на узбуну и „сви на своме месту“. Јер, организам један ће бити у нормалном животу само онда, када сваки орган његов, правилно и својски функционише у својој сопственој, довољној му улози, не мешајући се у функцију другог. Али, да би „Народни Просветитељ“ могао успешно и благотворно деловати у својој додељеној му просветној му акцији, — мора он сам најпре бити потпуно на свом месту. Зато, другови, што одређеније, кроз ову млаку и поремећену данашњицу, приступимо своме орању по угледу на минуле узор колеге своје; што грчевитије прионимо и стегнимо заобљене руке наше не дрвене ралице, већ гвозденог плуга данас, па сви На својој бразди.

И заријмо што дубље свој плуг у посну земљу уз громки дозив свима насртљивцима:

— Ми, учитељи смо се и видели ове земље и ми ћемо је сочити и видати! . . .

... И успеха не бити; Плод не доћи.... макар: „За да-
лека нека покољења“ и тада:

Над нама неће плакати небо;
Под нама неће тужити земља.

Благоје К. Ристић
школски адзорник

Рад. В. Тводосић Јлгодина

Проблем породичног васпитања

2.

Неоспорна је истина да у породици у васпитању самим културним развитком човечанства, прва улога, прва реч припада матери. То долази због различитости мушке и женске природе. О тој претежности материној у васпитном раду говоре нам најбољи познаваоци људи и породичног живота. Мати је најближа малом детету, и као што ружин пупољак буја и развија се на топлим пролетним сунчаним зрацима, тако и дете, на топлом материном крилу, обасуто мајчином љубављу и њеном милоштом, буја, цвега, развија се и напредује. Узимајући га преи пут на руке, љушкајући га у колевци, говорећи и тепајући му прве речи, певушећи му нежне материне песме — она удара прве основе у великој васпитној згради. „Срећа и несрећа, знање и незнање у свету зависе од улоге коју мајка изврши у своме царству, у својој кући“ — вели Смајлс. Жене су више емоционалне природе, поводе се и раде како им срце вели, оне су нежније, племенитије, те имају више смисла, више љубави, више успеха у васпитном раду. „Та љубав коју дете осети од мајке, исто као и њен бол, туга и чежња, ведро или суморно расположење, то су дубоке клице из којих се доцније израђује и развија сихички карактер“ — пише Цвијић, говорећи о својој мајци и њеној љубави. У мајци дете осети првог добротвора, на њеном крилу топлину и ватрени пламен њених груди из ко-

јих нише сок, који оплеменује, препорођује. „Као дете ја сам имао једно од највећег блага овог света — а то је мајка“. Дете се у друштву мајке најпријатније осећа. Оно са мајком заборавља на све болове и тешкоће; у њој налази утеху, снаге, окривљенја. Само један поглед материних очију, само један осмех, у стању је да збрише све сузе, да угуши плач и даде дочем духу божанску топлину. Само једна реч — име материно, дубоко је исписано у души детета:

Слатко име мајка,

Уста напуњена,

А песма о мајци

До Бога се чује.

Говор материни је најслађи, најмилозвучнији. Он улива снаге, самопоуздања. О томе песник каже:

Твој је говор, мили поздрав,

Који тако срца диже!

Са њиме ми рајска песма

У млађану душу стиже,

Твој је говор света химна,

Ја сам срећан, ја се дичим,

Што те могу мајком звати.

Јасно је, кад мајка ужива толику љубав, толико поверење своје деце — да она истом има највећу власт над њом. У њеним рукама лежи судбина мале деце. Од ње зависи каква ће будућност деце бити. Зато се с правом захтева од мајке, да се на „првом месту свесрдно преда дужности својој најсветијој и најплеменитијој — васпитању деце. У улогу мајке најлепше је истакао Гете у речима: „Ничег нема дражег него видети жену са дететом у руци, а ништа достојније поштовања, него мајку између многом децом“ и од свију жена, на свету само једна једина заслужује нашу љубав, а то је наша мајка, јер је будућност наша дело наше мајке.

Тиме што је дато наше првенство мајци у домаћем васпитању, није искључено суделовање она у томе

послу. И ако је отац заузет више спољним пословима, ипак и он може моћно да утиче на своју децу. Отац и мајка су најглавнији фактори у домаћим васпитању и они се морају допуњавати и помагати.

ШКОЛСКИ ЖИВОТ

Ђачка самоуправа

Права самоуправна делатност требала би да се развије из кружока или кругова за образовање, телесно васпитање и забаву. Свакако да те кружоке не треба да сачињавају само појединци са изузетним наклоностима и интересима.

Ти кружоци треба све да запосле и заинтересују већи број различито образованих љака.

У последње време оснивају се по школама апстинентска друштва и подмладак Црвеног Крста. То су основи будућих већих и трајних кружока. Из њих би се могла образовати одлична љачка друштва, чији чланови би се обавезали да ћеће пушити и пити, да ће бити примерни у понашању и правичности, да ће се старати за чистоћу здравље и ред, да ће помагати своје другове и утицати на морално издизање осталих. Овакву моралну друштину може имати сваки разред. Нарочито у нижим разредима; у вишим разредима ће се тај кружок претворити у кружок за етичку културу.

Омладина ће израђивати своје јавно мишљење у дебатама по кружоцима. Да наведемо у у том погледу пример из Америке. На пример у литерарном кружоку увек излажу неколико чланова забавни садржај кратких приповедака; старији чланови дају преглед занимљивих нових књига, млади „књижевници“ читају своје саставе од којих најбоље штампају у школском часопису. Ту се даље решују песме, драматизују приповетке, износе биографије знаменитих личности, расправљају се догађаји, студира се савремена историја; обраћа се пажња изјавама јавних радника нарочито председника и чланова владе, дају се саопштења о интересантним законима, која се доносе у парламенту. При том се увек воде дискусије, које пружају згодну при-

лику дасе¹ ци навикну на парламентарност. За извесне предмете ђаци скупљају материјал и износе резултате. Нарочита пажња се поклања школским догађајима и радњама дакле заједничком животу ђака. Дебате се могу да односе и на друга питања.

Ђачки кружоци су одлично средство за вежбање говорништва. На часовима матерњег језика говорничка вежбања сведена су најчешће на понављање лекције, док се на говорничке способности мало обраћа пажња. Говорничке дискусије необично интересују омладину. Амерички педагози истичу, да су скоро сви ђаци средњих школа, који су се истакли у ђачким друштвима својим говорништвом, доцније постали истакнути јавни радници. Демократија захтева премину вођа у сваком правцу.

У литерарним кружоцима стварају се школски часописи при чијој администрацији се ученици упознају с материјалним радњама.

Мање дружине су опет zgodне за разне сврхе и радње. Тако се истичу телеграфски, електротехнички, фотографски радови, шаховски, есперантски, језични други ђачки кружоци.

Важни су пак стручни кружоци, који постају из школског рада, ма да не стоје у вези с његовим током, већ траже свој сопствени пут према иницијативи и способности појединих чланова. Дobar учитељ налази захваљно поље рада као сарадник-саветодавац у техничким, биолошким, теолошким, геодегским, историским, уметничким, математичким и другим кружоцима. У колико су старији ђаци при стварању кружока, у толико је потребнија и значајнија њихова стручна делатност.

Скаути су нам показали, колико телесна вежбања могу бити предметом самосталне делатности младежи. Скаутски организатори су умели добро да утичу на фантазију младежи, кад су измислили називке и функције „челника“ „предводника“ и кад су завели симболичне знаке и достојанства, која импонују младим члановима. Из тога би школа требала да извуче поуку, а не да се клони романтичног улепшавања дружинске делатности млађих ђака.

Мисдрас Мајинг-Земун

Васпитање за задругарство

Времена се мењају, мењају се људи па се мењају и циљеви живота. Сваки следећи дан ствара неку нову атмосферу, којој се мора свако неосетно прилагодити. Закон узрочности незна за моћ навике, или, да се мало парадоксално изразимо моћ навике баш се у томе манифестује, што се човек може помирити са новим стањем које му живот намеће. Задрт човек, који се држи традиција супротних данашњим схватањима практичног живота; остаје увек по страни и за њега се каже: „прегазило га време“. Јер време је природни фактор са којим се мора рачунати: оно припрема догађаје, оно ствара препорођаје. Идеје за које се мисли да су сазреле пре времена увек пропадају, као и застарели појмови о животу што су увек стерилни.

И васпитање треба да иде са духом и потребама времена. Дефиниција циља васпитања не може бити вечита. Ма колико да васпитачи обраћају пажњу на образовање моралног карактера, савремени живот ће доцније утицати на васпитање и формираће од њих типове садашњице. Па зар није васпитачева дужност, поред осталог, и да упути децу да посматрају савремени живот и да се навикавају да живе тим животом? Школа треба да спрема децу за стварни живот, а не да их заварава илузијама, које не постоје.

Светски рат је у многоне изменио прилике живота, па, како неки веле, и сама природа се изменила. Економски и социјални односи поремећени су, многи се злопате а сав рад за побољшање стања своди се на истраживање узрока. Људска би се беда у неколико и отклонила да су данашњи нараштаји боље васпитани за живот. Овде мислимо на васпитање за задругарство.

И ако многи економисти теоријски доказују да задругарство води примитивном облику удруживања, практична страна његова не може се порицати. Стога би требало децу још у основној школи припремати за задругарство.

Прво чему се деца уче као задругари то је штедња. Може се рећи да наш народ не уме да штеди. То је се најбоље видело за време рата у Солуну. Српски војници, и

ако у изгнанству, више су тада потрошили новаца него ма која друга војска, која се тамо налазила. То је веома карактеристично с обзиром да су савезнички војници боље материјално стајали од наших. На сеоским вашарима видимо највише купаца око продавца разних ситница. И ту ћемо видети да народ купује неке драгулије, које му апсолутно не требају. Главно је да се новац потроши и да се штогод купи на вашару.

А Французи, који су познати са своје штедљивости, о чему ћемо ниже говорити кажу: „Не купуј што ти није потребно, да неби после продавао што ти је потребно“. Појам штедње код нашег народа сасвим је изопачен. Он у штедњи иде у једну крајност, у тврдичлук. Тврдичлук је штедња на неопходним потребама (штедња на храни, болести, оделу, корисној књижи и т. г.) и за њега би се пре могло рећи да је порок, док је штедња врлина. Једна Талијанска пословица каже: „Не жали клинце, да не би потковицу изгубио“. — Штедња је једна корисна ствар, која чува људе од алкохола, разврата и других штетних страсти и уопште ствара уравнотежан живот у погледу разних прохтева.
(—: Свршиће се :—)

Вој. Пауновић

Из прошлости

Часловске школе у Врању и околини

— Пре ослобођења 1877, године —

Данас, после 50-60 година, када су просветне прилике у нашој држави куд и камо у бољем положају вредно је сетити се старих учитељских ветерана Цветана Миленковића и Митра Костића. Тим пре, што су они у данима највећег искушења и патњама нашега народа, били први народни учитељи, да народ овога краја не клоне од тешкога притиска и гоњења пет вековних господара — Турака. Ево шта о њима пише Д. Марчић, професор:

После Стошке у Врању је био учитељ Цветан

Миленковић ученик неког Анђелка свештеника села Ружића у срезу Масуричком, округа Врањског. Родио се у селу Бујановцу око 1842 године, у некадашњој кази врањанској а тада кази прешевској, недалеко од села Лавидовица. У Врању су га родитељи довели као мало дете и ту је учио школу код учитеља Анђелка. Доцније пак општина врањска, која се по његовим казивању онда звала „Синод“, поставила га је за учитеља 1860 године, са платом од 1.000 гроша годишње.

Он је као и Анђелко у школи предавао: буквар, часловац, псалтир, српску историју, катихизис и земљопис. Историју, катихизис и земљопис доносили су у то време врањски трговци из Србије, а словенске књиге доносили су из Русије, књигопродавци. Сваки је ђак сам куповао књиге за свој новац. И његова школа није се делила на разреде, већ је свакога ђака учио засебно. Доцније ти ученици постављали су се за учитеље по селима.

Прве две године, са учитељем Цветаном, били су заједно учитељи у врањској школи и Тодор Неновић „манастирлија“, Димитрије Николић из Клисуре и Мита Поповић врањанац. Од врањанаца који су га највише помагали у пословима били су: Хаџи Риста, Хаџи Михајло, Димитрије Миленковић. Стаменко Таравела Тома Стајић и Митка Јовановић — Магдинче.

По причању старих врањанаца школа учитеља Цветана била је *српска основна школа*. али се из бојазни од Турака звала просто — школа. Доцније је Цветана омрзнуо владика Пајсије, и због тога је он морао напустити школу 1868 године. После тога је био учитељ по селима; Кумарево, Јабуково, Мртвица и Предејане, све до 1875 године, када се је запопио и добио парохију кијевску у срезу Масуричком.

Рурске власти у то време нису се мешале у школске ствари, само је по неки турчин повремено обила-

зио школе. да види како и шта раде ђаурска деца, не сметајући ни учитељу ни ђацима. Напротив, влади-ка Пајсије је строго водио рачуна о школама и често их је обилазио.

Драгољуб Јовановић

Из претплатничких писама

„Живи се у уверењу како су наше прилике свуда довољно познате. О, кад бисте знали како је то микроскопско познавање. Онда би сте пак видели колико сте паметно урадили што сте покренули још једну релејску станицу („Народни Просветитељ“) између нас и врховне централе“.

2.

„Прошле године Министарство је послало распис, у коме констатује огроман број учитељских кривица. А оно не зна да овамо постоји индустрија учитељских кривица. Кад би се упустио дубље у испитивање тих „кривица“ нашл би $\frac{2}{3}$ проузрокованих само услед рђавог издржавања школа. Један учитељ одговара за „увреду краља“ само зато што је ревносно тражио школ. прирез.“

3.

„Председник општине у једном селу пошто се истакао за кандидата посланичког једних избора, прва му је брига била да скрене школски буџет у својој школи, да школа целе године мора да рамље. А то није први случај да се људи на рачун школе популаришу.“

4.

„Ја сам случајно сазнао од других да сте покренули лист, а мој управитељ примио оглас и није ми саопштио“. И то није први случај да се наставницима не саопштавају и важније ствари а камо ли књижевни огласи.

Народни живот

Обичаји у Галичнику

Свршетак

Ноћ и студ заузимаху све више маха. Наједаред, искочише неколико младића — главна стража — сви радосни јер је њихов сусед упалио своју „саварду“. Већ су код деце. Зову ме да присуствујем чину. „Оди г. учо, да горимо „вештице!“ Наравна ствар, чим се ради о „њиховој кожи“ да морам тамо бити. Има једна сметња ради чога се не почиње. Нису дошли сви представници из припадајућих кућа зато морамо мало причекати. Због озебле деце палимо малу гомнлицу,

Најзад се приступа онштој ствари. „Саварду“ је обухватио силан пламен, а њени творци, обасјани црвеном светлошћу, сви у један глас запеваше:

„Корли, корли вештице,
Чему ти је нестице!“

Пошто су горњу строфу отпевали више пута, почеше довикивати онима са другог краја села, да у њиховој башти расту главике купуса колико бубице, а у својој колико куће....

Ватра је достигла врхунац. Песма се силно ори. Веселе на све стране... Јачина пламена диже у вис један црвено-изуплетани круг сламе, слично талијанским макаронима. Он се брзо гасио, па га нестаде као год и њих...

И овом обичају дође крај. На белој површини баште остаде црни изгор, и у њему неколике главње које још светле. Од овог пепела, старији узимају и носе својим кућама, да „мачкају“ овце, како би се очувале од урока, тако исто и децу у колевци. А малишани ће, још мало, једно другом правити крстиће на челу — све због „злих очију“! Ено, мали Јордан први доби спасење...

Васо Вујовић
учитељ

На знање жељнима науке

Учитељско Друштво среза Лесковачког има још на стоваришту целих комплета „Школског Покрета“ који је излазио 1921 и 1922 године, под уредништвом Дим. Димитријевића са врло лежим и информативним педагошким чланцима од: Димитријевића, Динића, Ч. Тодоровића, Мајсторовића, Матића и других.

Врло је угодно уз претплату за „Народни Просветитељ“ поручити и „Школски Покрет“. Цена комплету је 30 динара.

Од уредништва

Пошљаоце претплате молимо да тачно назначе своју адресу. А сараднике исто тако молимо да према простору листа удешавају величину написа, како би сваки напис могао стати у једном броју.

ШИРИТЕ „НАРОДНИ ПРОСВЕТИТЕЉ“ јер то је у интересу човечанском, националном и вашем.

„Народни Просветитељ“ излази два пута месечно. Цена му је 30 динара годишње. Претплата и рукописи шаљу се уреднику (Учитељ Јосифова 39). Продаја на број 2 дни.

ВЛАСНИК

ЗА УЧИТ. ДРУШТВО СР. ЛЕСКОВАЧКОГ
ДРАГ. МИЛОВАНОВИЋ.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
СРЕТЕН ДИНИЋ.

Ново - уређена Штампарија Ж. Д. Обреновића, Лесковац.

— ЛИСТ ЗА ШКОЛСКИ ЖИВОТ И НАРОДНО ПРОСВЕЋИВАЊЕ —

ГОДИНА I.

УРЕДНИК
СРЕТЕН ДИНИЋ

БРОЈ 3.

Наука о васпитању

— *пřed својим великим задацима* —

Кад бела жена роди црно дете, сви се чуде како је то могло бити. Кад роди дете са две главе или три руке, опет се чуде јер је то наказа.

А кад добар отац и добра мајка стекну неваљалца сина, слабо се ко чуди. Јер знају да то није немогуће и да су те појаве толико честе да више и нису за чуђење. Значи, телесне су наказе ретке зато им се људи чуде. А васпитне обична ствар. Ето једног великог проблема за науку о васпитању.

Али да пођемо даље:

Кад се човек угрува негде, посече, позледи, разбије нос, главу, сви притрче да му се нађу у помоћ, јер је човек пострадао.

А кад се неко угрува морално, то јест, кад направи неку глупост у друштву и одголити своју невоспитаност, нико му не притрчава у помоћ. Јер се таквим очима гледа у васпитање. Васпитање је за људе индиферентна ствар, а није дужност.

Тако су људи били равнодушни некада и према појединим болестима. Богиње на пример косиле су људе, као сад куга и колера. Они су слегали раменима и говорили: шта Бог остави. Данас се они херојски бране од болести тела. Али су још равнодушни према болести, душе, то јест, према невоспитаности.

Вежите прст и пођите улицом, колико људи сретнете, толико ћете лека сазнати. А потражите ли неки савет, од 100 људи двојница или тројница, ако вам га даду, а 97 ће вам рећи: како вас Бог учи.

То је први задатак науке о васпитању, да увери људе о *пошребџи* васпитања. А како ће она то да изврши кад народ још ни њено име не познаје. И у обичним занатима машинерија једна са којом хоће неки предмети да се израђују, мора се претходно добро познавати.

Наша машинерија са којом ми хоћемо да стварамо људе, зове се педагогија, или нашим језиком наука о васпитању. Она има услов да буде неразумљива у колико је представљена голим речима и разумљива у колико се ослања на живот и очигледност.

Али баш зато што је њена главна подлога психологија, наука о души човековој, она пати много од нејасности и непјумљивости и налази се увек у могућности да буде неразумљива, нарочито ширим народним слојевима, који нису посвећени дубље у њеним детаљима. Зато је ти елементи ни из близа не познају. Али баш зато она тек има да тражи своје тумаче и популаризаторе, ако се хоће да народ има вајде од ње.

Светло њисмо је баш једна протумачена и највише популарисана наука на свету. Па ипак од свих већих универзитетима светским постоје читаве катедре за његово тумачење.

А шта треба да кажемо за педагогију која ни имена свога нема на народном језику и она има своје прапочетке и прапретке, као и друге науке. По једина, она почиње од детета, па чак и од мајчине утробе. По религијским философима, васпитање је почело још пре створења света, у оној истој сили која је имала план и смисао за стварање света.

У историји човечанства од кад се зна за свесног човека, чим се човек освестио из дивљачког стања и рекао себи: ово треба да радим а ово не треба, из њега је проговорило васпитање.

У сваком случају васпитање почиње оданде одакле почне. За нас је у школској педагогији полазна тачка *дете*, јер стварно од њега почињимо. Као што је у социјалној педагогији полазна тачка *човек*.

То је други задатак науке о васпитању да прецизира и формулише свој почетак. А трећи је да организује свој рад на каквој бољој основи, како неби више трпела поразе и гледала свој неуспех на сваком кораку.

Да би то постигла, она мора предходно своје велике монете (принципе и проблеме) да раздроби у ситније монете грошеве и динаре, који ће моћи у народу да раде. То јест она се мора претходно растумачити и разјаснити, па онда да се пусти у рад. То важи како за оне који стручно раде, тако и за васпитаче добровољце.

Наш народ, поред тога што има своју урођену дозу домаћег васпитања, која му представља једну драгоцену, неисцрпну и још неискоришћену сировину још сматра школу, само као ризницу за давање знања, што у ствари и јесте оваква, каква је данас. Али живот је показао да знање није исто што и васпитање и да се на васпитању тек има да ради.

И прва тачка њенога рада у том погледу има да буде њена организација, колико на научној, толико на националној основи. Али о томе у идућем броју.

Ср. Динић

Васпитање за задругарство

Други део васпитања у овом правцу било би социјално васпитање. Немачка је одавно пречистила питање социјалног васпитања: деца треба колективно да раде за заједницу. Васпитању дакле не треба да буде само циљ формирање индивидуе, већ и образовање социјалног бића. Као пример васпитања за задругарство, где се у пуној мери огледа и социјално васпитање, навешћемо једну љачку установу, која

је заведена по француским школама.

По француским школама постоје међу ђацима друштва за узајмно помагање (*Les mutualités scolaires*). Карактер ових друштава је више економски и социјални него васпитни. Циљ им је васпитање солидарности и повчано потпомагање болесних ђака. Чланови ових друштава су сва деца која иду у школу и намеравају после свршене школе да остану у своме месту. Та друштва имају своје *школске касе за штедњу* и свако дете улаже у њих по десет сантима недељно, од који пет иду у *заједнички фонд* за помоћ у случају болести а пет се уписује у личну чланску *књижицу за пензију*. Из заједничког фонда даје се породици, у случају болести члана, помоћ од 0,25 или 0,50 фр. дневно, ако слабост траје више од три дана.

Одмах се да закључити да су како улози тако и суме помоћи предратног датума. Данас када је вредност новца друкчија извесно је да су и суме улога и помоћи према вредности новца подешене. Али биће интересантно да наведемо у цифрама какво је стање било пре рата. Онда су друштва за узајмно помагање имала преко 850.000 чланова, од којих 450.000 ученика и 400.000 ученица. Годишњи улози достигали су више од 5,000.000 фр. од које се суме делило болесним члановима око 1,500.000 франака.

Чланови ових друштава имају право на пензију од педесет пете године, а ова пензија се издаје из резервног капитала, док се уложене суме исплаћују породици само у случају смрти члана

Друштвени фонд се увећава уплатама чланова, који су иступили из друштва или отпали услед престанка давања улога, као и државним субвенцијама и интересом од фондовске готовине, која се чува у *Народној каси*.

Сва друштва, која су организована на истом принципу немају баш апсолотно исте статуте. Тако нека друштва сама исплаћују пензије док друга упућују своје чланове *Народној каси пензија за старост*, где улажу од пунолетства или од 25. године.

Пре рата се нило на то, да чланови ових друштава ступе одмах у друштва одраслих без икакве припреме, ослобађујући их свих такса.

• Али и без тога школска друштва проширена су у оmlадинска и породична друштва за узајмно помагање.

Из свега овога видимо један племенити принцип који се усађује у дечју душу као најбољи украс хуманитарности и социалне солидарности, Природна је ствар да и наставници морају да учествују у овом послу око скупљања улога, рачуноводства, дељења помоћи и т. д.

После свега овога потпуно је разумљива штедња, којој је толико наклоњен француски народ.

Рад. В. Теодосић-Јагодина

Проблем породичног васпитања

3

Истицањем значаја и важности првог васпитања и поменом главних чинилаца који суделују у породичном васпитању, појам родитеља као васпитача своје деце тек је додирнут, мало ближе одређен. Да би тај појам потпуно исцрпили, остаје нам да истакнемо елементарне васпитне поуке, које родитељи имају слубављу да предају својој деци и да укажем правац у томе раду.

Познато је, да дете у младости својој нема праве воље, већ само тежње и жудње, а воља се поступно развија из инстинктивних покрета којима постепено следује пажња. Оно добро познаје средства, али није свесно циља извесних покрета и радња. Ако не би, пре него се појави воља, предузели васпитање, закаснили би. Навике се стичу док се организам развија. Отуда велика важност првог васпитања. Тежње дечије могу бити добре и рђаве. Зле склоности се — природно морају сузбијати, добре треба помагати и развијати. Од склоности које деца показују у првим данима долазе у првом реду нагони за кретање, храњење, нагон за одбрану, за подражавање. Ти нагони су у прво доба дечјег живота једине чинионице по којима деца раде. Они су природни и неопходно нужни; јер служе одр-

жању индивидуе. Васпитање мора водити рачуна и редовно их задовољавати, али само у умереној јачини. Ако се не задовољавају, природа ће наћи начина да их сама задовољи, а то њихово задовољење може бити сасвим препуштено случају. Природно задовољење ових нагона навикава на извесни ред, поступност у раду, омогућава успех у развиту. Отуда се строга и неразумна дисциплина сматра некорисном па и штетном. Доцније се јављају полни нагон, социјално осећање, интересовање за друштвене проблеме, љубав према сазнању, истини и др.

Родитељи треба да знају да свако њихово дело налази израза у доцнијем животу деце. Употребљавају ли они своје време и свој новац на спољашње украсе и несвесно уживање, створеће код своје деце сујету, себичност, развиће осећања ниже врсте, чулне природе. Многе матере туже се на силне бриге и послове, те немају времена да своје мале стрелчице и разумно поуче, и да их у њиховом разочарењу и жалости утеше. Млада срца вену за саучешћем и љубављу, па кад исте не нађу код својих родитеља, и тражиће их код других који могу да нашkode њиховом здрављу, владању и карактеру. Није редак случај да родитељи често пута ускрате неко сасвим невино задовољство из простог разлога што нису хтели о истом да размисле, нити да му време посвете. Међутим су им прсти и уморне очи забављене око неког бескорисног украса, чиме само сујету и расипање код своје деце изазивају и развијају.

ШКОЛСКИ ЖИВОТ

Ђачка Самоуправа.

Значај спорта за образовање карактера почињу да увиђају и његови највећи противници. Временом се они мире с мишљењем, да је доба доспевања, доба организовања игре. Ако школа не пружи корисне игре, младеж ће потражити и некорисно мимо школе. С тога омогућимо спорт омладини у школским друштвима. Кружоци за излет, точиљања, пливања, веслања, тенис и др. не изискују великих жртава учитеља саветодавца. Естетичком васпитању омладине могу одлично да послуже кружоци за музику, песму, позориште, цртање, ручне радове и др. Ту се постижу циљеви и задаци, који су у оквир школске наставе просто недостижни. Код ђачких кружока главна ствар је у томе што ће њихови ученици радити без принудних наређења учитељевих и што ће све своје слободно време проводити у слободно изабраном раду.

Кружоци несмеју само пратити наставу: у том случају они неби интересовали његове чланове. Али с друге стране делатност кружока утиче врло повољно на напредак наставе и припрема земљиште за ђачку саморадњу. При раду у кружоцима откривају се способности ђака, њихов смисао за организацију и деобу рада. Ту учитељи најбоље упознају карактере и таленте ђака.

У модерној педагогији слободна ђачка удружења добивају све већи значај. Далтонски систем и, пр. претпоставља место разреда ђачке групе, које при учењу имају исте интересе, напредују истим темпом и узајамно се помажу. Северо-америчке школске заједнице искоришћују систем кружока и клубова при настави.

Ђачки кружоци неће сасвим да замене досадашњу разредну самоуправу. Они је пак допуњују и помажу, а често предузимају неке њене задатке. Разредна самоуправа губила је до сада због своје издвојености и што је била увек ограничена на поједине разреде. Ту се и нехотице радило против удружености целе школе, а за навину себичност. Није се радило на стварању веза између ђака појединих разреда,

старијих и млађих, како би се узајамно учили самоуправи и клонили погрешка.

Док су кружоци место слободне делатности извесности извесног броја љака, дотле разредне самоуправе имају звањички карактер, јер се оне старају о радњама, које потичу из свакодневног живота разреда. Треба ли да се повећа васпитна делатност разредне самоуправе, пужно је, да се у њеном раду измени што већи број појединаца. Разредни одбор, који се састоји од три до четири члана, дели дневне задатке осталим љацима. При том треба обратити пажњу и на то да чланови одбора не постану сувише властољубиви.

У нижим разредима разредни одбор стара се поглавито о раду. Он одређује једног редара, за једну недељу, који се стара о ветрењу разреда, другог да брише таблу и доноси креду, трећег да се брише о чистоћи у разреду, четвртог да помаже учитељу при доношењу наставних средстава, петог да се стара о украсу разреда и т. д.

Разредни одбор даје књиге на читање из школске књижице поручује уџбенике, организује помоћ у новцу, и одељу сиромашним ученицима, припрема излете и друга заједничка предузећа разреда, даје информације и т. д. Разредни одбор је признати представник разреда, расправља у име његово с управитељем, или наставничким већем, позива разред на саветовање, саставља правила, — законе —, које припрема разред и нази да се њим управља. Дисциплинарије (судске) власти разредни одбор нема, али се ипак стара о добром слагању и изравњавају сукобе међу љацима.

Између разредне самоуправе и учитеља односи морају бити пријатељски. Учитељ поучава одбор, како треба држање да заузме у нарочитим случајевима, како да држи скупштине у збореве. Ради ли одбор добро, учитељ му изјављује своје поверење, захтева од њега само толико, да га упозна са важнијим одлукама. Разредне скупштине посећују као и остали љаци, само из интересовања. Разредне скупштине се састављају по правилу месечно један пут. На њима одбор даје свој извештај о својој делатности и прима директиву за даљи рад.

МИОДРАГ МАТИЋ

Анђелкова школа

— *шта може сам народ да да кад хоће* —

Било је то оне године кад смо се ми вратили са фронта и затекли много што шта у неред и хаосу. Испретурано, опљачкано, срушено, спаљено.

Једно од тих згаришта била је школа у Равној Дубрци под Сувом Планином. Заплакао сам се кад сам видео шта је остало од оне предратне лепоте. То је била најлепша школа у срезу. Бугари из срџбе што су морали да пођу, побеђени и постиђени, унели у школу сламу и потпилили је. Остале само зидине и рупе од прозора.

„Али шта је било, било, сад треба то да се оправља“, рекох сакупљеним сељанима, показах им шта имају све да раде и одох.

Кад дођох друге године, све исто затекох. Ни један цреп нису померили с места. У учионицама израсла трава.

„Та забога људи могли сте бар да покријете ове зидине да не пропадају даље!

Сви ћуте. Чинио сам на надлежном месту све што сам могао само да им се да помоћ за ту оправку. Али они за ту годину нису мрднули прстом!

„Па добро, како могасте оволику зграду да подигнете, а сад нисте у стању ни једну даску да принесете са њену оправку?“

— Е, мој господине, изрече се један старац, нема више Анђелка.

— Који Анђелко? — питам ја.

Он ми онда нашироко исприча како је село имало некога Анђелка, првака у селу, који је био председник општине али веома културан и напредан човек. И према његовом исказу цела та школа је његово дело. Није оставио на миру ни Београд, ни округ свој ни општину своју док је није довршио. Али је пре ових ратова умро.

— И зар би он то тако гледао да је жив, — доврши чича причу.

— Нема ко да нас предводи - гракнуше сви.

Помислих ја: један човек подигао школу, умро и престао даље сваки културан рад у селу. Ко тога човека направи пријатељем просвете? Шта да кажемо за она села где има више таквих људи, осведочених пријатеља школских и шта тек они могу да учине?

СР. Д.

Из прошлости

Часловске школе у Врању и околини

— Пре ослобођења 1877, године —

(школа учитеља Митра Костића)

У селу Шапанцу, предграђу врањском, постојала је такође часловска школа Митра Костића, из села Бунушевца близу Врања. И учитељ Митар предавао је буквар, псалтир, часловац и рачун. За ову школу каже Дим, Марчић, професор, да је и сам памти и да ју је похађао као дете уз старијега брата, али да није учио у њој. То управо и није била школа тврди г. Марчић као што ми сада разумемо. За малу награду учитељ Митар учио је свакога ђака посебице: читању, писању и рачунању. Само је разлика између Цветанове и Митрове школе у томе, што су Цветанови ђаци уместо камених таблица имали нарочите сандучиће напуњене песком, по коме су писали једним шиљастим парчетом дрвета, — док су ђаци учитеља Митра имали камене таблице.

Из буквара су ученици гласно учили читање по методи срицања, а гласно су читали у исто време и и сви отали ученици. прво из часловца а затим из псалтира тако, да се то срицање и читање могло чути

далеко и ван школе. Сви ученици учитеља Митра писали су на каменим таблицама. Писали су словенска слова, Из рачуна пак најтеже су учили тако звани „ака есап“ делење. Сем овога учитељ Митар предавао је по нешто из црквеног певања по грчкој арији

У учионици ђаци су седели на простим клупама или сјаки на своје трonoшцу — столице — држећи књиге при читању у рукама, а писали су на таблици наслоњену на колена, или је држали у левој руци.

Немирне и лење ученике, учитељ Митар тукао је прутом, а имао је и нарочиту справу за то — „Фалаге.“ Ова се справа састојала из једне јаке дашчице за коју су у исвесном растојању на два места, утврђени крајеви једног дебелог ужета. Учитељ би кажњеног ђака положио, па би му обе састављене ноге метнуо у „Фалаге“ између дашчице и ужета и овим их привезао једну до друге тако, да су табани окренути на исту страну и тада би га ударао прутом по табанима, Ну, ову је справу ређе употребљавао и више је њоме плашио ђаке говорећи немирноме или лењоме ђаку: „Сад ћу те у Фалаге“.

Кад је пак који од ученика хтео са часа да изађе у дворште ради одмора или нужде, морао је прићи учитељу Митру, пружајући му десну или леву руку и учтиво га замолити за одобрење. Учитељ Митар је то обично одобравао, али би тог ученика теже или лакше (зависило је од ученика) ударио дашчицом (врс-таром) по шасти испружене руке, опомињајући га на брзи повратак. По каткад би том приликом више или мање плунуо на под, говорећи ученику да се врати док се плувачка осуши, иначе ће га казнити. Ето таквим је методом учитељ Митар одржавао ред у својој школи!

У његовој школи било је мало ђака, највише 20 —30, јер више није могло ни стати у учионици. Он је био сељак, и као такав живео је просто и био задовољан са малом наградом од ђачких родитеља. Свакога дана долазио би изјутра из села Бунушевца и у вече би се опет враћао натраг. У торбици је носио за

себе спремљену суву храну за ручак: хлеб и сир или парче сувог меса ако се мрси, а хлеб и лукац ако се пости. Недељом и празником, за незнатну награду, ревносно је певао за певницом шапраначке цркве.

Из сваке од ових часловских школа има и данас живих људи у Врање и околини. О њима ће бити речи у идућем броју.

Драгољуб Јовановић.

Учитељска писма

2

Прекјуче смо имали у вароши наш учитељски збор коме су присуствовали сви учитељи из среза. Дошле су и учитељице, које су ове године први пут ушле у нашу службу. На захтев старијих другова одржао сам предавање о дужностима учитеља у школи и ван ње. Одуширао сам се, јер сам предосећао да се моје предавање неће допасти некоме од присутних, али ме нагнаше да га одржим. Нисам се преварио у предвиђењима. Једна почетница, колегиница била је јако љута што сам, иако на њу писам мислио, замерио свима онима који у служби седе ради плате а не и ради осећаја дужности. „Нелогично је, рекох, да учитељ, коме је школа сат два удаљена од вароши, не станује у селу, но у вароши. Они се у школи показују као гости, као и остали чиновници, којима је канцеларијско време одређено. Учитељ има да врши своју дужност и у школи и ван ње. Није он само учитељ деце, него и учитељ народа. Та дужност произилази из самог нашег позива, који тражи жртвовање самога себе а то пожртвовање примили смо улажењем у учитељску службу. Ни школа ни народ не могу имати користи од учитеља, који у 8 ч. ујутро дође уморан из вароши а у 4 ч. по подне опет се враћа. Уморан човек не може имати воље за рад.

Као пример како треба радити истакао сам старе учитеље, који су од раног јутра па све до мрака увек налазили по неки посао у школи и исту су ценили више но своју кућу. Данас пак имамо учитеља, који ни један празник ни једну

недељу не проведе у своме селу. Чим се час сврши, они одмах у варош а школа остане пуста, јер је и фамулуз напусти. Због тога су многа школска дворишта разграђена и обичне ледине.

Кад сам свршио говор, једна млада учитељица ми замери.

— А зар ја да се закопам у селу па да никад не видим варош? То ли ви хоћете од нас.

— Не тражим, одговорих јој; да се ви закопате у селу него да тако удесите да и ви и служба будете задовољни.

Р.

Пријатељска писма

— Оних, који су нас разумели —

Драги Динићу,

Тек данас сам примио 1. број листа „Народни Просветитељ“ и тако сам се зарадовао, јер је то лист из места у коме сам провео своје најбоље дане, лист колегијума који хоће да живи и ради. Ја вама свима честитам на прегаоштву и труду. Ко зна с колико се то мука и напора, па и секирација ради, тај вам се мора и дивити. Неблагодаран је то посао. Биће их пуно који ће му манистати, који ће му приписивати разне мотиве, али кад би се сви они који раде, за добро свог ближњег, обазирали на те приговоре који су бедни као и многи у садашњици, онда не би било ни рада ни напретка. Радите јер је диван посао који сте започели; трновит је пут којим идете, али се мора очистити да они који за нама долазе боље успеју и боље сврше.

Молим те да ми лист редовно шаљеш на горњу адресу а ја ћу претплату ускоро послати.

Захваљујући вам на раду и вољи да погуните једну осетну празнину, поред тебе, који си на челу посла, срдачно поздрављам све лесковачке другове.

Твој,

ВЛАДА К. ПЕТРОВИЋ,
председник У. Ј. У.

Наш поздрав.

„Народни Просветитељ“ се појавио у доба, када преживљујемо тежке и многобројне кризе. Појавио се у доба, када је људски морал спао врло ниско, а неморал постао свемоћан и даavimo се у корупцији, зеленаштву, протекцији и др. пороцима. Појавио се у доба, када се на вишу слабу просвету још и данас гледа оним очима, којим се гледало пре 50 година. Појавио се у доба, када се више цени касарна и жан. дарми, него школа и учитељи и када нам се свако дневно одузима једно по једно с муком стечено право

„Народни Просветитељ“ има врло тежак и врло деликатан задатак. Тежак кажемо, јер има да се бори с многим пороцима и великим злом, које се зацарило у нашем друштву, а деликатан, јер има да уздиже и васпитава оно што још није потонуло у блато данашњице. Он има да облагороди људску душу, да улије у људска срца што већу културу и људски ум да формире тако како ће моћи најлакше да схвати оно што су други људи и природа створили. Он ће бити велики разгранати храст под чијим ће гранама наћи заштиту и уточиште сви они који пате од разних друштвених непогода. Он ће попут Христа: слепима давати вид, глувима слух, посрнулим енергију, мртвима живот.

Ми верујемо да ће га наше напредно учитељство уздигнуто, и поносно као заналењу лучу, носити по народу и осветљавати трновите и мрачне стазе, којим неуморно гази непросвећена и науштена маса, приближујући се своме великом просветном идеалу. Они ће њиме, као чудотворном водом, прскати заспале и казати им да се прво живот не састоји у спавању и ленствовању, већ у стваралачком раду и културном уздицању. Он ће за све нас бити свето божанско кандило у коме ће горети честита крв народних учитеља и стално тињати светлост Истине и Правде, без које би људи били заиста праве животиње.

Желећи му успех започетом раду ми срдачно и топло поздрављамо његову величанствену појаву у нашем корумптираном друштву.

Радоје Љ. Милосављевић
учитељ

Још једна наша реч

И ако смо у првом броју нашега листа дали довољно разлога за покретање његово, ми смо још за гонетка за извесне личности и предмет разних тумачења и нагађања, на које смо принуђени дати још једно и детаљније обавештење, зарад оних који још нису довољно обавештени:

Ми смо се појавили зато што смо били потребни да се појавимо, по оној истој сили, по којој и трава расте, кокошка носи јаја и жене рађају децу.

Са нашим листом поред осталих просветних задатака, ми хоћемо да лечимо и ове заблуде:

1. Многи наши људи, а нарочито политичари пате од уображене величине и незаменљивости у пословима па често пута не ураде ни оно што би и најситнији људи могли урадити. Због тога су многе наше националне и крупне ствари пропале, што ти људи, који држе иницијативу у својим рукама, нити су сами што урадили, нити су дали другом ди радн, јер мисле да свет од њих почиње.

2. Позната је ствар да људи који живе у престоници, многи од њих пате од једне болести што се зове *престонићка охолости*, који никако не могу да се помире с тим да се нешто лепо и ван престонице може урадити.

Од те престоничке болести пате и други народи. Један је немачки писац у Берлину чак и један позоришни комад написао: „Отмица Сабињана“ у коме је исејао пице из унутрашњости, сматрајући да се мајдан мудрости налази само у престоници.

То је и учинило код нас да се сваки човек од од оле веће вредности не задржава дуго у унутрашњости, јер види да му се не рентирају послови и трча у престоницу да пласира своје способности. Тако се нехотице црпу снаге из народа и сабијају у престоницу, а народ оставља „такшим“ и *нишијим духом*,

3. Специјално у нашој просветној средини проповеда се теорија после рата, да ако се још неки лист мимо врховних покрене, пропасти наше удружење. И ми, држећи се одано тога принципа, престали смо бити да издајемо „Школски Покрет“ у Лесковцу 1922 године, да би смо били прибрани сви око једног стожера. Па смо дотерали дотле да наше рођене учитеље на нашим рођеним скуповима и у нашим рођеним листовима проглашавамо за *неписмене и недоучене*.

Ако томе злу то није једини узрок што учитељи нису имали где да се вежбају у писмености, зацело да им још један лист не би био од штете баш за ту ствар. Јер онај који мисли да се читав један народ може возити у једним колима, па макар до мете стигао до године, ако не данас, тај или несвесно гозори или не зна законе времена простора и технике па и стрпљења људскога.

Зар винограду господњем, коме треба неограничен број раденика може бити излишна још једна колиба и трансформатор за његово обрађивање и надгледање. Мисли се на неко растурање снага преко више листова. Врло се погрешно мисли. Много се више снаге растурају кад оне остају на улици не потоварене, невиђене, неизражене и несаслушане...! Остављене саме саби, оне само повећавају онај општи јаз мржње и незадовољства и ништа више.

Онима пак, песиметима, који нам приказују наше *покојне* листове и гледају у прошлост а не у будућност, одговарамо: да гробље ни у једном месту не може бити разлог да се ту нико више не роди. И листови зависе од оних истих услова од којих зависи и живот. Радимо на томе да се ти услови поправљају и усавршавају, па ће бити мање речи о покојницима.

УРЕДНИШТВО

— ЛИСТ ЗА ШКОЛСКИ ЖИВОТ И НАРОДНО ПРОСВЕЋЕЊЕ —

ГОДИНА 1.	УРЕДНИК СРЕТЕН ДИНИЋ	БРОЈ 4.
-----------	-------------------------	---------

Национализација васпитања.

Ништа бесмисленије у природи не би било, него узети кајсију и калемити, рецимо на крушку, или јабуку калемити на трешњу. То природа не допушта, па зато, то нико и не ради. И то што се у природи не трпи, не може се трпети ни у људском пословању.

Људско довијање у свима правцима рада да савлада природу и њене моћи има својих граница и концизности бар на први поглед. И у томе се огледа цела њихова борба и вечити и бескрајни рад да природу искористи за своје циљеве.

Па како у свима пословима, тако и у васпитању, тежња за човечије самодржавање створила је у сваком народу извесне животне принципе, то јест своју нарочиту врсту васпитања, по којој тај народ живи и одржава се, а који му служи као полазна тачка за његово даље васпитно усавршавања.

И ми смо имали једно своје наслеђено васпитање домаће, патријархално, народно које је имало не само својих добрих страна и давало позитивне резултате, него је за дуга времена служило за пример и узор доцнијим покољењима. Али је оно на жалост, још док није ни довољно проучено, налетом новог времена напуштено и пренебрегнуто без икаквих разлога, боље рећи прескочено, да би се што пре дограбило модер-

но васпитање, за ким се појурило као и за сваком модом. Па се онда добило нешто друго што се није желело, лажно и површно васпитање, које никога није задовољило.

То је од прилике исто, што и као и лекари поједини, не питајући болесника шта га боли, дају му лекове, с брда с дола. Или калемари кад калеме калем границу и не гледајући подлогу.

Већ толико година где ми прилазимо народу осино и надмено са нашим новим принципима и методама да га васпитавамо, не водећи ни мало рачуна о томе има ли он за то што год у себи диспозиције и заоставштине. Приносимо му ињекције за убризгавање, сматрајући га као марву у коју се може сваки серум да убризга. Ово се нарочито започело у политичком васпитању, па се отуда пренело и на остала.

Међутим, и у најобичнијем лечењу човека од неке болести, од два лекара, који га прегледају, трећи је он, који даје мишљење о својој болести. Наш народ нико и никад није питао да ли он у свом примитивном животу има каквих поимања и схватања о васпитању. Јер иначе како би се он одржао у међународној борби за толико векова, да није имао извесне способности за живот. И што се знало од тога, жмурело се и правило се да се не зна. И прелазимо преко тога као поред турског гробља.

А наш народ, напротив, тих урођених и лепих васпитних схватања има толико много, да се данас на страним универзитетима отварају читаве катедре за проучавање његових умотворина, у којима се баш тај васпитни део у врло великој дози огледа.

То би била прва и полазна тачка за национализацију педагогије: проучавање и првенствено искоришћавање своје рођене и народне педагогије. Па тек са њенога подијума поћи ка општој и модерној педагогији. То је разумљиво, ако се само загледа у друге области рада и живота људскога. Узмимо само овај пример: материјал за јело је код свију народа један исти (маст, брашно, поврће, месо), али сваки народ

кува јела на свој начин. Зар ми немамо права да удешавамо и васпитање за свој укус и своје потребе. Поштење и непоштење је код свију народа једнако, али се оно у различитим формама манифестује. И по тим домаћим начинима примене резултира. Ну, да се још боље разумемо:

Ми се напримар убисмо држећи деци предавања по школама како не треба да пију алкохолна пића, а у старим породичним задругама не само што деца нису пила пића, нарочито ракију, него чак ни момци, ни девојке до удаје и женидбе. Ако би неко мало дете из радозналости пружило руку на чашу, отац само пљусне ракију у ватру, пламен се дигне. И он му каже: ето, овако ће цигерица у мале деце да гори ако пију ракију. И ништа даље! То се традиционално преносило с колена на колена, да је и данас у многим сеоским кућама још очуван тај стид код млађих особа да пију пића.

Ми толико година практикујемо у варошима са стране унешен обичај везивање родитеља на оцеве и материце. А у селу тај обичај никако не може да продре. Јер се наш народ никад не може да помири с тим да дете треба прво да веже оца па тада да му да неки поклон. А пренебрегавамо лепе Турђевске и Божићне обичаје пуне васпитнога смисла. Узмимо само посипање сламе на бадње вече и инсценирање „квочке м пилића“, где отац кад наговести опасност, као квочка орла, деца нападају једно уз друго, отац их покрива сламом, као и квочка пилиће и каже им ту, небојте се: тата је вас покрио и чува вас. Символ родитељске заштите дали је игде очигледније и лепше представљен него у овом лепом народном обичају.

Деца на селу без икаквог нарочитог упућивања, знају по наслеђеном и освештаном обичају, да пре старијих никад не седну за софру, ни почну јести пре њих, нити им упадати у реч и т. д. А већ читава серија учтивог понашања млађих према старијима, показује колико је богат и неисцрпан тај васпитни Фолклор у народу, који нас надвишава над другим народима

и који постепено ишчезава и губи се и замењује се и калемим новим, што нас ни најмање не задсвољава. Узмимо и овакав један пример. Данас сваки мало школованији син неће рећи оцу тата него „мој чича“. То су ситнице, али оне много казују. Сељачки син не зна за друго име оцу него тата, или бабо. Сељачки син ће на сваком кораку спомињати оца и позивати се на његову памет: „што говораше мој покојни отац“. А варошки (част изузетцима) и милионе кад му остави отац, слабо ће споменути у друштву и да је имао оца некада. Сељачки синови и кад умиру од глади гледају у небо са поуздањем, варошки сити и пресити убијају се. Епа кад нам васпитање даје самоубице на сваком кораку како можемо да будемо задовољни њиме.

Ми треба понова и изнова да читамо народне песме, па тад да видимо каквог смо васпитног блага ми скривали у својој нацији.. Ми треба понова да читамо приповетке Јанка Веселиновића, Лазе Лазаревића, Глишића и др. па тад да видимо шта је наш народ у свом домаћем васпитању до скора имао и колики смо ми грех учинили што смо тражећи туђе изгубили своје рођено богатство, које би са врло малом корекцијом могло да послужи за одличну полазну тачку и подлогу за даље народно васпитање и просвећивање. То није случајна ствар да без мало сви велики људи своје успеху у раду приписују и благодаре добром родитељском васпитању, а нарочито материнском. Зар једна добра васпитана породица не може да послужи као и добро уређена школа, или угледно добро у пољопривреди.

Али ми патимо од потцењивања својих домаћих вредности. Па се чак и стидимо њих.

Зато што се са науком са стране, Бог би га знао донела и одвратност према свом домаћем васпитању. И то је учинило да смо изгубили врло много од својих националних одлика, које импонују чак у другим народима. И да се уметност није умешала да прикупи бар уметничко благо народно (песму, при-

чу, мелодију) ми не бисмо ни знали шта смо све нашој небрижљивошћу изгубили.

И све се прикупило брижљиво и стручњачки, само је народно васпитање остало сироче и на последњем месту.

Једини и први човек који се посветио био прибирању и проучавању васпитног народног блага, био је Јован Миодраговић, који је прикупио и написао *Народну педагогију*, чија грађа представља један огроман капитал за студију народне педагогије.

Доста је у том погледу допринео и г. Срета М. Хаџић, са његовим *Васпитачевима забелешкама*, у којима је много успео да приближи и споји народно васпитање са школским модерним. Г, др. В. Бакић је направио читаву националну епопеју од националне педагогије са својом књигом: *Родољубље и Отачаствољубље*. И то би био врхунац успеха педагошких капацитета да нађу додирну тачку и спој између народног домаћег и школског савременог васпитања, то јест да две педагогије споје у једну и створе једну националну педагогију.

Износићи портрете таквих педагога „ШКОЛСКИ ПОКРЕТ“ у Лесковцу 1921. године почео је био да израђује једну такву националну педагогију. И да смо сви радили на том пољу онолико колико смо могли, ми би смо имали до сада израђену своју националну педагогију, са којом би били оспособљени да лакше примимо и усвојимо научну модерну и свеопшту човечанску педагогију. А не би нам педагогија била увек страна непозната нашем народу.

Пуних 50 година ми само пресађујемо из страних вртова саднице и никако да их аклиматизујемо са нашој земљом и нашим поднебљем. Већ их остављамо да расту саме како знаду. И оне су расле, гушиле се у трњу и понова подивљавале. И добиле бодљике које се зову: *најешоси*, *охолоси*, *убрајсеноси*, *гордоси*, *нейрпеливоси*.

Ето то су главне одлике новог васпитања, које су дошле на место оних старих које је породица давала: *їрїродносїї, чедносїї, искреносїї, срдачносїї, їрїсїїуїїачносїї.*

Ако то бодљикаво васпитање, или боље рећи лажну образованост посматрамо као лекари болест, рецимо туберкулозу, онда бисмо доб ли овакву једну слику:

Лекари лечећи туберкулозу, дају разне лекове. Али има један лек у коме се сви они слажу: чист ваздух и дијетална храна.

И васпитачи се слажу у једном леку против рђавог васпитања, а то је: *Без домћег и националног васїїїања, нема їравог васїїїања.* Без њега је свако васпитање павиљон без темеља, готов увек да се сруши.

Па ипак код нас је у снази још оно васпитање које даје кућа. А школско је још недовршено. На њему тек има да се ради.

Среїен Динїћ

Обавезно школовање.

Сви учитељи, који раде у сеоским школама имају једну велику кубуру с потпуним извођењем обавезног школовања а она не само да омета правилност и сигурност њиховог рада у школи, већ и напредовање народног просвешивања уопште.

Још приликом уписа деце у школу долазе ђачки родитељи и мољакају, да им се дете ослободи похађања школе. И таквима негде и упала. Али сада настаје друго зло. Иако је Школски одбор по закону уписао дете, то несвесни и несавесни родитељи ипак своју децу задржавају од похађања школе и настаје оно мучно стање за учитеље: саслушавање ђачких родитеља, кажњавање и наплаћивање казне. А као резултат свега: мржња на учитеља, школу и уопште просвету.

Дакле, шта мора да зна сваки грађанин и сваки ђачки родитељ? — Морају знати, да је *Уставом и законом о народним школама* предвиђено обавезно похађање школе од стране свих школских обвезника, све деце за школу дорасле. Ко ће им то тумачити? — Наравно учитељ.

Па како Устав и законе поштује и сам Краљ, како да их не поштују и остали грађани. Јер устав и законе су донели народни изабраници, другим речима народ. Па како народ да не поштује и не извршује оно што је сам за себе донео.

Но и ово није још довољно јасно за свакога. Није довољно рећи мора се, па тачка. Народни учитељи морају, по својој дужности, на родитељским састанцима ово питање боље расветлити, морају га стварно засновати. Како? Ево суштине ствари.

Све државе су у току своје дуге историје дошле до уверења да је обавезно школовање нужно, да би се нова покољења просвећивањем могла одржати у културној борби борби за опстанак. То је увидела и наша држава, па је зато и ставила ту одредбу и у Устав и Закон о народним школама. Само непросвећен човек може тврдити да једну државу чува војска и полиција. То је опасна заблуда, јер и војник и полицајаш морају бити свесни (просвећени) зашто се боре и зашто чувају своју државу. А ако су непросвећени они је могу свакога часа издати непријатељу, рецимо за бољу плату, као што је било случајева у ранијој историји, да један тополивац прелази и лије топове, час Турцима, час хришћанима: све је зависило до тога, како га је господар плаћао.

Просвећивање је једна прва дужност човекова према себи и према држави; то је и његово право. Тако исто и деца имају своје право на просвећивање и школовање а то им право не може узети: ни држава, ни општина, ни родитељи. Свако дете, које би опуномоћило своје родитеље (стараоце) тужи на суду што га не дају у школи, увек би добило партицип против својих старалаца, јер и они не смеју то да му забране. Ту престаје родитељска власт над децом. У том погледу они имају само право, да не сметају својој деци, да се у школу уписују и да је похађају.

Дакле, напред рекосмо, да је просвећивање и школовање дечје право, које им нико *не може и не сме одузети*. То је закон зато и предвидео, да би несвесне и несавесне родитеље опоменуо, да су они ту немоћни, да они ту немогу радити са својом децом шта хоће. Јер школовање даје детету таква знања и умења (наравно, да подразумевамо дуже школовање од садашњег) помоћу којих се оно с пуно изгледа на успех бори и за остала права и дужности у народу и држави.

Ако бисмо узели овај пример, онда ће ствар бити сасвим јасна. У народу се боре за живот два човека: један је имућан и школован, а други сиромах и нешколован. Ко ће у овој борби да победи? (Реч је о културној борби) Разуме се, имућнији и просвећенији. Ако ли се културно боре: имућан и просвећен и сиромах и просвећен, шта ће онда бити? Ту се не може тачно рећи, али се може смело тврдити да ће борба бити и дуга и тешка и ако је сиромах просвећенији више има изгледа за победу од онога који је мање просвећен. Значи, да је просвета то снажно оружје, које је у стању да се одупре и најјачој војсци, топовима, држави.

Зато, учитељу, развијај свуда и на сваком месту ове мисли, овде укратко изнете и учи народ овоме! А и ти, сељаче, запамти, ако децу не почнеш озбиљније просвећивати да ћеш убрзо дочекати, да твоје њиве ору туђи плугови, твоје ливаде пасе туђа стока и твој лепи говор, крвнички прогони туђи свет!

У просвети, у свима правцима, нам је снас. Зато напред, у борбу против непросвећености.

Мил. М. Мајсторовић

Проблем породичног васпитања

3.

Право домаће васпитање има три битна елемента: свој речник, своја дела и физичко неговање. Пошто је задатак домаћег васпитања да улије у детињу душу нове клице истине, правде, љубави, чистоте и доброте — родитељи и укућани морају имати свој пробран домаћи речник, морају пазити да прве речи, први утисци, не посеју ни једне ружне речи у нежну детињу душу. Али није довољно сејње само лепих речи, Речи и дела морају се поклапати. Доследност улива поверење и поштовање, а то су два најмоћнија оруђа у управљању децом. У раду мора бити сагласности, системи, хармоније између матере и оца, Ако је мати умерена, блага, нежна, искрена у опхођењу, отац несме бити суров и недоследан. Они се морају собом допуњавати, саглашавати. Они су деца два очигледна примера. Деца раде што виде од њих. И ако би слепо подражавала два крајње супротна примера — створило би се лабаво убеђење о принципима и нужности рада, реда, поштења, искрености, поверљивости. Деца не знају да процене шта је добро и шта смеју да чине. Њена нежна и невина душа подлеже свима утицајима са којима се сретне, прима и задржава све што види да старији раде. Ко се не сећа како мала деца облаче својој лутки одело, намештају кујну од малих играчака, а по селима праве воденичко коло, намештају га на поточић да би воденицу представили, јашу на штапу да би коњаници изгледали, играју се са водом и полупаним комадима судова, да би мајке изгледале и др. О томе лепо говори Сундчевић каже у стиху:

Зборе деца — како зборе мајке,
Творе деца — како творе мајке,
Моле деца — како моле мајке,
Частан пород — од часне је мајке,
Домољубан — с мајком домољубном,
Богољубан — с мајком богољубном.

Рад. В. Теососић — Јагодина

ШКОЛСКИ ЖИВОТ ЂАЧКА САМОУПРАВА

Ђаци старијих разреда могу имати и више циљеве: да организују поредак у ходницима, на игралишту, при излетима, да у извесним случајевима врше поделу рада у сали за гимнастику, у школској радионици и башти. Самоуправа виших разреда треба да заступа разредног учитеља, да контролише похођење школе, да испитује оправданост ђачких изостанака, да посећује болесне другове, да материјално потпомаже сиромашне ђаке да сузбија хрљаве примере поједица. Поред тога разредни одбор може у договору с учитељем предузети већи део инструктивних послова у радионици, учioniци и у башти.

Самоуправа ће успети утолико боље, у колико више израста и развија се из иницијативе ђака, у колико више радује њене ученике, а користи појединцима и целини. Постане ли тако разредна самоуправа живим органом, који побољшава и обогаћује ђачки заједнички живот, да буде излишња формалност.

Школска организација неби била потпуна, када би се самоуправа ограничила само на поједине разреде. Где се на ђаке пренесе у згоднијој форми старање о успеху завода, о његовоме добром гласу, о чистоћи и о бољем уређењу зграде, ту се повећава љубав према њему и после школског доба. Ми смо до сада занемаривали васпитање корпоративног духа и дозвољавали, да се јавно мишљење ђака ствара под скривеним и хрљавим утицајима. Само кратковиди учитељи верују, да би се јавна организација свих ђака претворила у анархију; та заблуда је побијена стварношћу. Ђачка самоуправа може постати изврсан помоћник учитељима при њиховом васпитачком раду.

Школски ђачки одбор се састоји из заступника разредних одбора и ђачких кружока. Довољно је, ако се делегира по један заступник из сваког тела, како одбор неби и сувише порастао. Расправљању одбора присутан је као саветодавац заступник учитељског већа. Важна решења ђачких одбора треба да одобри и управитељ школе.

Ђачки одбор је у односу према наставничком већу заступник ђака; учитељско веће слуша његово мишљење и прима или одбацује извесне предлоге, који се односе на школски живот. Ђачки одбор организује из своје иницијативе ону самоуправну делатност ђака, коју не могу разредни одбор и сами да изведу. Он заједнички с учитељем припрема нарочите школске свечаности и скупове, музичке академије и ђачке представе, стара се за школску читаоницу, за склониште сиромашних ђака, за школску башту и радионицу, за леп изглед школске зграде и њене околине, уређује школски часопис, даје постреке ђачким кружоцима, усавршује и припрема оснивање нових установа, скупља материјал о делатности разредних одбора и кружока, саставља годишњи извештај за учитељска већа и т. д.

На ђачким скупштинама ђачки одбор износи правила која се примају или одбацују. На скупштинама се јавно истичу мане и недостаци школског живота и чине предлози за поправку.

Уз пријатељску сарадњу учитеља ђачка самоуправа ће постати одлично средство моралног васпитања. Многи ђаци сматрају поверену им дужност као част, те стога теже, да то поверење и оправдају. Ђачка самоуправа је једно средство моралног васпитања.

Школски часопис је једно средство ђачке самоуправе У Америци, где школски часописи имају дугу традицију, њихови претплатници су и свршени ђаци. Они имају велики број реклама и огласа. Редакциони одбор, кога састављају чланови разредних одбора, организује сарадњу свих школских група, доноси извештаје о делатности ђачких кружока и скупштина, о новинама у школи и радионици, и остало. Часопис има свога шефа редактора, затим реферате за спорт лепу књижевност и др. Такво идеално предузеће могуће је одлично средство за вежбање у писменим саставима.

Овакав систем ђачких самоуправа треба да пробуди и развије један нов дух код младих генерација: дух самодисциплине, дух саморадње, дух праве демократије. По речима великог Чеха Масарика, опште право гласа не може створити демократски дух. Јер прави демократа се не осећа и не ради демократски само у парламенту, већ и у општини,

у кругу својих пријатеља и у својој породици. Такви демократи једино могу водити и исповедати праву и здраву демократију. А такав дух демократије се почиње стварати и будити још у школи. Ђачке самоуправе су изврсно средство за стварање тога духа.

Миодраг В. Машић — Земун

Из прошлости.

Часловске школе у Врању и околини

— Пре ослобођења 1887 године —

(Резултати Часловске школе)

Ако је ко од ученика осим буквара, часловца и псалтира и нешто више и боље научно, нарочито како се врше обреди у цркви при крштењу, венчању и сахрањивању и како се служба служи (обично уз свештеника) и умео по нешто у цркви певати, могао је лако постати свештеник. Многи садашњи стари свештеници и данас само толико знају. Па ипак и са таквом спремом они су били у стању да одрже народ у прадедовској вери хришћанској, за све време робовања под Турцима. За време ратова за ослобођење, а и после тога, многи су од ових свештеника помагали нашој војсци и својим знањем и умењем. Тако нпр. Поп-Тома из Власине има заслуга при постављању границе између Србије и Бугарске, а поп Вељко Коларчевић из врањске Јелашнице одлазио је у Стару Србију и Македонију ради народних послова и то у времену када му је претила највећа опасност од Бугара и Турака. Њему су причали стари људи, Турци, везивали крвави куршум на вратима, што значи, да, ако и даље продужи са таквим радом да ће бити убијен. Ну, он се тога ни најмање није плашио, него је и даље подизао српски дух код народа.

Побожност у овим крајевима уочио је и путник Бенедикт Куринешкић, у првој половини петнајестог

века. По његовом писању у то време у овим крајевима у сваком селу била је црква и свештеник, који је на време вршио обреде и децу, док су живи, издржава цела општина. И даље вели: „Народ је у овим крајевима врло побожан и чува се што више од греха и зла“, (Рад Југословенске Академије знаности и умјетности, књ. 56. стр. 182. — „Путовања по Балканском Полуострву“ од Д-р Р. Матковића и лист „Видовдан“ за 1862. годину бр. 77 и 78. — Превод Курциевићевог путописа од Чед. Мијатовића). Само из побожности, за време турске управе у овим крајевима многи и многи богати и добри људи из Врање и околине одлазили су о великим празницима и наше старе манастире: Хилендар, Делани, Свети Отац (Св. Прохор Пчињски) и у друге. Свети Сава се у овим крајевима празнује од вајкада, многе га породице славе као свог кућевног патрона, а у Врању га слави и у-жарски еснаф као своју еснафску славу из старине, и тога дана изгледа да га цело Врање слави, јер је у-жарски еснаф највећи. У Врању постоји традиција да је Свети Сава правно конопце од песка, те су га зато узели за свога нафсеског патрона.

Многи су од ових старих свештеника трпели и велике муке од Турака, борећи се за своју паству и чувајући име хришћанско и српско. Хришћанство је у овим крајевима било бранич и заштита саме народности српске. Онде где се нису смела јавно споменути имена: Србин, српство и српски, Срби су се у овим крајевима служили речима: хришћанин, хришћанство и хришћански. И у данима највећег искушења и патњи нашега народа, свештеници и учитељи у то доба били су једини заштитник, саветник и утеха, да народ не падне у искушење и не клоне под неиздржљивим притиском Турског јарма. Најзад они су свештеници заједно с народом много пропатили од 1776. године, када је укнута Пећска Патријаршија, и од грчких митрополита, а у новије време за непуне две године пред само ослобођење и од егзархијско — бугарских владика.

По обновљењу Србије у београдском пашалуку (у Шумадији и Доњој Морави) у почетку прошлога века и у овим се крајевима осетила струја за слободом и српским именом. Народна свест почела се булити. Нарочито после Кримског рата (1856. год.), када се почела осећати навала бугараштине и њихови агенти због чега су и врањанци повели оштру борбу само да би очували свој језик и своје име.

стицајем тих околности и када је стари даскал Анђелко већ изнемогао, који се, као што раније видесмо, држао часловске школе, а у последње време предавао по српским уџбеницима, вратио се је из Бугарске под именом Стојанче — „Стошка“ побугарен. У Врање његово бугараштво није примано, због чега се ту мало бавио као учитељ, па је онда отпутовао за Скопље, где је својим шеретлуком и лагаријама учинио да се избаце српске књиге из скопских школа 1863. године. Тиме је учинио велики грех према народу српском.

Драгољуб С. Јовановић
учитељ

Народни просветитељи о „Народном Просветитељу“

Добио сам „Нар. Просветитељ“. Добро је, само нека буду завршни чланци у сваком броју ради лакшег читања. То тражи данашњи век филмова и телеграфа.

Срећен М. Лукић — Београд

Добро је што ће лист служити и народном просвећивању, поред осталих својих задатака. Моја вам срдачна помоћ и поздравље.

Мих. М. Ситанојевић

Овај лист је весник милог пролећа у народном просвећивању, јер је још у 1. броју одговорио свом задатку.

Рад, К. Накић — Корбевце

Надам се да ће око овог листа да се прикупе све радне снаге на народном просвећивању. А такав племенит посао у стању смо да помогнемо.

Лаз. Ђирковић — Охрид

Садржина листа одговара своме имену, у коме је уредник нашао себе.

Марко Мајејић — Бољевац

Срећан рад! Желим да истрајете на добро изабраном путу.

Тмишар Јовановић — Кукљин

Радујем се покрету „Нар. Просветитеља“ и шаљем претплату.

СВ. М.

„Нар. Просветитељ“ мора бити нешто опсежно привлачно и популарно, зато што ће на њему радити сви опробани и искусни другови. Ја верујем да ће он за кратко време пожњети велике плодове.

Васо Вујовић — Галичник

„Народни Просветитељ“ нека нам буде вођ и путовођ у тешком народном послу.

Локсанда Сијанић

У добри час долази „Народни Просветитељ“ да расветли сва мрачна места на пољу народног просвећивања и растера све мрачне сенке, које ометају тај божанствени рад.

Д—н

Оцене и прикази

Наше уредништво добило је ове листове и књиге: „**Радна школа**“, орган друштва пријатеља радне наставе. Овај примерно уређен часопис под уредништвом г. Јов. С. Јовановића, дугогодишњег ветерана радничке школе код нас, најтоплије препоручујемо свима народ-

ним просветитељима, који су најбоље осетили шта беспослица доноси народу. Цена је 50 динара годишње
Адреса: Јањићезо Сокаче Београд

Глас недужних, уредник Вељко Рамадановић — Земун. Само из овога листа може се видети колико је човек успео да и слепима очима отвара и просвећује их. Цена 50 дин.

Клевета роман Вељка Стијанића — Врњаци. Издање Рајковића и Ђуковића - Београд. Цена 25 дин. стр. 200

Овај необични посматралац природе и живота, дао је толико поучнога и васпитнога градива у овој књизи да не би требала ни једна школа да остане без ње. Може се добити код издавача,

Нашим пријатељима

У прошлом броју послали смо *чекове* свима оним нашим пријатељима, за које знамо да су пријатељи не само наши, него и нашег листа, да би нам послали претплату, која је толико мала и незнатна да је изlišно, грешно и дангубно водити ма какву преписку о њој. Па се сви још ипсу одазвали. А то је **ЖИВОТНО** питање нашега листа.

„Народни Просветитељ“ излази два пута месечно. Цена му је 30 динара годишње. Претплата и рукописи шаљу се уреднику (Учитељ Јосифа 39). Продаја на број 2 динара.

ВЛАС. ЗА УЧИТ. ДРУШ. СР. ЛЕСК. одговорни уредник
ДРАГ. МИЛОВАНОВИЋ. СРЕТЕН ДИНИЋ.

Штампарија Ж. Д. ОБРЕНОВИЋА — ЛЕСКОВАЦ

— ЛИСТ ЗА ШКОЛСКИ ЖИВОТ И НАРОДНО ПРОСВЕЋЕЊЕ —

ГОДИНА 1.

УРЕДНИК
СРЕТЕН ДИНИЋ

БРОЈ 5.

Национализација педагогије

II.

Има више од пола века, како је уведена педагогија у нашу земљу. Људи који су је пренели са стране, први апостоли њени: Стева Д. Поповић, Бакић, Миодраговић и други, тако су је вешто пресадили били, да се није ни познало да су је донели са стране. На све стране ницале су копије: Песталоџија, Русо-а и Коменскога у нашем народу, да се то доба с правом могло назвати цветно доба наше педагогије. Такав полет учитељски на пољу школском и ваншколском, само се може пожелети данас. Наша педагошка литература из тога доба пуна је била таквих узоритих примера у народу. И данас би нам пружила један врло леп историјат о томе. И тај се рад за читаве три деценије кроз све тадашње генерације осећао. И најзад у последњим ратовима увенчан бесмртном славом. Јер је у таквом раду поред научне педагогије, у великој мери, заступљен био и национални правац рада.

Али, од неког времена, може се рећи, од пре 2—3 деценије, од појаве познате метафизике на нашем универзитету и њене нетрпељивости према педагогији, која је учинила педагогију сирочетом и пасторчетом универзитетским, уклонила Бакића представника педагогије, почиње да се ствара забуна у нашој педагогији.

Од тога доба ударило се у толико одстрањивање од јасности и разумевања и залажење у такве мистике и сувопарије, да је данас педагогија постала страна и учитељима а камо ли народу. И што се више развијала и усавршавала у научном правцу, то се све више удаљавала од разумевања и мање продирала у народ. Стварио се читав конгломерат од разних правца и система (да не рачунамо ту најновије покрете: Марије Монтезори и наш Видовићев покрет).

Помешале се доктрине и пречишћене теорије, филозофија и педагогија, да се не зна шта је за примену, а шта за студирање. Колико год професора педагогије, толико правца и система. Оно што је у једној учитељској школи врлина, у другој се пада због тога. Створило се читаво очајање код млађих учитеља, на које је пао сав тај терет збуњености и несрећености. Те је валда због тога и дошло до оне познате резолуције на учитељској скупштини у Београду 12. јануара ове године, која не служи за преноруку ни учитељима ни научним педагозима.

Држава, која законом и уставом одређује права и васпитања својих грађана и која води рачуна и о најмањем уџбенику који сме ући у основе школе, оставила је да се про-

извољно развијају сви могући правци и системи педагошки, без обзира да ли се то поклапа са нашим расним и националним способностима и интересима.

Т-ђа Анка М. Пешић-Радовић
Доброћвор Учили. Друштва.

Наука се може развијати самостално и неограничено у кабинетима, лабораторијама и пробним установама. Али онде, где се она примењује на народ, држава не може бити неутрални и нестручни посматрач, тим пре, што тај посао треба да служи,

и поред свих идеалисања космополитских, у првом реду националним интересима. А зар је та наука одомаћена код нас кад народ моли да му се отвори школа, па после моли да му се деца исписују из школе и кука од њеног издржавања.

Има један народ у Европи, који је успео не само да национализује своју педагогију, него и да се прогласи носоцем и колевком научне педагогије. То је Немачки Народ. И ико оцеви експерименталне и примењене педагогије: Русо, Коменски и Песталоци, нису били Немци, немачки педагози су успели да све то преформирају у своје калупе и изнесу пред свет са својом етикетом. Постоје читаве серије проналазака из духовне и материјалне културе, које носе имена немачких специјалитета, а зна се да они воде порекло из много ранијих извора и са других страна.

Крајње је време да и ми почнемо да национализујемо и одомаћујемо нашу педагогију и учинимо приступачном народу. То нам је потребно из простог разлога што са оваквом педагогијом, још нерастумаченом довољно, не успевамо у раду и још стојимо пред народом као колонисте са необјашњивом машином у рукама, рукујући увек сами с њом а не предајући је народу у руке. Онако исто као што се национализована научна пољопривреда предала народу у руке кроз америчке винограде и разна угледна добра, медицина и хигијена кроз санаторијуме, болнице и разне домаћичке и нудиљске школе, тако се исто морају и за педагогију створити прилике да кроз разне школе и васпитне установе дође и она до своје речи и до свога изражаја, у ближи додир с народом и постане приступачнија народном схватању. А не да изгледа у народним очима увек као страни поданик. То је исто као и неко јело кад вам неко донесе са стране, па га ви не можете јести, него га досолите и зачините за свој укус.

Колико један лекар унесе медицинскога и хигијенскога обавештења само у једнога пацијента док му објасни његову болест и да упутства за лечење и

дијету. Васпитачи немају такве болеснике, јер се нико не сматра невоспитаним од одраслих људи. Али има пуно прилика у животу где се ипак може да чује њихова реч. За време нашег избеглишта у рату, у Лиону, у депоу наших инвалида постојали су нарочити учитељи, саветодавци, васпитачи за саветовање инвалида на шта да се окрену према својим способностима. Ту је било и јавних предавања пред скуповима и појединачних, индивидуалних. И да је све бележено што се радило и успело на тим васпитним састанцима, имало би се шта сачувати и отворити нам очи за даљи сличан рад.

Јер се не може више допустити да син дође са већег школовања и са покиданим концима домаћег васпитања и да пита оца, како се могаде крава понети на таванску греду да је окаља, да се мршти на све што је домаће и да се представља својим укућанима као да је пао с неба и није поникао ту, с њима заједно. Не могу се више отац и син дочекивати и испраћати оном познатом причом: „Узми торбандус па иди откуд си дошандус“. Него се морају више разумевати школован син и нешколован отац. Мора се тако васпитавати да се не кида веза са кућом и националним вредним традицијама. И кад кроз њега школованог кућа и народна маса разазнају за науку о васпитању и приме је за своју, као и друге науке што су примили, онда ће то бити национализована педагогија. Тек с таквом усвојеном и примењеном педагогијом, моћи ће се лакше доћи у контакт и разумевање са свеопштом и научном педагогијом целог света.

Срејен Динић.

Проблем породичног васпитања.

— СВРШЕТАК. —

Из овога, што деца имају силну моћ за подражавањем, излази да је пример у породичном животу најбоље средство да се код деце развије све што је лепо

и племенито. Ствар је родитеља да само прибаве деци што више лепих, узорних примера. То ће постићи ако свој живот удесе и уреде, ако се у породичном кругу опходе како доликује. Удешавају ли родитељи своје понашање према моралним принципима, и деца ће живети по њима. Виде ли деца да им родитељи раде што је добро, и она ће то чинити. Опазе ли код својих родитеља слогу, љубав, и она ће живети у слози и љубави. Чују ли од оца и мајке ружне речи, и она ће се таквим речима служити. Виде ли да су им родитељи распикуће, и она ће постати расипници. Падне ли им у очи да њихови родитељи помажу ближње, и она ће притрчати у помоћ својим slabим и сиротим друговима. Виде ли мајку своју да пред огледалом стално висе, да се намешта и „молује“, и она ће тамо потрчати и тражити да се угађају, помодирају. Но, није довољно да родитељи само воде рачуна о себи, о свом држању и понашању; њихово око мора да бди над децом стално и свуда где год се она крећу. Они их морају чувати од рђавих примера околине, лица са улице и најближег друштва, у коме деца највећи део времена проводе. Деца без родитељског надзора и старања постају доцније скитнице, варалице, нерадници. Оно што кућа и школа сазидају, то улица руши и уништава. Често постоји неспоразум између куће и школе. Бива да школа ради у једном правцу, а дом у супротном. Отуда потреба за родитељским састанцима за договор, да се супротна дејства умање и да се школа и кућа удруже против уличног насртаја. Родитељи морају водити рачуна да су им деца здрава, лепо развијена, довољно снажна, јер је само здраво тело моћно оруђе за развијање духа. Као што дете треба да чује лепе речи, чиста имена, да види узор дела — примере честитости и поштења, исто тако треба да се навикну на редовну негу тела, на чисто држање одела, да се упознаду с основним чињеницама науке о здрављу, с правилима о одржању живота. То деца могу упознати и на то се навикнути, ако у кући влада ред, чистоћа, ако их старији у својим пословима

одржавају и по њима се управљају. Нарочито је велика потреба, за развијање тих особина, да се у првим годинама, отприлике првих шест година по рођењу, пруже што лепши примери, јер се ту усађују клице и јер је то доба најприступачније за стављање у покрет свију скривених снага, за буђење успаваних моћи за образовање врлина. То су пресудне године за будућност. У томе се периоду постављају темељи целокупном васпитању. Данашње наше домаће васпитање даје нам довољно доказа о томе. Многи родитељи страховито греше, кад мисле да је дечји живот потпуно ван њиховог домаћаја, да му је облик одређен у диспозицији, те дижу руке и ништа не предузимају, поводећи се за таквом заблудом. Другима је време окупирано и васпитање и старање о деци пада им као терет, као велика обавеза која им се намеће поред тешких редовних, свакодневних послова, па остављају децу саму себи, рачунајући да ће све годинама зрелости доћи само по себи. Да је то велика заблуда, то је сасвим очевидно. За то имамо примера из наше скорашње албанске голготе.

Цео проблем породичног васпитања састоји се у правилном решењу судбине дечје за првих година, када је дечја душа отворена пред нама, слободна и независна, чиста и непомућена од утицаја са стране. Оно што дете донесе собом на свет, то је свакако од великог значаја за рад. То може да појача, убрза посао, или да успори рад у одређеном правцу, али се дејство супротних утицаја лагано ублажује, своди на минимум и најзад потпуно искорењује, искључујући случајеве великих телесних недостатака и духовних дефеката против којих се ништа не може учинити. Колико су важне те прве године говори нам Жил Симон: „Дете за првих неколико година научи више него доцније као слушамац на универзитету“. Доказ да су деца тада неискусна, јако пријемљива и склона утицајима спољнег света. Сем тога, доказ да први утисци остају дубоко укорењени и да се тешко доцније мењају.

Да закључим:

Родитељи су први и најглавнији фактори у свем васпитању. Васпитање је велика тајна, света дужност родитељска, вештина као свирање на музичком инструменту. Деца су објект, пригодан инструмент, родитељи пеџмари. Од уметности, са којом прилазе и рукују тим оруђем зависи хармонија или несклад тонова. Треба вештице, знања, воље, времени па да се добије музика најнишег стила, која ће поправити живот, у срцима децим брујати, родитељима служити на понос, а друштву и отаџбини на корист и радост.

Јагодина.

Рад. В. Теодосић.

Васпитање за задругарство

(Свршетак).

На тој основи могло би се и код нас изводити васпитање за задругарство. Организовање ђачких задруга није тако лако ствар, али би се ипак могло повешто у томе правцу предузимати. Нарочито би се мношмо могло урадити при школама где већ постоје: „Подмлатци Друштва Црвеног Крста,“ „Пчелице,“ „Скаути,“ и друга деција удружења са сличним циљем.

У тим друштвима нарочито би се обратила пажња на васпитање задружне свести, јер и одрасли задругари још нису начисто с тим шта им је дужност и шта је то задругарство у правом смислу речи. Да наведемо у прилог овоме само један пример. У једном месту постојала је Здравствена Задруга и посао није ишао како треба: задругара мало, а пред амбулантом среског лекара увек по неколико кола с болесницима, који наравно нису задругари. Срески лекар, који је у исто време био и задружни лекар, и који је свим силама радио да се задруга одржи и да напредује, препоручи управном одбору да се сазове збор задругара па који могу да дођу, и остали грађани. На том збору он је говорио да задружна аптека има велику вредност (поклон Аме-

риканаца) и да се, ако задруга престане, мора уступити Главном Савезу, да би се други њоме користили. Затим је нагласио, да кад би било 600 задругара са годишњим улогом за болеснички фонд од 60 динара, лекарски преглед и лекови били би бесплатни. А 60 динара сваки сељак може имати, ако прода три литра љуте ракије (воћарски крај). Сви су му приступи тога дана одобравали, али се број задругара није увећао и данас је та задруга у ликвидацији. Да је тај народ био васпитан за задругарство још из основне школе, сигурно да неби дозволио да му пропадне једна већ разрађена и корисна установа.

Почетак увођења дечјег задругарства у основне школе, као што рекосмо, неби био тако лак. Стални улози неби се могли покупити од све деце, али би се могла увести по школама обична штедња, из које би деца могла да купују дечје листове, да узимају новац ради давања на разне хумане сврхе, да узимају новац за позориште и т. д. Родитељи би се врло лако могли придобити за ову ствар, јер и они знају да деца не умеју разумно да располажу новцем и да „новац децу кваре“.

У току година дечје задругарство би добило свој одређени облик, јер би његова корист била свакоме јасна, не само с васпитаног гледишта већ и с економског. Тада би и сами родитељи давали деци одређене суме за улоге, јер би знали да се тај новац сигурно пласира.

При свакој школи могли би се образовати и школски фондови на задружној основи. У њих би улазио новац добијен од продаје ручних радова, од ђачких изложби, од концерата и забава и т. д. Ти фондови би најбоље служили за колективно помагање сиром. ђака и за хумане циљеве.

Уосталом главно је васпитање деце за задругарство, а на којој се основи то може спроводити, то би имали да проуче сами наставници према месним приликама.

Добро би било кад би се могло одржати задругарство међу децом која редовно уплаћују улоге, и после свршене школе (као у Француској), па да доцније та деца аутоматски постану чланови Кредитних Задруга. То би и био прави циљ васпитатња деце за задругарство.

Вероватно да би било и противника оваквом васпита-

њу. Они би сигурно наводили неке разлоге моралног карактера. Али данас, када се удружују и учитељи и свештеници и сви наметни људи, такве би критике биле посве неумесне.

Дете као задругар васпита се у једном здравом социјалном духу; оно стиче уверење да не његов пласирани каптал, ако устреба, послужити на добро не само њему већ и свакоме другу. Потребу васпитања за задругарство налаже нарочито живот на селу, Селу треба помоћи не теоријски, не из угодних канцеларијских фотеља путем наредаба, већ васпитањем сеоске омладине за живот.

Вој. Паунић.

Један проглас.

Неколико људи из једног села, које је скоро проглашено за варошицу, послали су један овакав проглас:

Наше село пре кратког времена проглашено је за варошицу. Али оно никако не може да добије изглед варошице. Људи у њему још ору земљу и копају. Терају стоку путем. Носе сељачко одело и руше нашу варошицу.

Нас неколицина који смо себе прогласили за званичне беспосличаре, просто смо пали у очајање, Чинили смо све могуће да наше село добије изглед варошице, па ништа. Тако на пример имамо школу и цркву. То је већ стара ствар. Имамо планску кафану. Имамо читаоницу ради народа. И књиге смо добили и затворили их у орман, али ми радије идемо у кафану. А у читаоницу, само онда кад она нешто прославља.

Па да би наше место добило изглед варошице, то нам је потребно једно друштво беспосличара, чији ће послови бити подељени на секције:

1. секција беспосличара за пијење и картање. Јер није довољно пити само о славама и свадбама, него треба пити сваког дана. Играње шаха не примамо, јер ту треба да се мисли. А ми желимо што мање да мислимо;

2. секција беспосличара за насмејавање и наговарање;

3. секција за дававање пара под велики интерес.
4. секција парничара, који се добро разумеју у параграфима;
5. секција беспосличара за лажно сведочанство и стварање кривица невиним људима;
6. секција беспосличара за ометање свачијега рада, који би нешто покушао мимо нас да ради.

Радећи на култивисању нашега места, ми смо решени да ревенски купимо и један билијар како би свима било пријатно занимање у нашем месту. Истина ми сви знамо да играмо све врсте карата, али смо недовољни за тај посао, који се само онда рентира кад се више људитиме баве.

Ко се год осећа способним и стручним за горе побројане дужности нека се јави потписатом одбору за претварање села у вароши.

Учитељ као лекар.

Стцајем прилика учитељ је позван да буде и лекар на нашем селу. Ту деликатну и тешку мисију врши је он у границама своје могућности.

Ми смо у току своје службе, прошле године, имали овај случај: сви су се ђаци у разреду били онугали.

Ја сам знао један лек, прочитао сам га у хемији још као ђак, он се састоји у овоме: сумпорни се цвет измена са машћу и после се том смешом мажу оболела места на телу, Одмах прелистам *Народног Учиџеља*, од Васе Пелагића, кога сам случајно имао при себи, и нађем одлично и опробано средство и покажем ђацима После два три дана свраб је престао, ситне су бубуљице лагано ишчезавале. Резултат је био изванредан. Ја сам осећао велико задовољство што сам им учинио ову малу услугу. Они су пак били још срећнији, јер су се курталисали једне невоље. Учитељ је дакле увек ближи нашем сељаку по лекари, који долазе у село, кад имају добар рад у месту.

А да учитељи доиста могу много да помогну народу у овом погледу, ево један сјајан пример.

Мин. Просвете, на предлог Америчког друштва за потпомагање српске деце, расписало је стечај за израду школске хигијене за народне школе 1922. год. Конкурисало је мноштво лекара. Али као најбоља књига по вредности, која је уједно и прву награду добила, примљена је *Хигијена*, од г. г. Сретена Дивнића и Владимира Ј. Милутиновића, учитеља. Она је истовремено и изишла као издање Државне Штампарнице.

Учитељ дакле не може бити лекар, али може бити добар хигијеничар.

Стеван Караџић.

Из наших редова.

Поводом сукоба, који се ове године догодни у Алексинцу између једног професора педагогије и учитеља алексиначких (како то доноси „Учитељска искра“ бр. 5—6, стр. 55—60, побуђени смо и ми да кажемо коју реч о томе:

Пре свега ми дубоко жалимо што је уопште и дошло до овог сукоба. Јер ово не ваљада бити први случај да се педагози заваде око једне чисто стручне ствари. До сада су бар професори педагози и учитељи били најбољи пријатељи и вазда један другог допуњавали. Било је сукоба са професорима непедагозима некада, услед међусобног неразумевања, али и то ретко. И професори као нестручни педагози, било као надзорници, било као управитељи учитељских школе, умели су увек наћи додирну тачку са учитељима за заједнички рад на просветном пољу.

Специјално за овај случај изгубило се из вида да по среди постоји трећа ствар, која је директно овај сукоб изазвала и то је, што после рата имамо читавих неколико генерација учитељских које су за 4 године свршиле и нижу гимназију и учитељску школу (течајевци). Каква се спрема од таквих кандидата може тражити. И јесу ли они за то криви,

што су се у том времену родили да су морали тако „брзометно“ школу свршити. Нити је умесно вадити такве примере и са њима оперисати и генерализовати на цео сталеж, нити пак кривити професоре за то. То исто има и у другим стаљима. „Такве нам је генерације донео рат. И ми их морамо поднети као и све друге жртве рата“.

ЗА НАРОДНУ ТРЕЗВЕНОСТ.

— Свест трезвеног народа буди се. —

У Ваљеви је основана *Земаљска Задруга за безалкохолну прераду грозђа и воћа*.

Одбор у свом прогласу каже: *доспа је било са шровањем народа*. Крајње је време да ми покажемо народу да нисмо непријатељи воћњака и винограда. Али ди их употребимо за исхрану и безалкохолно пиће а не као отров. Народ неће више голе и лепе речи већ хоће дела. Цео овај покрет предводи г. Љубицевић Петковић, обласни пољопр. референт у Ваљеви, коме се треба за сва обавештења обратити. Један удео износи 100 динара.

Најсрдачније поздрављамо овај покрет. Јер без трезвеног народа нема ни народног просвећивања.

Просветне и политичке прилике у јужним среским областима (стр. 457) издање Друштва Св. Саве.

Тако се зове књига која је ових дана угледала света од г. Др. Јов. Х. Васиљевића, познатог нашег етнографа и књижевника. Књига садржи исцрпне детаље целокупнога просветнога рада у овим крајевима од Кримскога Рета па до ослобођењз Ниша, Враца и Пирота 1877.—78.

УЧИТЕЉСКА ПИСМА

Чудан је овај наш свет, који је политика заразила. Данас је био код мене Филип С. добар газда одличан

домаћин. Молио ме је за препоруку те да га поставе за чувара шума. Изненадих се оваквом тражењу и запитам га:

— Што ће теби, Филипе, служба? Ти ниси сиромах, задруга ти је добра а имаш доста стоке. Места шумара само су за сиротињу, која нема оно, што ти имаш.

— Оно, јест, господине, имам свега, само немам готових пара. Жита имам доста, али ми се не продаје. Слава ми иде а за њу треба много спремити. Ко велим, кад толики свет служи за паре, зашто и ја не бих.

Муке сам имао док сам му доказао да би његово постављење одузело хлеб неком сиромашу.

Наши политичари да би дошли до циља, не бирају средства.

У вароши су тр. жили да се премести шумар, јер није дао да се шума сече. А нису хтели да мисле на последнице које ће наступити кад шума буде посечена.

Свему злу криве су куглице.

Укоренило се уверење где су власт и новац ту је и глас. Они, који су данас радили за једног кандидата, сутра раде за другог кад им се даду паре, или кад их власт увери да тако треба да раде.

Мене за сада интересује само годишњи свечани испит. Јер онако исто као што се народ радује о берби годишбине, нарочито винограда и приређује свечаности, исто тако и школски годишњи испити имају право на своје свечаности, јер и то је нешто налик на бербу.

То је постало већ традиција нашега народа. И сваки покушај да се тај обичај замени каквим бољим, донео је увек супротне резултате. Има села, нарочито планинска, којима је тај дан, долазак надзорника, дан праве свечаности. Деца се обуку лепо, родитељи се обуку и све се слегне код школе да види успех деџи. Ту се руча и весели цели дан. И ево какве користи то доноси:

1. На један свечан начин одаје се важност школи и народном просвећивању;

2. Тога дана надзорник има дивну прилику да одржи које предавање народу;
3. Да исправи погрешне појмове о школи;
4. Да измири завађене;
5. Да општину обавезе бољем издржавању школе;
6. Да створи и прибере већи број пријатеља школских;
7. Да да потстрек и унут за даљи рад око школе и народног просвећивања;
8. Да у народним очима увећа значај учитељева рада;
9. Да учитељу омили рад и останак у дотичном месту;
10. И да у опште народ ближе веже за школу и просвету;

Са те стране надзорници имају једну дивну прилику за вођење просветне политике у народу.

А такву прилику никад у животу бољу немају од годишњих испита. То је дан тријумфа просвете. То је поезија школскога рада, кога никакав други дан не може заменити.

R.

Белешке из ревизије.

- Помози Бог, пријатељу!
- Бог ти помогао, господине!
- Здраво ли сте?

Извините не можемо да вам пружимо руку јер смо сви шугави.

То је било у селу Добровишу, среза власотиначког, у које се не може људски прићи ни пешке а камо ли колима.

Дошао сам био да видим привремену зграду за отварање школе. То се село водило годинама при једној школи удаљеној и за одрасле а камо ли за децу.

И отворили смо школу. Али главно је за мене било зашрапашћење: цело село шугаво!

— Јес, јес, господине, рече председник. Имамо и неколико смртних случајева од шуге.

Чим је отворена школа и учитељ дошао, дали смо упутство за прављење мелема против шуге за лечење целога села.

И то нам је био први просветни посао. Мала ученица школска је забележила у тој каменитој дубодолници и светлост просвете је озарила њене мрачне кутове. Јер се после отварања школе много мање говорило о шуги у том селу.

Ср. Д.

Једна нова књига

Е. Петровић: У знаку прејорода. Одјек Видовићевог покрета у народу. Документи — Сарајево 1928. Изаšla је из штампе књига од 360 страна великог октава, а садржи знатно мноштво докумената о раду и успеху Видовићева просветно-стичког покрета у народу. Док су раније постојала само *мишљења*, позитивна или негативна, о овом покрету, сада је г. Петровић прешао на чињенице и документовао са хиљадама потписа из народа, признањима и захвалницама, да је Видовићев покрет данас заиста обухватио све крајеве наше државе, и, што је најважније, успео да заинтересује за образованост и просвету широке редове народа.

Анђа М. Пешић — Радовић

— Уз нашу слику —

У данашњем броју доносимо слику Г-ђе Анђелије М. Пешић — Радовић, добротвора нашег учитељског

Друштва, која је поклонила један од најлепших плацева у Сијаринској Бањи учитељима среза лесковачког, јабланичког и власотиначког за подизање санаторијума за болесне учитеље.

Госпођа Анђа је увек била велики пријатељ просвете и просветних радника што је овом приликом посведочила.

Она је рођена у Колашину од чувене јуначке породице Радовића. Нека јој овим путем срдачна хвала на учињеном добротинству.

Од Уредништва

I.

Моле се сви претплатници који нису измирили претплату да одмах то учине и да о свакој промени своје адресе известе ово уредништво.

II.

Многи сарадници шаљу нам тако нечитке рукописе да смо приморани да их поново преписујемо за штампу. Неке пак рукописе апсолутно је немогуће дешифровати и самим тим такве рукописе је немогуће и употребити. Зато молимо сараднике да узму ово као пријатељску опомену како би се избегле непријатности с обе стране.

„Народни Просветитељ“ излази два пута месечно. Цена му је 30 динара годишње. Претплата и рукописи шаљу се уреднику (Учитељ Јосифа 39). Продаја на број 2 динара.

ВЛАС. ЗА УЧИТ. ДРУШ. СР. ЛЕСК.

ДРАГ. МИЛОВАНОВИЋ.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК

СРЕТЕН ДИНИЋ.

— ЛИСТ ЗА ШКОЛСКИ ЖИВОТ И НАРОДНО ПРОСВЕЋИВАЊЕ —

ГОДИНА 1.

УРЕДНИК
СРЕТЕН ДИНИЋ

БРОЈ 6.

Национализација педагогије

III.

Али се педагогија неће никад ни приближити народу, а камо ли уткати у његов живот, ако народни учитељ остане у четири школска зида затворен и изолован од целог света. Дође у село и прође кроз њега незапжкен и незапамћен, као сваки непознати путник са анонимним именом Н. Н. Кућа и школа морају бити у сталном додиру те да се та мешавина и *свој* домаће и школске педагогије изврши. Али зато на славама и свадбама и разним састанцима учитељевим са народом не треба да буде предмет разговора само јестиво и пиће, него и оно ради чега постоји школа у месту. А повод је за такве разговоре увек ту, на лицу места, *дејше*.

И ако родитељи преко детета увек знају шта учитељ ради у школи, то је још далеко од праве обавештености коју само учитељ може да да. Онако исто као и лекар што болеснику објасни зашто му даје дотичан лек, те се тек после тога болесник управља као што треба при употреби тога лека. Колицини се родитеља тек онда отворе очи о школском раду, кад само једанпут дођу у додир с учитељем. Јер учитељ колико треба да је способан за рад у школи, треба толико исто да буде способан и готов увек да свој

рад објасни и растумачи народу, Само се по себи казује да су родитељски састанци једно огромно средство за национализовање педагогије. А додир са одраслима преко разних културних и хуманих установа где се и за социјалну педагогију отвара једно велико поље рада, то је тек друго питање о коме се има више говорити.

И, кад се буде дошло до тога да се са потпуним поверењем прилази једно другом: учитељ народу и народ учитељу, онда ће се доћи до потпуне усвојене и национализоване народне педагогије. Онда ће народ познавати тај нови *калем* на његовом стаблу накалемљен. А неће бити као *имела* или *ћечурка* на дрвету без свога сопственог корена. Онда ће тај калем бити срастао са својом подлогом и леп род доносити. Али то само онај калем, који успе да продре до срца и душе народне. Ми се врло добро сећамо једне песме са Крфа: *Шало далеко...* која је по свом мотиву туђа. А ко би смео данас да каже да она није наша народна песма.

Ко би смео да каже да Свети Никола и Свети Ђорђе нису српски свети, чије је национално порекло далеко од српскога.

Али религија је толико одомаћена, национализована и уткана у живот народни, да су код нас и свети постали српски, који нису никад ни били Срби, Народна поезија кипти великим религиским појединосима и именима, од земље, па до раја и пакла. Свештеници наши гину и за веру и за нацију, јер је у њима персонифицирана и религија и нација. Такав успех наука о васпитању још није постигла.

Питање сад настаје ко све траба да ради на национализовању и одомаћивању педагогије у нашем народу. Ако погледамо у живот, видећемо да се на сваком кораку у друштву о свему другом говори, само не о васпитању. То је сасвим разумљиво. Свет тражи оно од чега директно живи. Треба му америчка лоза, он иде у расадник и узима. Треба му здравље он иде лекару и купује га. А за васпитање не тражи мајстора. Сматра да тога има довољно. Или га сматра

луксузом без кога се може живети. И да није учитељских школа не би се знало за педагогију код нас.

Али нису само учитељске школе и учитељи позвани да популаришу и национализују педагогију, већ и други интелектуалци и заводи који су њој посвећени. Из простог разлога што је то једна наука, која као и све друге науке мора имати свој извор и свој мозак. На пр. Универзитет. Како је она третирана на нашем Универзитету за последњих 30 година, горко је да спомињемо. Пребројмо предавања на Народном Универзитету, па ћемо видети да је педагогија најређа тема тамо била. И најудаљеније и најмистичније ствари су прече биле од народног васпитања. А знамо да се у народу чак и касарна бави питањем васпитања, а камо ли друге установе. Треба видети на њиховим часовима „теорије“ колико се пута само за један дан чује реч *васпитање*, и ако далеко од сваке стручности, па се онда уверити да је васпитање животно питање не само једног сталежа, него свију сталежа код нас, за које не треба пропустити ниједну прилику, ниједну установу, ни једно друштво, ни једног човека. Христос је казао: где су три човека ту је Црква Божја. А ми велимо: где је јдан човек ту је васпитање.

И човечанство има свој коров као и биљке. Али човечански ковов не може да се чисти као биљни. Он се мора поправљати а не чунати. Једино средство за ту поправку је васпитање.

Срећен Динић.

Учитељ пчелар.

— *Као народни просветитељ* —

Велико је поље учитељева рада у народу.

Један од тих послова, пуних васпитног, моралног па и материјалног значаја, треба да буде пчеларење.

Нема племенитијега ни достојанственијега споредног занимања учитељева од пчеларења, а ни здравијег

од њега, нити приносијега, па чак ни „слађега“ — јер, по народној песми, „мед је слађи од шећера“.

Увек се говорило како учитељ ради за Бога и за душу. Ево прилике да му докажем да то није увек тако.

Одмах да отпочнем са *приносом од пчеларења*.

Рећи ће неко, зацело: „Зар баш одмах са материјалном страном?“

А зашто не? Баш прво с њом и о њој!

У данашње доба, кад је учитељу тешко исхранити и оденути себе и породицу, а још теже школовати пород свој и изводити га на пут — не само да није стидно бринути се о увећању доходака својих, него је то још и *дужност* свих и свакога. Нарочито је та дужност још и *похвална* привредити штогод, осем плате и додатака, *на часан и поштен начин, а без ушћрба за узвишени позив свој*.

А пчеларство је баш такво узвишено споредно занимање за учитеље. Кад се, пак, дода к томе још и та околност, да ће учитељево узорно пчеларење бити и очигледан *пример* за његове ђациће, а *подстирек* за ђачке родитеље, и све људе у његовој околини, за боље и рационалније пчеларење — онда ће ово учитељево споредно занимање айти и *благодворно* за широк круг грађанства.

Ипак ће, можда, завртети неко главом и запитати: „Да ли ће моћи да буде пчеларење за учитеља толико обилан извор, да ће залуживати, да га и отпочне?“

Моћи ће, те још како ће моћи! Ја познајем једног младог човека, који је за једно лето зарадио 45.000 динара са својих 30 кошница. Познајем и једног пореског чиновника, који је при премештају добио за 150 продатих кошница на 112.000 динара, за коју је суму купио, у новом месту, лепу кућу, са врло пространим окућницом, где је пренео остатак од 50 својих кошница. Познао сам и неколико учитеља, који су после рата зарађивали са својим пчелицама по 15.000, па и 30.000 динара за мед и восак. Упознао сам се са људима од части, који су тврдили, да су једне добре

медоносне године (1925) добили од *најјаче* кошнице 80 и 100 кила меда. А један опет учитељ, у Далмацији, добио је *150 кила меда од најјаче кошнице своје* за једну пчеларску годину. Кошнице пак, са 60 и 70 кгр. меда за пчеларску годину нису више никаква реткост, код добрих пчелара, *а у њределу, иде има добре њаше пчелиње*. — Узмите сада писаљку и хартију па изведите сами рачун, и уверите се сами, да ли пчеларење може бити довољно рентабилно за учитеља.

Рећи ће се: „*Ово је рачунање са изузецима*.“ — Да. Сасвим тако: *са изузецима* — за обично пчеларење! Али сам ја уверен да је сваки устамац учитељ у стању, да пчелари потпуно са данашњим *изузецима*. Обичан сељак то не би био у стању, али интелигентан учитељ би: треба да набави књига, па по њима да настане, те да однегује све кошнице у свом пчелињаку *најјаче*, дакле изузетне, а ни једну слабу, и ето му пчеларења са изузецима, па и са успехом изузетним.

Али, то није могућно, да све кошнице буду најјаче! — тврдиће неко.

Па ипак је посве могућно. И то чак и није ни сувише тешко. Данас је та ствар у рационалном пчеларењу толико разрађена, и наштампана у књиге, чак и на нашем језику, да се рационално пчеларење може потпуно изучити и теоријски и практично за 1—2 пчеларске године. И онда се, од 10 јаких правилно однегованих кошница, може имати приноса више него ли данас у обичним приликама од 50 и више кошница слабих. А тада, неће бити потребно да се рачуна са 70 и 80 кила меда по кошници, него од 100 па навише — али, разуме се, *ако имадне и обилне пчелиње њаше*.

Овако пчеларење само са јаким и најјачим кошницама, доноси собом још и ту олакшицу, што неће морати ни један учитељ да држи велики пчелињак: *4, 5, највише 10 кошница!* А са толико кошница може се пчеларити, тако рећи, играјући се. Кад се још буде извешао, тај му рад не само неће причњати

тегобу, већ задовољство. — Ја свакоме саветујем: *само не велике пчелињаке!* — већ: *шио мање пчелињаке али са шиио јачим кошницама!*

Овако радећи, *са минимумом најора добиће се максимум приноса.* Тиме ће бити задовољено најосновније правило економско. То је чиста ствар *метода* у пчеларењу, онако исто као и у настави.

А тада, кад се ово изведе на делу, онда ће бити у породици учитељевој: и давно жељена библиотека, и подмирене домаће потребе, и благо расположење од скинутих многих брига, и свако добро, а, богме и остављена у штедници и по која сумица „белих пара за црне дане“, а још више за школовање и извођење на пут порода својега.

И зар у свему овоме може бити нечега постиднога? Нема ни једнога часног рада постиднога! Само је нерад постидан и за презирање!

Из свега овога може се сад извести закључак: да неће погрешити ни један учитељ, који се лати пчеларења као свог споредног занимања, — од којег ће имати многоструких користи и за себе и за околину, а о чему ћемо се разговарати другом приликом.

А сад, на завршетку, само још неколике напомене за оне, који би се одлучили да отпочну гајити пчеле.

1. Ко би хтео да се ода пчеларењу, нека прво и прво размотри и испита околину, дали ће бити у њој, на 2,5—3.— км., *довољно паше за пчеле.* Ову пашу не треба тражити само на ливадама, већ још много више на разноврсном воћу, на виноградима, на свакојаким шибљу и дрвећу (где долазе: и врбе, брестови, јохе, кленови и јаворје, багрени и липе; затим исодрени, жутилице, бели павити и др. па онда корови, њиве под кукурузом и пасуљем, понегде хељда, итд.)

2. Ако пађе, да ће бити приближно доста паше, онда одмах нека набави *најбољшебнију пчеларску лшераштуру*, од Српског Пчеларског Друштва у Београду (Шумадијска ул. 12.) и то, у први мах само ове ствари:

а) *Пчеларсѝво*, од Јов. П. Јовановића, друго издање (12.— дин.), где ће наћи све најпотребније за пчеларење и у почетку и доцније. — Пошто ову књигу прочита и *проучи*, онда може набавити и сву:

б) *Старо и ново пчеларство*, од Јов. П. Јовановића (8.— дин.), и

в) *Пчелар*, орган Српског Пчеларског Друштва, за 1928. годину, (25.— дин.), у којој има баш најинтересивнијих чланака за почетнике. — Ово троје биће довољно за основицу своје пчеларске библиотеке, коју ће доцније увећавати понајлак. Све ово стаће укупно 45.— дин., а са основном уписином од 10 дин. и 6 дин. за поштарину, свега 61.— динар. У оних 25.— дин. обухваћена је чланарина и претплата за лист.

3. На трећем месту, кад се већ одлучи за пчеларење, мораће дотични *изабрати кошницу*. У тој цели треба да ступи у непосредну везу са уредником „Пчелара“, г. Јов. П. Јовановићем (Космајска ул. 25. у Београду) са поштанском марком од 1 дин. за одговор писмом.

4) Четврто треба одмах набавити и *нешто сивава* као; а) пчеларску капу (26 или 50 дин.) мех (40 или 45 дин.), нож за отварање саћа (24 или 26 дин.), стругач или чистач (од 14 или 17 дин.), и нешто вештачког саћа (у почетку $\frac{1}{4}$ кгр. за 17-50 дин. или $\frac{1}{2}$ кгр. за 35 дин.) — Свега би ово стало 104 или 138 дин., са још 20 дин. за паковање и поштарину. — Сви ће ови издаци бити само привремени, јер ће се убрзо исплатити и и преплатити.

5) У почетку нека се почетник не лакоми на велики принос, већ *нека ради и учи се* само на једној кошници. или највише две, примењујући тачно упутства из књига, са обзиром на расправљања у одличном часопису „Пчелару“.

6) И најзад, ако би имао почетник најпре неког неуспеха, какви су скоро неизбежни у први мах, особито ако би била још и година неугодна за пчеларење — он не сме клонути духом, а најмање сме све напустити. То би била фатална погрешка, а осем тога

и знак неозбиљности и духовне слабости, малодушности и песимистичне безнадежности, а неозбиљан, малодушан и безнадежан не сме бити ниједан учитељ, ни у каквом послу.

7) Да напоменем и то да је пчеларење један васпитан посао. Нека се загледа учитељ у рад пчела, па ће видети колико васпитаног градива може наћи у њиховој кошници. То вам је друштвена организација са најидеалнијим уређењем. И кад га спонадну бриге и недаће, у народу, нека приђе свом пчеланику, брзо ће се умирити и заборавити на све непријатности.

И онда, нека би у добри час био сваки почетак!

Срет. М. Аџић.

Како да појачамо народно просвећивање.

Говорено је много, писано и доказивано: да је просвећивање широких народних маса неопходно; да без просвете један народ не само да не може рачунати ни на какву будућност своју, већ да му је и онстанак онемогућен данас, и да, у колико је просвећеност једнога народа јача и на вишем ступњу — у толико је и општа вредност његова већа и отпорност у борби за онстанком јача. То, што важи за народе, као пелине, исто је и за појединце: неук, неписмен, непросвећен, необразован ма и у најскромнијој мери, тешко и мучно пролази кроз данашњи живот и он се на сваком кораку саплиће, пада и бива потискиван од ученог, писменог, просвећенијег и образованог. То је сваком јасно данас и ван спора је. То зна и сељак за плугом, као и онај за овцама у планини, који једва ако је неколико пута сишао у град или варошицу. И потврђено је од стране његове у оном, свима нама добро познатом леном и болном уздаху нашег неписменог сељака овога краја: „Еј, при очи сјен!“ И нећемо то понављати сада.

Питање се за овим намеће само: како и на који начин да се то народно просвећивање сада изводи и још: како да се у извођењу убрза? И о овоме се много расправљало, пи-

сало и говорило како од појединача из редова народних просветитеља, тако и од стране врховне просветне централе. У Министарству Просвете је чак створен у том циљу и одсек под називом „Одељак за народно просвећивање.“ И писац ових редова се је озбиљније, у своје време позабавио овим питањем и дао по истом један опширан реферат на једном учитељском збору у Врању (види априлске и мајске бројеве „Врањског Гласника“ 1926. год.). Но ни на то се, с обзиром на простор листа, нећемо враћати овом приликом опширно. Задржаћемо се на једном, једином само предлогу односно начину, који иде у прилог решења овог питања.

Има много и разних путева делатности на подизању општег народног просвећивања, али је, по нашем мишљењу, најнормалнији, најрадикалнији и најсигурнији, да уроди плодом, пут: *да тито већи број народа прође кроз школу.* То је прво отварање слепила народног, што се зове „неписменост.“ Кроз писменост долази даље просвећеност. Но, да бисмо то могли остваривати, потребно је да имамо што већи број школа. А да ли их имамо? — Не! Треба ли доказивати? — Ево најближег примера: у једном срезу врањске области до пре месец дана на седам политичких општина имало је само седам школа, које су овако распоређене: у двама општинама по две школе, у трима по једна, у двама нема ниједне школе; једну школску општину чинила су и још чине 16 и словом шеснаест села, међу којима има села са 100, па и више домова, али ни једно мање од 50—60 домова. Пред овим нам изилази питање: — Па, шта је узрок да ми, и после једног читавог века организованог државног живота, будемо тако оскудни у школама? По нашем мишљењу ево једног главног, да не кажемо јединог, разлога:

По званичним законским прописима код нас да би се отворила и подигла школа у једном месту, потребно је учинити много процедура, наиме: сазвати сеоски збор и гласати о образовању нове школске општине; по том звати комисију за преглед и одређење земљишта, на коме ће се подићи школа, па тражити и добити затим план и предрачуни зграде и т. д. Све је то скопчано с приличним тешкоћама и с временом и још: с коштањем, издацима у новцу. Но, то и није тако крупно и непробродиво као ово: *да школска зграда*

мора бити од тврдог материјала и по свима прописима савремене технике и хигијене. И, сто у овоме лежи све тежиште нашег проблема, кога у овом чланчићу хоћемо овом приликом истаћи. Натура нам се овде питање: Да ли је свако село, па и група села наших сиромашних крајева, какви су Врањска Област, Пиротска, Ужичка, Црна Гора, Јужна Србија и други, у економској снази, да подигне зграду која ће стајати стотину хиљада динара? — Да ли ће моћи? Онај, који је био у народу и познаје макар и један случај подизања школе, наравно у крају економски слабом, умеће на ово одговорити. — Мучно, врло мучно! И шта бива? Законодавац, доследан своме пропису, не попушта; село, свесно свој немоћи — ћути. Школе се у читавом једном крају, јављају као беле вроне, а време не стоји, већ иде, носи своје и — гази. . . .

Да се разумемо одмах само.

Ми нисмо противници тога: да школа одговарајући свима прописима, односно захтевима савремене технике и хигијене, не буде узор зграда дотичног села или краја. Не, ми нисмо против тога, напротив, ми сматрамо за просветни идеал: снабдети *свако село* велељепним школским зградама, које би се, као величанствени храмови, уздизале сред села и у којима би поред учионица било и других дворана, декорисане сјајним сликама и моделима просветно — културног смера; где би сакупљен свет, о празницима, слушао пропагаторску реч народног просветитеља; чуо божанствену музику; гледао живописне филмове, позориште и др. — али: „Према свецу и — тропар“. „Према губеру се и пружају ноге.“ Ми се морамо држати онога, што можемо, што је у границама наше моћи. Лепо је стремити идеалу, али је идеал мучно достижан, да не речемо апсолутно непостижим.

Дакле, да се вратимо опет на претходно. — Јесмо ли грешни у оваквом начину подизања школских зграда? — Много. Како да поправимо то? — Ево предлога нашег:

Министарство Просвете има званично одобрити; *да се у селима економски слабих крајева могу подизати школске зграде и од слабог материјала, односно од материјала, какав се при руци има.* То не морају ни формом бити велике планске зграде, већ обичне, мало веће сеоске куће, какве

већ подижу наши имућнији сељаци. Главно је, што би се од њих захтевало, да буду с мало већом кубатуром, него обичне куће и с више светлости. И ми верујемо, да би под оваквим условима, врло брзо, свако село, готово, дошло до школе. Иначе, оставимо ли, како је сада; проћи ће много година и ми ћемо и даље таворити и гушити се у неписмености. То неће бити „узор“ зграде, али: *боље икакве, него никакве*. Важно је, да ће и оне послужити и отправљати посао исто, као и оне „велељепне“.

Но, реч је о убрзању. Како, којим путем и на који начин да се хитно, што пре, дође и до оваквих школских зграда јер болесник је озбиљан и брза помоћ — двострука је помоћ. О томе засебним чланком идући пут. На крају, само, опет понављамо и наглашавамо:

Боље икакве — него никакве.

Бл. К. Ристић.

КООПЕРАТИВАН РАД У ВИДОВИЋЕВОЈ ШКОЛИ.

У историји људске мисли највећи и најснажнији умови били су за удруживање појединаца. Сама природа човека упућује на друштво на заједницу. Човек, који не живи ни у социјалној организацији у најужем смислу — у присуству једног човека или жене, изолован из друштва од рођења и лишен сваког утицаја других људи, који чине његову најближу околину не сматра се човеком. Такав се човек не би разликовао од животиње. Он би заправо, био лишен свих виших осећања, тог главног света у коме живи човечја духовна природа.

Да не будем рђав схваћен.

Човек мора прићи човеку, људима, да би удружен са њима могао помоћи и њима и себи. Њима што, ће имати једну снагу више за рад на постигнућу разних животних циљева, које су себи одредили; себи што ће примити све оно што они имају и тиме обогатити се. Услед нагомлавања те апсорбоване снаге,

т. зв. знања, појединац ће почети да одабира и да узима за себе све оно што је боље. Најпре ће се руководити личним, егзистичним интересима, али — усавршавањем, он ће све више гледати и на друштво и опште друштвене интересе узимати и за своје. На тај начин ће почети да мисли и правилније да расуђује. Тако ће се код човека развити свест о добру, злу, правди и моралу. Ово би било прво удруживање за живот и прво, примитивна кооперација друштвеног, социјалног а у исто време и васпитаног рада.

Намножавањем људи када нестаје обиља природних добара и кад је човек приморан да се бори за своју егзистенцију са природом, потреба удруживања намеће се људима све више.

*
*
*

Као што се удруживањем више снага, кооперацијим човечијих сила, обавља брже и поузданије макак физички рад, тако се у просвећивању једном од најузвишенијих и најсветлијих социјалних послова, боље дела удруживањем просветно-етичких снага. Доказ нам је за то рад учитељства на народном просвећивању. Урдужени учитељи — много њих са нетим циљем — помажу и убрзавају народни напредак. Још лепши пример код нас имамо у раду Видовићеве Просветне Школе за одрасле. Удружени професори — стручњаци успевају да за врло кратко време пажњу успехе. Помислићете да и по гимназијама има више професора па да и они удружени раде на узгајању и образовању омладине. Пре свега, по гимназијама сам рад на подизању и оружању омладинског духа није кооперативан већ је, напротив, подвојен. Сваки ради за себе. Видовић је увидео ту непрактичност и нелогичност гимназиског рада и основао је своју школу, у којој се има поћи другим путем, пречим и лакшим, да би се дошло брже до онога, за чим гимназије теже. Уз то, Видовић је запазио да је већина, парочито из радничког сталежа који је материјално врло слабо ситуиран, лишена натапања културе и просвете. Видео је да хиљаде и хиљаде младића у којима се скривају ви-

соке способности ума, срца и воље — пропадају. Зато он прилази овим последњим и помаже им на сопственом подизању из учмалости и буди у њима латентну душевну снагу и открива скривене таленте. Видећи да је људско друштво у декаденци — а узрок томе је непросвећеност нижих класа народних и експлоатисање ових од стране богаташа који махом рђаво схватају живот — он буди ниже и отпочиње рад на њиховом препороду. Својим покретом хоће он да уклони све мољце који поткидају нити човечијег живота и да избави људе. Он хоће да данашњег грубог, материјалног човека преобрази и да од њега створи једног етички вишег, *новог човека*.

Видовић у томе и успева, јер је он човек који „што каже ином и сам својим потврђује чином“. Он не проповеда само како треба живети и радити, већ и сам живи и ради по речима својим.

Систем рада Видовићеве II коле у Сарајеву јесте кооперативан. Тај кооперативни систем сироводи он и у унутрашњост преко својих сyezака. На тај начин могу и они, који су врло удаљени од овог „сејалишта просвете и културе“ да са успехом прате средњу наставу.

Задатак Видовићевог Покрета је борба против шировања материјалне културе, чија је последица егонзам; против уских веза традиционализма; рад на уздизању човека и његове етичке стране изнад грубог материјализма данашњице.

Зар није овде потребније но игде и сада нужније но икада удруживање друштвених сила и снага? Зар није неопходно да човек, удружен са човеком, са пуно снага и снаге, ништи све што понижава човека и што подрива његову етичку страну? Потребно је удруженим просветно-етичким силама борити се за више човечанске идеале — јер је тада победа сигурнија. А коначна победа има бити триумф духа над материјом и вечност над пролазношћу.

Само кооперативан рад може да донесе плодове човечанске природе. Јер, *целокупан прогрес људског*

друштava и није ништа друго, да последица удруживања људи на општем раду — последица кооперације рада.

Јагодина.

Жив. Д. Карих.

УЧИТЕЉСКА ПИСМА

У варош идем само онда кад треба примити плату или кад су наши учитељски сасганци. Што би и могао да видим у једној вароши, по чијим кафанама играју по ваздан карата и домина а по улицама пси, гуске и пловке безбрижно шетају.

Људи у вароши то су плехане пећи. Загреју се, истина тешко, али се после годинама хладе. Пуно има лепих установа, али све спавају. Јадранска Стража, Соколско Друштво. Коло Српских Сестара, Друштво за пошумљавање, Црвени Крст и т. д. све су то установе, које постоје само на хартији. У друштву за пошумљавање изабрата је управа пре седам месеци, али се још није ни конституисала! У Јадранској Стражи већ две године скупштина се не сазива, нити се ма шта ради на пропаганди. Пјошле године био је у Сплиту на поморском курсу један студент, али он ниједно предавање за годину дана није одржао! Ове године био је други, па опет то исто. Ишли људи у Сплит, провели се тамо месец дана о туђем трошку и сад седе беспослени. На акцију какву у опште не мисле. А они у Сплиту дочекали их оберучке, држали предавања, водили их дуж целе наше обале и показивали све. Те младе људе сматрали су као пионире Јадранске Страже, а ни у сну нису могли сањати, да су ти курзисти најобичнији штребери. Не знам, какви су били курзисти из других места, али ови из мога среског места такви су, како сам их описао,

R.

Народни живот

— *Како деца васпитавају своје родитеље* —

Живела је једна самохрана удовица са једним женским дететом у једној вароши. И као узорна домаћица служила за пример многим женама. Када јој је умро муж многи су је саветовали да се преуда и нудили јој лепе и богате прилике. Али она није хтела да чује за то. Она је своје дете толико волела да је се решила да се само њему посвети. Да васпитава своју Ружу и да само у њој гледа своју наду и будућност. И то је васпитање отпочело овако:

Мајка је срећна и пресрећна што има Ружу и гледа у њу као у зеницу. Па јој одобрава да чини све што хоће и да говори што хоће. Ружа, рецимо, грди некога, мајка не само што јој то не забрањује, него је још бодри да остане јунак на томе послу. Јер то је велики успех за мајку кад дете уме да грди као неки маторац.

Али то дете порасте и постаде мало по мало ђудљиво и све више језично. Почеше суседи да врте главом. Али ко то да каже мајци, коју су сви поштовали због њених других врлина. А њој је то дете једино благо на овоме свету. „Нека га, неће тако до краја.“ Али шта их се тиче.

Поче Ружа да манише свему. А мајка сва срећна што је Ружа толико зрела да уме и да манише, па то препричава по комшилуку као за похвалу. „Моја Ружа вели то.“ И то што Ружа вели тако мора да буде.

Ружа на пример не воли да се пали кандило у кухи. И мајка је престала да га пали, које је толико година са највећом побожношћу палила.

Мајка је волела одвајкада зељаник на тепсији са киселим млеком. Али сад се и њој то огадило, пошто Ружа то не воле.

Мајка је увек волела комшиницу своју као сестру — не може да је погледа, јер је Ружа не трпи. И пронашла јој стотину мана, за које дотле није знала.

Мајка је раније са свима суседима била у највећој љубави. Али од како јој порасте Ружа, сад не говори са три куће, јер су јој „вређали“ ћерку.

И напоследку мајка је морала да се сели из тога места, пошто у њему Ружа није хтела више да живи.

Сви су се суседи зачудили кад су видели да мајка и кућу продаје за љубав ћерке и одлази у друго место, где ни једног познаника нема. Али је морала пошто је пристала на промену улоге: *Месџо да родитељи васпитавају своју децу, а оно деца васпитавају своје родитеље.*

Ср. Д.

Исправка

У прошлом броју, у чланку *Национализација педагогије*, омашком је изостало име нашег познатог педагога *г Срете М. Аџића*, које такође улази у светлу плејаду педагошких великана наших, — што овим исправљамо.

На знање

Моле се сви претплатници да о свакој промени своје адресе известе ово уредништво.

„Народни Просветитељ“ излази два пута месечно. Цена му је 30 динара годишње. Претплата и рукописи шаљу се уреднику (Учитељ Јосифа 39). Продаја на број 2 динара.

ВЛАС. ЗА УЧИТ. ДРУШ. СР. ЛЕСК.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК

ДРАГ. МИЛОВАНОВИЋ.

СРЕТЕН ДИНИЋ.

Штампарија Ж. Д. ОБРЕНОВИЋА — ЛЕСКОВАЦ

— ЛИСТ ЗА ШКОЛСКИ ЖИВОТ И НАРОДНО ПРОСВЕЂИВАЊЕ —

ГОДИНА 1.

УРЕДНИК
СРЕТЕН ДИНИЋ

БРОЈ 7.

Dr. Благ. Д. Марковић,
професор, Ужице.

Популаризирање Педагогике¹⁾

Када је пре три-четири године поведена дискусија у нашој јавности о томе, да ли нам новотворени медицински факултет може одговорити своме задатку: спремити добре лекаре и народне хигијеничаре кад му не достају многобројна техничка средства, лабораторије, институти за непосредно испитивање па чак и одговарајући број људских лешева за вежбање студената у секцирању, и дали отуда није боље да се овај факултет затвори и остави да се наши будући лекари и на даље за свој позив спремају у иностранству, један професор тога факултета пресекао је ову дискусију на један духовит начин. Он је казао, да ће нашем медицинском факултету у почетку заиста недостајати много шта-шта, чиме се на страни одавно располаже и отуда он у том погледу може мало рамати за извесно време али да је то мали губитак, који нишчезава пред оним користима које је у стању нашим будућим народним лекарима да пружи баш *наш. домаћи*, медицински факултет. А у чему се оне састоје? У томе, што ће наши будући лекари здравствене прилике и неприлике проучавати у средини, у којој ће у будуће делати као народни лекари. Они се у нашим факултетским кли-

¹⁾ Поводом чланка г. Ср. Динића.

никама упознавају с *нашим* народом, с *нашим* болесницима, с *нашим* условима или узроцима појединих болести, нарочито социјалних, друштвених или народних болести, с *нашим* здравственим и хигијенским приликама уопште и у томе ће познавању они несумњиво далеко надмашивати оне своје колеге, који пођу са дипломама страних факултета. Ови други ће видети тамо већу инструменталну технику и слично, али ће се они научити да здравствену и хигијенску биљку негују на туђем земљишту и под друкчијим, свакако лакшим, условима но што су наши. Дошав овамо натраг, остаће они збуњени при тежим условима рада и разочараће се услед немогућности „да се примене последња средства медицинске технике“.

Слична је ствар овој и с *нашим* просветним „лекарима“. Ми смо исто тако до скоро највише педагошке раднике добијали са стране. На нашем универзитету није било, па и сад увек још не постоји педагошки факултет. Наши професори педагогике полазили су са западњачких педагошких факултета, из средина сасвим друкчијих од наше, где су просветне прилике народа сасвим друкчије и према којима су како целокупни просветни систем тако и методе рада подешене. Прешав отуда на *наше* земљиште, наши су се педагози само могли разочаравати радећи с једним елементом и под условима, о којима ни на факултету није ништа говорено. Не познавајући *таерен*, да би на њему *практично* радили, повлачили би се они, у колико би још уопште радили ван својих катедарских предавања, на теоретска претресања о струјама и погледима на васпитање *западно европских* педагога. О *нашим* специјалним васпитаним проблемима и васпитним приликама уопште мало су они могли расправљати. О овоме су могли с далеко већим успехом расправљати, и расправљали су, не *педагози професори*, већ *педагози учитељи*, дакле људи, који су оно, што су из педагошких наука посисали, учили то на *нашем* земљишту и под *нашим* приликама и који су, живећи у народу, на лицу места имали прилике да *арокорегирају* оно што су с катедре чули. Они су у

овоме своје раду заиста морали имати много тешкоћа, јер уместо да у народ *пођу* од свога народа: с познавањем његових данашњих васпитаних и просветних прилика као и васпитних *идеала* нашег народа, наши учитељи су у народ одлазили с познавањем васпитних прилика и идеала *свију других*, туђих, народа, почев од најстаријих па до савремених *западних*, несловенских. Није дакле чудо, што данашња, да је тако назовемо званична педагогика, или књишка, теоријска, а у ствари *туђа* педагогика, није популаризирана у нашем народу. Ова ненародна педагогика је нашем народу исто тако туђа, као што су му туђи начин одевање, мода, укус и обичај туђински.

Педагогика, односно васпитни принципи, васпитни идеали, васпитне методе и тд. не *могу се* „популаризирати“ *одозго*. Они се народу не могу *натуришти*. Они се могу *поцрпсти* из народне душе, *поцрпсти* дакле, одатле на онда *кондезовати* и *кристализовати*, тј учврстити и *видно* истаћи на углед свакоме. Једном речи: ми идеал васпитања не можемо тражити у другој већ у нама самим. Пронаћи оно што је најбоље између „многог доброг“ у карактеру и васпитним погледима нашег народа, и то истаћи као наш васпитни идеал много је целисходније по вечито теоретско расправљање о васпитним идеалима овога или онога *западњачког* педагога, доктринара овога или онога *туђега* народа.

Ко је позван да на овоме на првом месту ради, ко има да да одговарајућу иницијативу? Наша највиша педагошка установа. Мислимо пак да је залудничко расправљање и од мале вредности, да ли се ова има звати педагошки факултет или већ постојећа Виша Педагошка Школа. Главно је то, да та највиша педагошка установа одговори својем великом задатку: скретању пажње с вечитог таквања у месту вечитог лутања по *шумини*, уместо окретања *нашем* народу. Виша Педагошка Школа, по нашем мишљењу може овом задатку боље одговорити но и педагошки факултет. Због чега? Због тога, што она засвоје слушаће, бу-

дуће прве педагошке раднике, има учитеље, дакле људе, који су већ упознати *нашим* васпитним приликама. Нису то само свршени средњешколци, гимназијалци, као што би било на факултету; то су бивши народни васпитачи. То су људи који већ имају и *теоријску педагошку подлогу*, али исто тако и *педагошко искуство*, црпљено још на нашем *народном тлу* и ти слушаачи, у семинарима и иначе, у многоме могу бити *помоћници* и *сарадници* професора ове школе у изграђивању *нашег народног* васпитног идеала и система. Ми од ове школе много очекујемо у сваком просветно-васпитном погледу. Не сумњамо пак ни мало, да ће она допринети и „популаризирању педагогике“, у нашем смислу овога термина.

Неколике мисли о васпитању

— (Одломак из једне беседе) —

Сваком паметном родитељу, сваком оцу и мајци нешто најмилије на свету — то су њихова деца. Јер у деци својој ми продужавамо свој земаљски живот чак и после свога гроба. У њима тече наша крв, у њима се огледа наше лице, у њима живе многе наше душевне и телесне особине, у њима се продужава наше *име*, наша *шљевина* и *наша слава*. Једном речи деца су наша копија друго издање нашега сопственог бића, наше друго „ја“, наша нада, наша радост, наш понос, наша утеха и наш живот. И дозволите ми да верујем тако слатку веру, да сте и ви у овоме самном сагласни. Према томе дакле сваки нормалан човек децу треба да сматра за велики капитал и за дар Божји, а не за терет у животу. И треба да их воли и да се за њих жртвује, а не да их мрзи. Јер Св. Писмо каже: *Нико своје шљело не њрезире, него га храни и шљоји*. А деца су наше тело и наша душа. Живот је као река која користи, али и руши; а деца су као врба, која чува обалу да се не рони и краси је.

Од деце временом постају људи — грађанке и грађани, који у своје руке прихватају наше послове по свим гранама живота: домаћег, општинског, државног општенародног и човечанског. Уз то треба имати на уму да живот није лак, да је живот једна борба и да се за ту борбу треба добро спремити — оспособити, ако желимо бити победници, тј. ако желимо да живимо срећно.

Та спрема, то оспособљење за паметан и користан живот *сасијоји се у образовању*, у просвети. И — што је врло важно — ту спрему — просвећивање — треба преузети на време — још у раном детињству, и продужити је марљиво и брижљиво све до зрелости и ступања у такве од којих се живи. Ми треба да тежимо и сами да смо добри у сваком погледу, а наш подмладак даје још бољи од нас, јер у томе је напредак човечанства. А дешава се да млађа поколења бивају и гора од предака и то је зло! Тешко земљи и народу и свакој кући, кад не би имао ко и неби могао ни умео да прихвати успешно и да води послове после смрти старих домаћина и државника! . .

Образовање или просвећеност је сложен појам, који се састоји из два главна дела: *из научености и васпитања*. Ако је неко научен, али неваспитан — тај није образован или просвећен. Ако ли је само васпитан тј. учтив и уљудан, али ненаучен тј. нерасполаже општим ни стручним знањем за живот и свој позив — ни тај није образован или просвећен. У оба случаја такви људи — ма ког пола били — вечито рамљу у животу и немогу бити онолико од корисни себи ни друштву као потпуно образован или просвећен човек. *А њошњуну образован* је онај који је једновремено и *научен и васпитан*, тако да се те две особине или способности узајмно допуњавају и чине једну целину. Код таквога човека или жене ум сија као најлепша светлост, а срце — воља и осећаји — миришу најпријатнијим мирисом и чине га блаженим. *Полуобразован* човек једва да може опстати данас у веку културе. А *глупоси* тј. незнање, неуметност и

неваспитање толико су штетни и убитачни, да је за глупака врло мала вајда, да не кажем чак штета што је жив. Јер која корист и од његове физичке снаге — под претпоставком да је здрав — кад је он увек потчињен паметнијем од себе. — Лепо каже народна пословица: „*Памети царује, а снага кладе ваља.*“

Глупост много личи на густу маглу или још боље на ноћну помрчину, у којој се човек на сваком кораку спотиче и лако може пасти и угривати се, или у неку провалију пропасти, па и животом платити. А образовање је светлост духовна, која личи на леп ведар дан и дивну светлост сунца, у којој се човек радо и весело креће, ужива и наслађава се! Без сумње просвега је и *своје име* добила отуда, што се у слици знање упоређује са светлошћу. А образовање је добило *име од образа* значи слика. Образовао је човек слика идеала у савршенству добра, коме тежи.

Кад се некад човечанство довољно усаврши у образовању, кад се умно — знапствено — узвиси до највеће висине и срце своје облагороди до Христовог идеала, а то време мора једном наступити — тада ће у свету љубав, правда и мир царовати. Тада ће међусобни односи у свету бити више него данас братски што су. Тада ће апсиане бити празне. Тада ни ратова, ни окупације ни ропства неће бити. Тада ће бити оно што је Спаситељ казао: „*једно сјџадо и један њасџир!*“

Јесте да је то лепа слика будућности?

Па како ће то да се оствари? — Једино просветом или образовањем тј. *науком и васџиџањем*. И то темељним и потпуним образовањем, које се огледа у трудољубивом раду, праћеном чистом савесношћу, у умерености при задовољавању својих животних потреба у скромности, у пријатељству, у правичности и у добротинству. Човек је сам собом *највећи каџиџиџал друшџива* али само онда кад је свестан своје дужности и кад је савесно испуњава. Дужност предходи праву. Човек највеће задовољство осећа од испуњене дужности, и тада је највећа сладост од употребе свога права.

проти М. Сџојадџиовиџ

(Свршиће се).

Васпитна важност Народних Песама.

Мојо:

*„ Песма нас је очу-
вала њојзи хвала “*

Српске Народне Песме представљају специјалну вредност Српскога Народа. Велика је част за наше народне песме отварање катедре за њихово изучавање на светско чувеним универзитетима а кад су, и најкултурнији народи Европе, нама страни, увидели су Српске народне песме једна специјална грана за филозофско изучавање и за социолошко изучавање нашега народа, — онда по готову ми морамо бити на тој страни која заступа мишљење да су Српске Народне Песме од веома велике васпитне вредности и у Националном и у културном погледу.

Према овоме васпитању вредност Српских Народних Песама могли би спремити на Национално васпитање и у опште културно васпитање Срп. Нар. Песме.

Национална васпитна вредност Срп. Нар. Песме оличава се у факту да смо кроз песму наслеђем — предањем сачували своје народно, патријархално васпитање. Кроз песму се виде узорни који су служили кроз векове као пример Српским поколењима. То васпитање имало је својих позитивних резултата који су створили светски реноме Српск ј Народној песни.

Полазна тачка у погледу националног васпитања Српском Народном Песмом јесте развијање „чојства и јунаштва“.

Ове две ствари, ове две особине створиле су код Српског Народа животне принципе и човечија тежња за самодржавање кроз Српску Народну Песму створила је нарочити начин васпитања националног.

Зато се слободно може рећи да наше Народне Песме представљају нашу националну педагогију, чисто нашу југославенску српску, — бистру и свежу и још увек за народ спасоносну од превеликог новачења које тежи да отисне све што је национално.

Подијум одакле би се ишло са озбиљним и систематским радом на васпитању националног мислимо да би требало да буде „Српска Народна Песма“.

Јер ма колико да је Педагогија наука међународног карактера ипак је сасвим јасно и познато да сваки велики и познат народ има и своје специјалне одлике у односу схватања народног васпитања. То су његове одлике и његова средства што га разликује од осталих народа.

Српска Народна Песма је удешена према укусу и потребама Српског Народа. Зато се кроз њу провлачи као црвени конач, као главна нит оно Српско специфично, оно што је условило српску славу и поред тешког, трновитог и страдаљничког пута народног а то је: „чојство и јунаштво“.

Зар би се могло и замислити идеалније? Прво „чојство“ то је: карактер, јака воља, љубав безгранична и социјално схватање. То је синоним, то је слава Србинова, то је његова народна песма.

Први и најглавнији циљ васпитања у опште -- стварање карактера; јаке воље; љубави према ближњем -- нигде ваљда није тако јено, исцрпно и добро изведено као кроз Српске Народне Песме. Колико васпитаног значаја кроз Српску Народну Песму: кад Краљевић Марко казује на коме је царство; кад Мајка Јевросима даје свој савет; кад Цар Лазар држи одлуку да се определи за „Небеско Царство“; и тд. и тд.

Народни суд, -- закон и национално схватање, изражено кроз народну песму Српског народа, јесте највиши форум коме се одлучује у душама свију Срба у најкритичнијим моментима њиховог живота.

Зато обрађивање Српске Народне Песме у сврху националног васпитања имало би посебни задатак. Изучавање Српских Народних Песама био би један свети задатак свих школованих Срба који би разумевајући их кроз изучавање вршили свесно и систематско национализовање васпитања.

Други део васпитања Српском Народном Песмом био би хуморни значај Српске народне Песме, -- који

би се резултирао кроз васпитање и изучавање истих. И ово је такође једна област изучавања као и потреба да се тим путем да достојно место тако драгоценим народним умотворинама. На пример она песма „Милош у Латинима“, како јасно изражава културни ниво ондашње Српске државе и њеног народа а још изразније казује однос народа околних са Србима. И архитектура; и сликарство; и цео живот државе и народа кроз песму је добио свој овековљени утисак, упечатив и за странца, а камо ли за Србина који у Српској Народној Песми види култ и спас национални.

Патриотизам је одгајен у Срба кроз Српску Народну Песму. И данас народ у маси најрадије купује (ако не и једино) књиге о Краљевић Марку; Милошу Обилићу; Бој на Косову; Женидба Цара Душана и др. Народ се поноси својим именом кроз Српску Народну Песму; добија Национално Самопоуздање и верује безгранично у снагу Српског Народа. Сама слога Србина спасава те четири речи самоближње и са четири слова „С“ унета као грб на државној круни Србиновој, представљају ваљда највећу потребу народну и његово уздање. И када је Србин сложан он је непобедив, а повест његовог старања увек је била везана за песму.

Дакле, као што се види Српске Народне Песме имају по својој суштини делове својих особина и један најглавнији део њихов јесте васпитни део који је препун интересантног богатства душе народне и високог етичког схватања живота.

Етички смисао Српских Народних Песама гајио је кроз целу повест Српскога Народа његову душу; формирано је кроз векове славе и патње и створише једну величину којој се диви цео свет. Јер морално -- етички смисао подвести Српске душе лежи у оној свери Српског бића која је била највише изложена утицају васпитања кроз народну песму, кроз Српску Народну Песму којој је круна народног живота „чојство и јунаштво“.

Велика је заблуда тражити да се педагошко психолошки надзори најновијег изучавања на страни, стриктно пренесе код нас и по њима захтева: нови дух; ново народно васпитање и све ново, тако да се стари, традиционални, патријархални начин народног васпитања апсолутно петискује у заборав.

Јер то народно васпитање кроз Српску Народу Песму имало је својих позитивних резултата, који су данас оличени у слави велике Југославије која блиста ореолом своје чистоте кроз борбу за братску слободу и за уједињење са браћом.

Одважност, дурашност и истрајаност у борби животной јесте резултат народног васпитања кроз Српске Народне Песме, -- те је стога Србин и у миру одважан и истрајан јер је и живот најзад вечита борба.

Зато специфичне вредности Србинове добивене васпитањем народном песмом показале су се много боље и корисније; много достојније јуначког народа; него ново васпитање које не води обзира о специјалним особинама и потребама појединих народа те је резултат истог стварање слабостиње и све већег кадра Самоубица. Стога је неопходно потребно вратити се поново најозбиљнијем *изучавању Српских Народних Песама и кроз њих прилагођено новом времену и њиховим потребама* васпитавати нове генерације, чија је будућност исто као и њихових предака; *а што* је да морају много и много борбе издржати за своје самодржање, јер около нас стоје отворене челусти и вребају згодан час -- нашу неслогу; нашу слабост и одрођавање од славе Србинове!

Српске Народне Песме имају своју посебну и врло важну васпитну улогу у народу, припремајући га и за борбу и за живот.

Шабаци

Бор. Д. Јосимовић.
учитељ

Умор и духовни и телесни рад — (По Е. Мојману.) —

При духовном раду троши се енергија и супстанца нашег централног нервног система, и то првенствено оних делова, који су највише при том раду ангажован, дакле извесних делова сиве моздане коре. Стога је сваки духовни рад у исто време и телесни рад, а сваки рад у опште психофизички рад. Потрошак те енергије при духовном раду може бити мањи или већи. Тај потрошак енергије проузрокује појаву умора, који, ако је умерен, он је нешто сасвим нормално. Умор постаје тек онда штетна појава и јавља се као проблем хигијене духа, кад потрошак енергије из макаквих узрока не може за краће или дуже време да се надокнади, те проузрокује извесна штетна дејства на дух и тело.

Умор треба разликовати од субјективног осећања заморености. Умор и осећање заморености не треба мешати једно с другим. Једна личност може бити уморена, а да не осећа замореност; и обратно, осећање заморености. Може бити и при свежим силама. Чиме је проузроковано осећање заморености још није утврђено. Оно припада органским осећањима, која имају своје порекло у унутрашњости организма и која нам саопштавају о стању унутрашњих органа.

Док се неке личности врло лако осете заморене, и ако се њихове силе још нису напегле до максимума, догле се други, чак и при великој исцрпљености, не осећају нимало или сасвим мало заморени. Оба карактеристична случаја (која делом почивају на неуронатолошким диспозицијама, а делом на стеченим телесним неправилностима) имају своје штетне последице: први лако води хипохондрији, а последњи неурастенији. Хипохондер не искоришћује правилно своје силе, јер код њега наступа осећање заморености пре него што се стварно уморио. Неурастеничару опет осећање заморености долази сувише доцкап, управо тек онда, када је своју енергију сувише исцрпио. — Обе се мане могу васпитањем и вежбањем у младости искористити или ублажити.

Најважнији симптоми умора су смањена способност за рад и опадање осетљивости нервног система и мускула. По-

већана неспособност за рад јавља се у облику губитка расположења (диспонираности) за рад, а при већем умору то нерасположење се претвара у одвратност према раду.

Умор се не зауставља само на органима који су навише ангажовани радом. Исти ти су органи највише заморени делови организма. Тако при заморном духовном раду опада обим акомодације ока, крвни притисак је знатно мањи, пулс се смањује и постаје лакши, дисање је плућа и нешто брже. Даље су прагови дражи и прагови разликовања у свима чулним областима већи, што је опет доказ опште смањености нервне делатности (управо мање осетљивости чулних нерава). При већем умору смањује се и моторична делатност. Време реакције се продужава а репродукција престава је непотпунија. А све то нам је доказ, да духовни умор обузима и сензибилне центре и нерве, да захвата како периферију, тако и центар нервног система.

Из овога се може извести закључак, да је умор опште стање организма и да прелази на све органске функције. Само, док по Крепелину постоји извесна типична разлика између умора, кога проузрокује "физички рад и умора, кога проузрокује душевни рад, дотле по Мајмону, Клапореду и другим психолозима постоји специфичан умор за духовни и телесни рад. Као што се види гледишта психолога се разликују у овом питању. По Мојману и телесни и духовни умор су једно исто стање. Само што се оно проузрокује на два различита начина. Телесни рад проузрокује прво телесни, па онда духовни умор, док духовни рад проузрокује крвни, па телесни умор.

С гледишта физиологије умор проузрокују у главном два физиолошка процеса: 1) трошење материје радних органа и 2) стварање нарочитих отровних материја у организму, који штетно утичу на нерве. Те отровне материје, које имају своје нарочито име: токсини умора, распростиру се циркулацијом крви по целом телу. Оба та процеса дешавају се и при телесном и при духовном раду. При првом више код мускула, при другом више код сензибилних делова централног нервног система. При првом процесу се троше материје, које су потребне за изградњу организма: најпре маси, па онда супстанције мускула и нерава. У исто време стварају

се отрови (токсини умора). Из органа, који раде, издвајају се млечне киселине и фосфорни калијум, који као отров (токсини умора) штетно утичу на мускуле и нерве (смањују њихову осетљивост и способност делања), а затим нарушавају процесе дисања, варења и циркулације крви. Ранке у Минхену Мосо у Турину, Фервари у Бечу експериментима су утврдили везу између тих отровних материја и појаве умора. Ти експерименти су вршени на животињама. Тако се трансфузијом крви једног уморног пса у крвне судове другог, одморног пса појављују и код овог знаци умора. Покушано је и са стварањем антитоксина умора који, кад се ушприцају у крвне судове уморне животиње, отклањају умор код исте.

Земун.

Миодраг В. Мајић

Језичка настава у новоослобођеним крајевима.

— Драгољуб С. Јовановић. —

„Матерњи је дакле језик у иштини најмоћнији чинилац за наше лично усавршавање и пошћуно усвајање духовне и материјалне културе народне“.

Јов. Ђ. Јовановић.

„Гозори увек правилно с њим (учеником), па неш се уверићи да се твојим говором нејприметно поправља и његов“.

Ж. Ж. Русо.

И животиње се споразумевају на свој начин, али нити имају артикулисаних гласова, нити имају говора. Говор је, дакле, дар природе, којим је само човек обдарен.

Говор је врло важно средство за целокупну духовну и материјалну културу човекову, за интелигенцију његову, морал и у опште за целокупни живот човеков. Говор је снмак унутрашњег света човековог; симболисани је знак за душевну садржину његову. Говор је средство, којим се могу вршити узајамна саопштавања; помоћу њега добијамо многа

знања, а помоћу њега та знања саопштавамо и другима. Без говора су човеку нејасне и сопствене мисли његове, представе и појмови (Дитес). Без њега би у човечјем духовном свету било тамно, перед, не би било чисте свести (Петровић).

За друштвени живот човеков говор му је колико потребан толико и користан. Само онај може потпуно уживати који сем писмености влада добро и говором. И на суду и на скупштинама и свуда види се колику вредност има разумевање и богатство једнако, леп, слободан и одрешити говор. Саобраћај је данас много већи и развијенији но што је некада био. Живља трговина, разни проналасци, мешање људи и путовање, чине те је говор све потребнији. Док није било уређенога друштва људског, дотле су и језици били неразвијени и примитивни.

Одавно је речено: „Ко влада говором — влада народом“. Говором исказујемо своје мисли и осећања. Французи кажу: „Стим је човек“, Што значи, какав је човек онакав му је и говор. Па и наш народ цени много човека по говору. Зато и каже: „Каква дупља — онакве и пчеле излећу“. А тако и јесте; јер човек говори увек оно што осећа и што мисли, разуме се ако није притворица, ласкавац и т. д.

Један је немачки филолог казао: „Говор је најсавршеније оруђе човеково“. Јер говором се споразумевамо с људима, и у колико је наш говор бољи, чистији и правилнији боље се споразумевамо међу собом, па заравно више симпатисемо једно другом. Говор дакле, као што се из овога види, људе приближава, братими. Ну помоћу говора може бити споразума међу људима само тако, ако изрази, одговарају истим мислима код свију њих. Исте речи треба да изазивају и исте представе код свију, и тек онда могу међу собом објаснити и споразумети. Разумљив говор слушамо с пријатношћу; неразумљив изазива досаду и непријатност, јер се морамо напрезати, да би смо га разумели.

II.

Да видимо како стоји са језиком код нас.

Наш је народ поцепан на многе покрајине. Али је велика срећа, што се у свима покрајинама говори сличним језиком, који могу сви да се споразуму. Ова духовна и политичка веза коју за сада имамо, бине појачано много више

ако све школе у нашој отаџбини, обратe велику пажњу на неговање ове везе, на матерњи језик.

Језик, вера и обичаји главно су обележје помоћу кога се један народ разликује од другога. Ну како је наш народ несрећном историјском судбином подељен на три вере, то и вера у овој прилици не може да пресуђује у питању о народности. Многе пак наше обичаје примили су други народи, који су с нама помешани, а и наш народ је примио неке њихове, те ни обичаји не могу строго да одлучују у питању о народности.

Остаје нам као једно моћно средство, матерњи језик, помоћу кога можемо с поузданошћу говорити докле је и где је српски елемент. И заиста у свима српским земљама где Срби живе, ту се и српски говори.

Разуме се да се у свима српским крајевима не говори баш истим српским језиком. Сем тога што је наш језик подељен на три дијалекта, има у српском језику негде више, а негде мање неправилности и оскудице у глаголским и именским облицима, има провинцијализма, рђавог склопа речи у реченицама, мешања усвојених туђих речи, а највише турских, бугарских, грчких, немачких, италијанских и т. д.

Што је ово овако, узрок је наше ропство под туђинама, а нарочито под турцима, јер за време нашег робовања писмо имали ни школе, а ако смо их негде и имали, нису неговале правилан српски језик; даље, није било мешања људи из једнога краја с људима из другога краја; није било путовања ни развијене трговине. Српски се језик развијао сам од себе, локално, те отуда не свуда подједнако. Где су пак Срби више измешани с другим народима или су у суседству с њима, примили су у свој језик и туђе речи.

Отуда се правилним српским језиком не говори ни у једном крају српства. Најправилнији српски језик је *књижевни језик*, који нам је, према говору свога крваја, удесно отац наше нове књижевности В. Караџић, а који су наши филолози дотеривали и дотерују и дан данас. Ну овај се језик употребљује само у нашој књижевности и по школама нашим, а не у народу. Чак и у оним крајевима нашега народа, у којима се најправилније српски говори, не говори се баш потпуно књижевним језиком.

време дала позитивнога, а шта негативнога. А биланс је њен овакав:

1. Е колико феномена и доктринара, задубљена у њене проблеме, стрче као неколико горостаса над огромном ситном шумом. А маса њених директних послатаца и проповедника гледа у њих са дивљењем, без парочите тежње да им се приближи; пошто њихову целу азбуку не разуме.

2. Општа апатија и равнодушност према њеним идеалима.

3. Незадовољство народа са њеним успесима.

4. Наше међусобно оптуживање за те неуспехе (професорски нетолеранција појединаца и подозривост према учитељима, ма да би се о њиховом раду имало више говорити и повика на млађе учитељство).

Ето, кад тако дела говоре, како можемо да будемо задовољни тим радом и да се и даље уљуљкавамо надама на боље успехе. Одстрањујемо за сада оне узроке недаћа који потичу од државе због непотпуних и рђавих закона и народа, због неиспуњавања његових обавеза према школи, са којима ћемо се доцније позабавити. Ми хоћемо за овај мах да почнемо прво од себе и од наше науке.

Учитељи могу бити рђави и нерадни, један, два, три, пет и десет. Али не сви. Па могу бити слабе генерације, једна, две, три и пет. Али не и тридесет! Али кад се локомотиве напуњене угљеном не потпаде, могу ли се оне кретати. Можемо ми да пошаљемо у у народ све саме докторе педагогије, ако они нису загрејали својим радом, ништа неће побољшати стање. А то је посао који се на други начин даје, а који је код нас последњих година скоро непознат. Та мајсторија, ако није Богом дана, мора бити дата од доброг професора. А док једна наука не буде религија за једног човека, он се не може њоме одушевити ни ти је с успехом преносити на другога. Има ли смешнијег посла на овоме свету него кад један лекар лечи болесника, а сам не верује у лекове које му даје. Или

кад свештеник проповеда о Богу, а сам не верује у Бога.

Ето зашто ми бескрајно говоримо о томе питању — што је равнодушност према васпитним идеалима прешла у загонетку и што нас гони на тражење других путева и на помисао: да са васпитањем, просто на просто почнемо изнова. Јер наука која није у стању била да загреје ни своје непосредне ученике, а камо ли некога трећег, значи да није извршила своју мисију и да има неког недостатка, недокучности и непримамљивости у себи, који одвраћају а не задобијају. И да оно што се није у пракси могло да примени, значи да још није добро дозрело и растумачено, или је утопија.

Тај недостатак у једном погледу већ је одавно познат код нас. Ми знамо врло добро да наш народ није хтео да прими Хришћанску религију, све донде, док му се није превела на његов језик. Грци и Латини су се у прво време противили преводу књига на „дивљачки“ словенски језик. Па су после видели да су на погрешном путу. Доцније и тај језик постао је неразумљив народу. И свештеници данас врше обреде као стране колонисте. Нико их ништа не разуме. Зато је и жагор за време службе по црквама. Врњачком свештенику се то досади па окрене да чита Еванђеље уочи Великог Петка на српском језику. Никад боље тишине и пажње није било него тада. И кад је настао да сваког празника тумачи Еванђеље, од тога дана црква му је увек пуна. Научна педагогија слабо се освртала на тај претходни услов, него се предавала оригинална из уста њених творака, без много коментара. Па сад, и она очекује једнога Вука Караџића, који ће је дешифрирати на народни језик и популарисати.

Ми не можемо да жмуримо према ономе што су у пракси дали први наши педагошки ветерани и што још ничим бољим није замењено. Управо данашња школа још стварно живи од методских тековина и практичних упутстава и образаца: Ј. Миодраговића,

Срете М. Ацића, Љубе Миладиновића Мих. Јовића, Путишовића, Јовановића, Станојевића и многих других успешних методичара на пракси и популаризатора наше педагогије.

Јер није довољно написати само драму. Треба умети спремити и глумце за њу. Није довољно само пуштити машине угљем. Треба их умети и потпалити. А они су умели загрејати и потпалити своје локомотиве (ученике). И баш тиме потврдили да је педагогика, наука и вештина. Ето, у томе лежи тајна њихових успеха.

Истина, педагогија се за последњих 30 година гигантски развила и разгранала: Из догматичко-вербалне психологије и педагогије у физиолошко-експерименталну и добила своје огранке: Логику, педагошку етику, педологију и социолошку педагогију, што све, следствено захтева већи број година за учење. Али баш зато она треба да задобија и осваја, а не да отуђује. И то није знак да се она не може удесити за своју улогу у народу.

То је једно, а друго, разноврсан број њених праваца и система је највише побркао ту работу. Ја не могу никад заборавити нашу ђачку тучу у Нишкој Учитељској школи 1894. год. око тих праваца педагошких. Јер смо били подељени у два одељења, где је у једноме предавао професор Дитес — Спеновац, а у другоме Хербартовац. Па, не могавши један другом доказати на чијој је страни право, распалисмо да то један другом физички докажемо. Тако подељени у два табора и на тој бази, ту борбу ми смо после пренели и у ђачку дружину. Може се рећи да смо ми били прва генерација, опредељена са тако *равношћом* педагогијом, који смо на себи одмах осетили то нејединство науке као незгодан почетак за наша кола са два различита точка, али сад може бити и са сва четири различита...

Због тога, ми радо поздрављамо свачију добру вољу ка том пречишћавању и изласку из те мучне ситуације. А нарочито смо захвални г-ну Др. Благ, Мар-

ковићу, проф. уж. учит. школе, за његов чланак у прошлом броју нашег листа: *Популаризација педагогије*, којим је потврдио наше наводе и дао одређену дефиницију нашег педагошког лутања и тумарања пуних 30 година. И улно нам наде да није далеко време када ћемо и ми добити свога Исуса Навина, који ће нашу педагогију увести у Обећану земљу, после толиког кривудања од аутора до аутора и разних система и праваца.

Да на то мислимо, даје нам повод:

На првом месту *нов закон о народним школама*, чији пројекат стоји пред скупштином за решавање, првенствено *о изједначењу наставе* у целој земљи. На зар изједначење педагогије, која има ту наставу да изводи није исто тако важно питање.

Друго, народно незадовољство са оваквом школом досадило је и Богу и људима.

И треће, општа равнодушност виших интелектуалних кругова према педагогији постала је неиздржљива. Не треба нам да идемо далеко да и то докажемо. Српска Књижевна Задруга постоји код нас 30 година. Она има у свом програму не само издавање литерарних списа, већ и научних. И публиковала је све што је могла из литературе и науке. А за све то време још није нашла за потребно да изда ни једну књигу *о васпитању*. Код толиких педагога, који, обивају дрво и камен да могу издати по неку књигу.

Сад настаје питање ко ће да изврши то јединство и стабилизацију педагогије. Онај, који је имао највише успеха у педагошко-васпитном делању и у теорији и пракси, тога нема код нас, зато што ми то ником и не признајемо. Јер ми патимо од расне нетрпељивости и жмурења према туђим вредностима. И ако знамо да зрно злата и у циганским и у царкским рукама је увек злато. И оно што је једном било утврђено као добро, мора увек бити добро. Што сваки од нас сматра себе за центар, око кога треба цео свет да се okreће и способним за све послове, да може без ничије помоћи окренути целу земљу тумбе. У том болном

месту нашег расног менталитета и домћег васпитања лежи сва трагедија нашег културног делања.

Да то јединство и стабилизацију педагогије изврши онај човек, који је био стојер пуних 30 година, не знамо ни сами зашто, и око кога се окретала цела сува и мистична педагогија, са малом претензијом за практичну примену и ако му је она била споредно занимање, он то урадити неће, пошто је напустио педагошку мисију и отишао у друге сфере наука да доказује како нема Бога, и т. д. и т. д.

Остало је да то уради сама држава. Начелник основне наставе имао би да позове све педагоге у земљи на једну конференцију, која би имала:

1) Да припреми терен и пројекат за изградњу једне *ојшће* и *уједначене* педагогије за целу земљу, која ће се подједнако свуда примењивати. А у колико се доцније буде она развијала, у толико ће се сама по себи допуњавати и све боље сређивати.

2) Да проиште погодбу за будућу израду педагошких уџбеника у смислу прописане педагогије.

3) Да се постара за израду и издавање популарних педагошких списа и васпитних књига за народ.

Са таквим одлукама за рад, ми се можемо надати да се налазимо пред вратима Обећане Земље...

Ср. Динић.

Неколике мисли о васпитању (Свршетак)

Почетак је образовања *писмености*, а извор *писмености* и *знања* је школа. За малу децу мала (основна) школа, а за велику децу велика школа. А за човека свет, друштво или *искуство у живоју*. *У кућа* *родитељска* игра врло важну улогу у образовању, особито у погледу васпитања деце. Али школа је за то нарочито позвана, јер има и нарочите просветне раднике који су се стручно спремили за тај деликатни посао.

Спаситељ је казао: „*будите савршени као што је савршен и Отац ваш небески.*“ И наша је дужност да се трудимо те да се што више приближавамо томе идеалу. А за децу рекао је: „*духовити их нека долазе к'мени и не браниће их, јер је њихово царство небесно!*“. А то значи: Спаситељ је истина, *пут и живој*. И како би то напакано било не пустити децу ка свему томе — ка истини, добром путу, животу и савршенству. А невиност и безазленост дечја зајемчава им царство Божије. И у колико се више та невиност губи доцније у животу и свету, у толико се више човек удаљава од царства Божијег. А царство Божје — то је мир душевни, спокојство, радост и срећа у Духу светом.

Из ово неколико речи надам се да сте уверени, да без просвете апсолутно несмемо бити и да нашу децу морамо добро школовати.

Но како за свако предузеће треба и жртва, то ми жртве за просвету не треба и несмемо жалити. Јер од просвете нема већег предузећа. Уписујмо дакле радо своју децу у школу и — ако немамо уштеђивне — од својих уста одвајаме, помажимо своју општину и државу, само да су нам *деца добро именована*, довољно научена и *добро васпитана*. Па чак и они који немају своје рођене деце морално су дужни да помажу образовање туђе деце. Јер као што они из туђе баште уживају од цећа мирис који поветарац носи; и као што са туђег имања уживају плодове и намирнице; ако и куповином (само кад их има — то је главно): тако исто и од туђе деце они ће осетити корист ако су добра; или штету ако су зла и неваљала.

Тако ћемо створити *новт поколења*, способна за живот према духу времена. И у сазнању да смо своју дужност испунили — мирно и спокојно можемо у своје време оставити овај свет и отићи Богу на истину.

Школа се данас у почетку обновљеног рада обраћа својој сестри цркви речима песника: „Света црква, кућа Исусова, часним крстом знамењем спасења, благослови велики почетак, у народу Српскога имена“. А

света црква, пуна сестринске љубави према школи и пуна материнске милости према деци одговара: *Благосиљам, благосиљам.*

Мил. Ј. Стојадиновић

Језичка нестиза у новоослобођеним крајевима.

— СВРШЕТАК —

III.

Дену треба још од малена упућивати у правилном Српском језику. У свакој прилици ваља пазити на њихов говор доследно поправљати сваку језичку неправилност. Породица, задруга, сви чланови куће, а нарочито мајка, треба од ране младости деци да упућују децу правилноме говору, да речи изговарају правилно онако као што људи говоре, а не као што деца изговарају поједине речи, нпр. не „мѐко“, већ „млеко“, не „буби“, већ „љуби“ итд. Зато их прво навакати неправилном изговору, па после да уче правилно? Тиме их само више интересујемо, јер на овај начин морају да уче управо два језика. Говор деца уче слушањем. Зато родитељи морају пазити, да пред децом не говоре ни најнезнатније језичке грешке.

Обично се каже, да се говор, посвеан мајчиним млеком не може поправити, или бар да остају осетни трагови од њега. Ако се мисли да деца, која одрасту у кући, у којој се неправилно говори, науче и сама неправилно говорити, онда је ово мишљење тачно; или ако се мисли да су ова деца неспособна да изуче правилан српски језик, онда је ово мишљење неправилно. Никакве диспозиције у мозгу, нити пак у говорним органима не доводе децу на свет рођењем, нити се пак мајчиним млеком посвећају. Да је то тако, увериће нас и само искуство. Ако дете, које је рођено од родитеља, који неправилно говоре, односно у неки крај где се правилно говори, оно мора научити да правилно српски говори и обратно. Чак и други народи могу да изуче правилно Српски језик.

Правилност у језику, одређен и слободан говор зависи од вежбања. За ово тврђење нека нам послужи Демостен и

многи други говорници који су само вежбали могли да постигну ову вештину. Учитељи, свештеници и адвокати су обично добри говорници, јер само њихово занимање изискује много говора.

Ну тек у школама се може неговати правилан Српски језик, а ту се могу системски и исправљати неправилности у језику. Стога свака школа мора обраћати велику пажњу на правилан говор својих васпитаника. Народна школа пак мора обраћати пажњу на правилан говор у толико више, што у њој највећи део омладине и завршује своје школовање, а она је у најнепосреднијем додиру с народом.

Неки наставници мисле да је главно да ученици схвате и науче садржину, а да је споредна ствар у какво ће рухо ту садржину, да обуку, у каквом ће облику исказати. Често пута пак услед разних узрока други предмети заузму толико времена, да мало остане српском језику, а нарочито поправкама језичних грешака. Отуда је поготову као правило, да они младићи, који су прошли кроз народну школу, говоре онако исто као и околина његова, као и они који се нису ни мало школовали.

На учење и неговање правилног српског језика у народној школи служи по највише српски језик. Отуда је овоме предмету и по методици и по програму дата највећа важност. Настави српскога језика и јесте у народној школи поглавити задатак да да писменост и да децу извежба течном одређеном и правилном говору. Матерњи се језик може узети као средиште целокупне наставе у народној школи, али се код нас тако не узима.

Средства су српском језику у народној школи: *читање* чланака, написаних правилним књижевним српским језиком, из читањака а и из других књига; пропитивање и препричавање њихове садржине; *декламовање* песама и празних састава, а нарочито дијалога; *писмени системи* и *граматики*.

Деца долазе у основну школу са мало представа и још мање појмова, те им је зато и говор неразвијен. Једва ако могу на најпростије питање да одговоре и то у непотпуним реченицама. Деца пак у оним крајевима, у којима се неправилно говори, доносе у језику и све неправилности своје

околине. Она често не могу да репродукују стечено знање због оскудне у речима, а и због тога, што се стиде свога неправилног говора.

Кад деца дођу у I разред нар. школе треба за неко кратко време примати онакав њихов говор, како су код куће говорили. Неумесно и бескорисно би било, кад би их наставник одмах почео упућивати правилном српском језику, јер она прво не би приметила разлику између књижевнога и њиховога језика, а после то би им било врло тешко, те би због тога и школу омрзла. Али доцније, а нарочито докле траје т. зв. *припрема*, мора се обраћати озбиљна пажња на поправке у језику. А пошто је припрема у вези са очигледношћу, то се са посматрањем богати и речник ученички. Стога је припрема у I разр. важна, врло важна. *Она је кључ који откључава и децју свест и децју језик.*

Ну неки наставници, а нарочито они са нередовном учитељском спремом, сматрају припрему као неку дангубу, као нешто без чега се може, па одмах, тако рећи првих школских часова, почну рад с букваром. Ученици таквих наставника обично пре постигну течно читање, јер успех у течној читању зависи од дуге вежбе, а они дуго вежбају своје ученике у читању. Али баш због те хитње, ученици су неспособни ма и за краћу конверзацију; неспособни су да посматрају, да стварају, — не развија им се ум а с тим и говор. Такви ученици и у доцнијим разредима хромају, неспособни су да усвајају наставу. Код других образованих народа постоји т. зв. „*Стиварна обука*“ или очигледна настава, која траје преко целе године у I. разреду, па у првој половини II. разред, а циљ јој је да се деца извежбају у посматрању, памћењу, мишљењу и говору.

Доцније, у сваком старијем разреду, треба строгу пажњу обраћати на чистоту говора. Старија су деца за ово и способнија. При сваком наставном предмету може се неговати правилан српски језик и исправљати језичке грешке, али је час матерњег језика за ово најзгоднији.

Пре се матерњи језик у народној школи учио *синте-тичним путем*, т. ј. помоћу граматике, а и сада се налазе трагови таквог учења у неким школама. Мислило се, да се језик може изучити и поправити, ако ученици најтачније

науче све врсте речи и ако променљиве речи науче да мењају; ако знају дефиницију свију врста речи, дефиницију реченици и т. д. И ученици су научили најправилније да мењају сваку именицу, придев, број заменицу и глагол, често су на граматику трошили све оно време, које је дато језичној настави и опет су говорили онако исто као и пре док пису знали граматике и њених правила и изузетака.

Ово је јасан знак, да није погођен прави пут за изучавање српског језика у народној школи. Значи, да је синтетички метод за изучавање матерњег језика у овј школи неподесан.

Драг. С. Јовановић.

Форма и суштина.

Има две ствари које стално сметају једна другој а не могу једна без друге. То су *Форма и суштина*. Без форме суштина би се распинула, без суштине форма је излишна. Али само зато што људи не умеју да их равномерно употребљавају оне су постале два непомирљива непријатеља.

По тој форми удешен је цео државни апарат. И да није ње, не би се знало ни ко пије ни ко плаћа. Али форма хоће по неки пут да прекорачи свој циљ и да укочи целу машинерију. Зар је мало послова државних који само због формалности стоје.

Људи не умеју да појме да је формалност донде корисна, док не почне да смета. Али кад људи раде више за форму него за циљ и суштину, онда испада да се циљ не постизава, зато што су људи формалисте.

То личи помало на ову причу: сели људи да ручају супу, па остали без ручка зато што није стигла сипијућа кашика. А они имали сваки пред собом своју кашнику. Али формализам им није допустио да малим кашикама сипају. Није узалуд речено: да претерани формализам није далско од еднотизма. И жељезница,

која је сва од гвожђа начињена, па се по негде на неком савијутку савије, да би продужила пут. А људи хоће да им форма буде преча од циља и крућа од закона.

Због те формалности дешавало се да људи по негде не бивају сахрањени по неколико дана. Због те формалности у једној окружној економији полипсала је стока, док се извршила формална процедура око одобравања кредита за сено и мекиње.

Због те формалности и школе у нашим местима не отварају се годинама, јер је форма преча од школе.

Због те формалности пате и наше школе толико деценија година од рђавог издржавања. Покушавало се да се те формалности ослободе, али људи формалисте сматрају да држава постоји због форме а не због суштине. Те је испало да је форма појела суштину. А та суштина зове се народно просвећивање.

Добровољци у просвети

— из надзорничких белешака —

Ми смо знали само за ратне и санитарске добровољце, а нисмо знали да може бити и просветних.

То је било оне године, кад смо се вратили из рата и затекли земљу опљачану и опустошену. Школе, неке сагореле, неке опустошене. Деца се сустигла и ратна и поратна. А учитељи проређени, да смо морали и гимназисте да хватамо за рукав да буду учитељи.

У ова два села, о којима је реч овде, још није било школе. Јер је била преча форма од суштине. Долазиле им комисије, узимале им дијурне и нису им отвориле школу.

Тако сам стање затекао пре рата 1913., год. кад сам дошао за надзорника у овај срез. Четири богата села: Орашје, Ладовица, Приз-пац и Гложане, удаљена од Власотишца 3—7 км. Састављају једну најбогатију општину у срезу власотиначком и толико година без школе! Рођство

и ривалство држе у рукама прва два села, водећи годинама борбу око тога где да буде школа. Свако је село хтело да у њему буде школа.

Видели да су обадва села довољно велика и јака да могу имати свако своју школу, ја им по повратку из рата саопштим: да спремају зграде и да ће обадва добити школе. Онда је био у Министарству начелник који није био формалиста и који је овакве послове олакшавао а није отежавао. То је учинило, те сам за непуне четири године у том срезу поотварао 12 школа.

Али друга невоља. Нема учитеља. Велики број учитеља изгинуо у рату. Нови нису пристигли. А деца као плева. Председник општине у Младовици (Вучко Стојковић) отвара сам школу у својој кући (где је пре тога била крчма), уводи у њу педесеторо деце дорасле за школу и одређује млађега добро писменога брата да их учи.

Долазим ја да видим ту школу и налазим стање овакво: Деца скрстила руке и са великом напрегнутошћу и радозналешћу чекају надзорника. Дисциплина примерна. Деца се лепо крсте. Читају Оче наш лепо механички. Читају буквар одлично механички без икакве анализе. Рачунају три вида рачуна до преко 10. Бројеве пишу до 20. Далеко од сваког методског рада, али се некако у Рим стигло и преко јаруга.

На крају године ту сам децу испитао у суседној школи и превео у II разред. Никад не могу заборавити тај призор кад председник јаше на белом коњу триумфално и води поворку својих љака на испит. Испитивали смо их ми, учитељи. Али се и он по кад кад умешао у питањима са доста разумевања.

То се зове добровољство у просвети.

Идуће године Министарство је званично отворило ту школу и поставило учитеља. А председник је и даље држао школу у својој згради и учитељу стан дао, и хранио га док није подигао сталну школску зграду и школу уселио у њу.

Слично томе радио је и председник у Орашју (Душан Стаменковић) који је убрзо затим подигао и планску школску зграду. И кад сам та два човека предложно за одли-

ковање, Министарству се учинило много да им да орден, него их је одликовало са по једним похвалним листом. Али зато су после у другој прилици одликовани орденима људи, који ни сами не знају зашто су одликовани.

Ср. *Динић*.

Листови и књиге

Видовићев просветни покрет у Сарајеву основао је два листа за сељачки народ: „Културу села“ (латиницом) и „Напредак села“ (ћирилицом). Излазе почетком свакога месеца. Цена 40 дин.

„*Подринска Училишњска Библиотека*“. Орган учитеља-ца Подринске Области. Излази у Шапцу двомесечно. Годишња цена 60 дин. Уредник Милош Павловић. По садржини и техничкој изradi лист је достојан сваке препоруке.

Педагошка физиологија од Јов. С. Јовановића. Цена 30 дин. Издање Рајковића и Туковића — Београд.

Одавно смо осећали један животног недостатак у нашој популарној литератури. Наши интелектуалци, који су снабдевени свима могућим знањима другим, не знају ни најосновније функције својих органа у телу, него греше целога века и умиру пре времена и поред обилатог знања хигијене. Знати хигијену а не знати физиологију свога тела, то је исто што и руковати једном машином, чије делове не познајемо. Овај недостатак је срећно попунио овом књигом писац, без које ни једна школа не би требала да остане.

Последња опомена дужницима.

Ко је год хтео да се позабави нашим васпитаним иштанцима на један лак, прости и разумљив начин, он је шу прилику добио у нашем листу, који је за то и покренут да шу празнину у нашој педагошкој литератури попуни. И осам његових до сад изашлих бројева, мислимо да су довољна проба била да се увиди његов програм и процени његова вредност. Сваки онај, који га је пажљиво читао, имао је времена то све да увиди, па према томе и своју дужност према њему да испуни, да пошаље претплату који то није до сад учинио, пошто је то једино средство за његово издржавање.

Па, како има још приличан број таквих читалаца, који још нису измирили претплату, то им остављамо рок да у року јула месеца то учине. Ко не измири претплату, обуставиће му се даље шаљање листа.

Идући број изаћи ће 1. септембра и он ће се послати само онима, који су измирили претплату. А сви они који се не буду одужили за примљених 8 бројева, нека им је грех на душу. Јер је цена листу толико незнатна да искључује свако извињавање.

Врло погрешно мисле они, који кажу: Иако ћемо ми, то је мала ствар, ја сам интимни друг и пријатељ уредников, и ш. д. То је све лепо. Али кад то тако олако узму и рекну стоћина и двеста пријатеља, онда, шта су урадили за лист? А ми бисмо желели да имамо пријатеље који друкчије гледају на ту ствар, који знају што значи то штампањештво па немају оtkуда платити и који своје пријатељство документују на обрatan начин. Није доцкан да сви наши авизирани пријатељи постану прави наши пријатељи.

II. Конгрес за промицање етичке културе.

Дана 19., 20. и 21. августа о. г. одржане Видовићев просветно-етички покрет свој други конгрес у Београду. Конгресу ће присуствовати више хиљада присташа овог покрета. Главна питања о којима ће конгрес расправљати и донети резолуцију за даљи културни рад у нашој држави јесу ова: Ми, Запад, и Исток; Савремена зла и страдања народа; Средства за усавршавање народног живота; Материјални парадокс; Васпитање и омладина; Педагошко-филозофски проблеми; Криза књиге; Народно просвећивање.

Наша анкета. КОЕДУКАЦИЈА,

1. Јесте ли за или против коедукације (заједничко школовање мушке и женске деце) у основној школи?

2. Који су ваши разлози за то?

3. Јесте ли у току свога рада имали какав интересантан и карактеристичан догађај који је био од пресудног утицаја, да се определите за једно од ових двају гледишта?

4. Да ли сте вршили каквих експеримената над школском децом у смислу постављеног питања? За шта су се деца највише изјашњавала? (за заједницу или против ње).

5. Какво је здравствено стање ђака код коедуктивног и некоедуктивног школског система?

Одговор, по могућству што краће, треба слати уреднику листа, г. *Сретену Динићу*.

Таванкућ.

Стеван Караџић.

Наша кореспонденција.

Из Добоја босанског добили смо писмо следеће садржине:

Велики сам љубитељ просвјете. Да би било и 50 листова просвјетних све би их примао. С тога молим да ми се пошаљу до сад изишли бројеви, „Народног Просветитеља“, као и чек за уплату. С поштовањем, *Даниел Конзани*, столар“.

Нека би овај пример послужило за утеху онима, који кукају од много листова и књига.

„Народни Просветитељ“ излази два пута месечно. Цена му је 30 динара годишње. Преплата и рукописи шаљу се уреднику (Учитељ Јосифа 39). Продаја на број 2 динара.

ВЛАС. ЗА УЧИТ. ДРУШ. СР. ЛЕСК.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК

ДРАГ. МИЛОВАНОВИЋ.

СРЕТЕН ДИНИЋ.

Штампарија Ж. Д. ОБРЕНОВИЋА — ЛЕСКОВАЦ

— ЛИСТ ЗА ШКОЛСКИ ЖИВОТ И НАРОДНО ПРОСВЕЂИВАЊЕ —

ГОДИНА 1.

УРЕДНИК
СРЕТЕН ДИНИЋ

БРОЈ 9.

Државна управа и народно просвеђивање

Народно просвеђивање је проблем будућности, јер садашњица је у многоме слична са прошлошћу, а резултати прошлости, то морамо признати, нису за похвалу. Похвална је једино родољубива жеља свију позваних да народно просвеђивање пође правим путем и да уроди многоструким плодом.

Може се рећи да је народно просвеђивање од увек преживљавало своју кризу, а данас, у времену опшћих криза, оно једва животари. Јер ко ће се бавити народним просвеђивањем кад су на дневном реду пречи послови? Ипак је вредно позабавити се питањем: зашто народно просвеђивање тако дуго стоји на једном месту? Да ли се оно изводи без система, или га је уопште немогуће изводити с обзиром на менталитет нашега народа.

Министарство Просвете схватило је питање народног просвеђивања као државно а све политичке партије уносе га у своје програме као једну важну тачку, или боље, као једно важно агитационо средство. Али то још не значи да се народном просвеђивању поклања пуна пажња и да се оно с успехом изводи. Још увек се лута и експериментише и сви покушаји носе званични карактер и заударāju на канцеларијску

между. Сетимо се само оне турнеје разних искусних предавача са проекционим апаратима по целој нашој земљи. Какве су они постигли резултате? Никакве. Народ је био неверљив према тим непознатим „капуташима“, а то је неповерење било још веће када су срески поглавари позивали људе преко општинских судова да неизоставно присуствују тим предавањима. Та турнеја за предаваче је била одлична с много страна, и сам народ је приметио да је то нешто намештено. Када се увидело да је овај покушај пропао следовало је учитељима наређење да се у свима местима оснују Месни Просветни Одбори, којима би био задатак да воде рачуна о народном просвећивању. И ако је на први поглед овај покушај изгледао примамљив он је ипак био плод бирократије и одбори су силом оснивани. Сваки отреситији сељак избегавао је да уђе у одбор, већ су често пута намерно, да би се учитељу ометао рад, гурали у одбор сумњави типови и поторне пијанице. И за те одборе, може се рећи, да су одавно заспали мртвим сном. На крају крајева опет се све свалило на учитеља. Чим дође нов министар или се у скупштини поведе реч о просвећивању сељачких маса, одмах следује учитељу наређење да држи популарна предавања, да калема воћке, да ствара сеоске кречане и т. д. То се ставља у дужност учитељу и он то мора све сам да изводи без ичије помоћи. И тако непрестано се лута. Почне се једно па кад не испадне као што се жели клоне се духом и после дугог оклевања тражи се други модус.

Али пре свега треба бити начисто с тим, да није дужност само учитеља да просвећује народ, већ је то дужност сваког просвећеног човека, а међу ове долазе и сви остали чиновници. Просвећене су оне земље у којима влада закон и ред, а државни чиновници су ти, који треба да се старају по својој дужности да се извршује закон и одржава ред у сваком погледу.

Но има нешто што омета напредовање народног просвећивања. То су неке политичке величине, које

раде више за себе него за наред. Навешћемо неколико примера, ради боље илустрације.

Један учитељ добио је наређење из Министарства Просвете да приликом прославе Дан Трезвености одржи народу предавање о убитачном дејству алкохола. У предавању је изнео у цифрама колико би уштедео један човек, који осредње пије, кад би оставио алкохол. Али кафеџија је код народног посланика представио то предавање тако, као да је учитељ одвратио људе од његове кафане, да би га материјално руинирао. И мало је требало па да учитељ буде позват на саслушање и да поднесе непријатне последице само зато, што је савесно вршио своју дужност.

Нешто слично десило се једном школском надзорнику, када је после завршеног годишњег испита говорио народу о важности школовања женске деце. Тада је неки посланички кандидат почео да доказује супротно и омео надзорничково предавање и тиме учинио један неопростив грех према народном просвећивању, да би само популарисао себе код народа.

Да наведемо други пример који нам показује да чиновник треба да буде несавестан да би био по данашњем схватању добар чиновник. — Кад је реч о народном просвећивању народ треба учити и о томе, како треба поштовати законе, како им се треба покоравати, и да закон не штеди никога — он је подједнако обавезан за свакога, нико није нарочито привилегисан у томе погледу. У закону је формулисано како треба одржавати хигијену куће, дворишта и т. д. Али чиновници, који треба да извршују закон, оглушују се о њега да би се удобрили оним политичким величинама, које су их довеле на положаје. Међутим закон предвиђа казне за чиновнике, који не врше своју дужност. А зар није дужност полицијско-санитетских власти да често врше хигијенску смотру над својим рејонима? Наређује се учитељима да држе народу предавања о хигијени куће и дворишта, међутим с друге стране се народ васпитава да не слуша највећи глас у

земљи: *закон*, а како ће онда слушати учитељев глас? И докле се код нас буде овако радило хигијенско просвећивање народа стајаће увек на истој тачци.

Када су упитали једног лекара зашто дозвољава и гледа како се баца нечистоћа где се стигне и зар он не може да то забрани, он је одговорио: „Могу, али једновремено треба и да пакујем ствари за друго место, а право да вам кажем одавде ми се не иде.“ Да ли је вредно да у том месту учитељ држи популарна предавања из хигијене и да наглашава како је и по закону кажњиво ако се шири нечистоћа, кад га с друге стране демантују? И сасвим је оправдано што народно просвећивање не креће на боље, јер народ види многе недоследности код јавних радника и државних чиновника, а познато је да се примером најбоље васпитава. Ако се остави учитељу да народ просвећује само својом живом речју, неће се много напредовати, јер и одрасли људи данас траже нешто очигледно, опипљиво, нешто што може да их увери и натера на известан поступак, који им се препоручује. Истина је да има и светлих примера, где су учитељи много урадили у своје месту, али не може се тражити од свакога учитеља да буде вешт организатор и да сам просвећује народ без ичије помоћи.

Исти је случај и са извршењем Закона о народним школама. Просвећеност једног народа тесно је везана са школовањем његове деце. И ако је код нас обавезно школовање, многи не шаљу децу у школу. Управитељи школа подносе спискове ђачких родитеља, да се према њима предузму законске мере, а те спискове по општинским судницама ускоро покрије дебела прашина. И зато су многе школе одавно прекинуле да подносе спискове ђачких родитеља за кажњавање, како би се бар сачувао учитељев ауторитет, пошто општински судови учитељева акта не „фермају“ ни за шта. Покуша ли учитељ да се жали на такав поступак, наићи ће на добар пријем код власти, али се стање неће променити.

Зар неби могли и остали чиновници, осим учитеља, вршећи савесно своју дужност, да допринесу много просвећивању народа? Могли би, али... увек се испречи оно кобно „али“ на коме почива сва наша логика, која оправдава нерад. Држава сматра народно просвећивање као једно крупно питање, и зато би требало све оне, који ма на који начин ометају извођење народног просвећивања или не извршују законске прописе у колико се они односе на извршење појединих радњи, које условљавају просвећеност једног народа — требало би све те људе подвести под *Закон о заштити државе*, јер је и то нека врста националног рада.

Народно просвећивање поставиће се на гранитну основу ако се у свему извршују закони који налажу хигијенско уређење села и куће, обавезно похађање деце у школу и уопште ако се буду извршивали сви прописи који се буду доносили а тичу се народног просвећивања. Иначе ако се овако продужи као до сада, то ће бити вечито зидање Скадра на Бојани, и сви уложени напори остаће без успеха.

Нисмо противни популарним предавањима нити мислимо да учитељ не треба више да води прву реч у селу, кад је говор о народном просвећивању. На против он треба да буде саветодавац народа и да га упућује шта треба да ради, како би био исправан грађанин и тиме избегао непријатне последице закона. Али зато ти закони треба да имају своју санкцију а не да буду мртво слово на хартији.

И тако сви органи државне управе кад би не сметано вршили своју дужност учинили би за народно просвећивање много више него ли сви досадашњи покушаји од стране државе. Кад би се народ навикао да поштује законе он би после поштовао и реч свога учитеља и сваког јавног радника. Онда би Одсек за народно просвећивање при Министарству Просвете могао да даје директиву и да региструје постигнуте резултате у неком месту или крају и да прикупљена

искуства у том погледу систематиче с просветним радницима. И извесно је да би онда и народна просвећеност била на једној завидној висини, каква и доликује нашој великој држави.

Вој. Паунић.

Милун Ј. Стојадиновић, проћа

Косовски Божур

— ВИДОВДАНСКА ПРОПОВЕД 1928. ГОД. —

Данас је знаменити национални празник *Видовдан*. Данас цео наш народ приноси топлу молитву Богу за вечно спасење српских душа палих за Отаџбину. За спасење душа оних јунака, који падоше у историјском боју *Косовском* за време Цара Лазара и за спасење свију осталих хероја палих за отаџбину од онда на све до сада. За спасење херојских душа кроз свих петипо столећа, палих за Отаџбину. За спасење душа палих у време ропства под Турцима; у време устанка под Карађорђеџем и Милошем, у време првог и другог српско-турског рата и српско-бугарског рата за владе Кнеза и Краља Милана и у време чувеног *Балканског* и *Светског* рата за владе Краља Петра.

И ми данас испунисмо своју патриотску дужност, сећајући се благодарно свију ових жртава за нашу милу Отаџбину. Дођосмо у цркву и помолисмо се Богу за њихово спасење у вечности.

И ако су нам свеже успомене из скорашњих борби, ми данас нарочито сликамо нашу Косовску трагедију. Преносимо се мислима на *Косово Поље* и на Косовске јунаке. Радосно и поносно гледамо духовним очима онај низ легендарних личности, које су биле и за сва времена остају узор србизма, јунаштва и човечности. Гледамо: Св. Цара Лазара, Милоша Обилића, Југ Богдана, Девет Југовића, Милана Топлицу, Ивана Ксасанчића, Рељу Крилатицу, Срђу Златоглеђу, Орловића Павла, Херпега Степана, Страхинића Бања, Васојевића Стеву, па и — Вука Бранковића... Жалимо их из све

душе, али се у исто време и повосимо. Жалимо их, јер су били цвет и бисер српске интелигенције, а тако су трагично у крви утопљени и царску круну из руку испустили. А по-носно гледамо у те светле слике зато, што нас њихов пример *васийиџава* и увек нам служи извором патриотизма и јунаштва. Они су српске мишице витештвом запојили. Њихов се дух пробудио и васкрсао — поново оживео — у Вожду Карађорђу и Милошу, у Милану и Петру, у свима војводама, државницима и војницима нашим, који су Косово осветили!...

* * *

Наша средњовековна велика држава под Царем Душаном и Лазаром стицајем злих прилика пропаде. Азијати Турци у бесном налету срушише Грчку, Бугарску и Србију. И за пет векова ми горесмо од жеље да ступимо поново на Косово, да се побожно поклонимо сенима Косовских Јунака, да целивамо ону свету земљу потопљену крвљу и претрпачу костима ових славних синова народних. И најзад то дочекасмо. *Косово је осветљено*. И повратисмо царство Душаново и Лазарево! Повратисмо, па га још проширисмо и увећасмо. Проширисмо га после сиљних жртава нових Обилића и Југовића....

И тако је Косово постало, јесте и остаје *центар* наше историје, центар нашега државног и националног програма. А тај програм гласи: *Све за Ошакбину, а Ошакбину ни за шта!* На Косово се стекло и слило све што је за нас узвишено и свето. Она идеја за коју су наши Косовски јунаци — то је светлост, која осветљава пут наш. Оно море крви просуто на Косову, то је наш национални путир из кога се ми причешћујемо и који нас спасава. Оне планине костију растурених на Косову — то је ограда којом ми утврђујемо наше државне границе. Косово је једновремено и наша трагедија и наша слава — наша жалост и радост. Трагедија због изгубљеног царства, а радост и слава због повраћеног царства. Косово је *наша народна светиња* — наша „*хаба*“!.

Но кад је реч о повраћеном царству, треба данас опр-тати *главну линију* наших нових напора. Сада се треба у-мети снаћи у новом времену. Како? —

Треба се увек сећати кржаве прошлости и робовања, да би у што већој мери осетили сладост слободе и да би појачали осећај дужности према Отаџбини.

Треба се користити искуством и не дозволити да икад наступе нова искушења,

Треба свом снагом тела и духа прегнути на културни рад.

Треба ићи оним путем којим нас води просвета и привреда — јачати морално и економски.

Треба сузбијати мане и пороке, а гајити врлине.

Треба неговати слогу и међусобну трпељивост.

Треба сачувати ко има, а ко нема *сћећи сјособности* за скроз паметан живот и остати увек на висини позива; увек бити господар ситуације, увек иницијатор и покретач; увек вођа, а не вођен.

Треба *сћечено царство сачувати*, украшавати и упаређивати у свему што је добро.

Тако ће мо *осигурати* своју будућност и најбоље се *одужити* херојима палим за Отаџбину.

Света Наука

— Али ипак нема хлеба без мотике —

Један учитељ често говораше о науци људима, како је она спас и једини услов за људски живот. А један сељак који имађаше обичај да увек буде у опозицији на то ће му рећи:

— Ама слушај, господине, да је добра наука и Бог би је имао. Камо ти једна света наука на свету. Данас говоре паре а не наука.

Учитељ га одведе у цркву и поведе од иконе до иконе.

— Која је то икона? — пита он, пошто беше неписмен.

— То је Исус Христос који је проповедао *науку* како људи треба да живе.

— А која је то?

— То је Свети Ђорђе који је погинуо за Христову науку.

— А која је то?

— То је Свети Свја који је учио људе науци.

— Ово је Свети Димитрије, који је погинуо за Христову науку.

— И тако редом. Цела је ова црква саграђена од науке.

— Па ипак нема хлеба без мотике, и поред толике науке — рече упорни сељак.

Учитељ га одведе у друго село где људи коначицом окопавају кукуруз без мотике, где жетелицом жању жито без српа и врше вршаницама.

Кад он сагледа све то шта је све наука учинила да се хлеб и без мотике може добити, прекрсти се и рече:

— Не остави Боже без науке. Наука је Света Наука!

О коедукацији

(Заједничко школовање мушке и женске деце)

Под коедукацијом треба разумети у главноме онај покрет најновијега доба, који тежи за тим да се дечаци и девојке васпитавају и настављају заједно за време свога школовања, односно да девојке уче у школи оне наставне предмете, које уче дечаци, да се онако васпитавају као њихови другови, да се све то збива у истој школској згради, истој дворани, у исто време и од истих наставника.

Коедукациони систем васпитања није постајао раније, сем неких покушаја што је било у старој Спарти; он је у главном тековина новог доба. Прва заједничка школа организована је 1840. г. у Massachusset-y, у Северној Америци. То је била учитељска школа а организовао ју је Хара Ман. После тога мешовити систем васпитања нагло се ширио и убрзо завладао у свима школама у Северној Америци. Од куда коедукација у Северној Америци? — Као што је познато

Сев. Америку су населили насељеници из Европе. Кад су дошли у Америку заузели су велике просторе, јер је земља била пушта и ненасељена, па су радили у највећој мери на подизању економског благостања. Живећи растушено једни од других, они су као културни људи осећали потребу да што боље васпитају свој подмладак и да на тај начин сачувају културу и обичаје наслеђене од предака. Разумљиво је било само по себи да је зато било најбоље средство школа. Зато су почели отварати школе за своју децу, али како су насеобине ових нових америчких грађача често мале, онда се, сасвим разумљиво, није могло ни очекивати — мислим на одвојено васпитање дечака и девојчица, јер би то био луксуз.

Сада се у Америци сматра заједничко васпитање од најмлађих до најстаријих као нешто што се само по себи разуме, па је заступљено свуда, по свима васпитним школама.

Ну, тако није у Европи. У Европи су прве школе постале ради црквених потреба, да се васпитају будући свештеници, калуђери и учитељи а доцније и чиновници. — а зато су се могли спремати само дечаци. Кад се увидела потреба да се васпитавају и женскиње онда је изишло само по себи разумљиво да се отварају засебне школе за девојке.

Али економски разлози почели су да ремете ово у Европи. Имало је појединих који су хтели да школују и своје кћери, по женских школа није било у њихову месту. Да би се томе колико толико изашло у сусрет одобравало се изузетно пуштање и девојчица у мушкој школи; чак и кад је продрла свест о потреби васпитања женске у све редове ипак се није могло очекивати да се свугда отворе засебне женске школе. Мања и сиромашна места нису могла да имају подвојене школе из чисто материјалних разлога. Тако је у Финскај негдашњој руској провинцији, а сада независној држави промењено заједничко васпитање из економских разлога. Финци су онда хтели да васпитају што боље, не само мушкарце већ и жене како би се успешније могли да сачувају као народ у Руској царевини. А, будући сиромашни, увидели су да је практично да се дечаци и девојчице уче заједно. После је дошла Норвешка, Данска, Хо-

ландија и т. д. Тако је коедукациони систем васпитања мало по мало укрчио себи пут. Данас је он усвојен у многим земљама у Европи. Занимљиво је констатовати, да се, док су германски народи према коедукацији либерални, докле се она одбија у латинским (романским) земљама.

Код нас у закону о основним школама од 1844. године вели се први пут да се дечаки и девојчице по селима могу учити заједно до трећег разреда; али чим напуне десет година да се из школе отпусте. По закону пак о основним школама 1882. год. наређује се да се женска деца уче одвојено где год то може да буде; но у којим местима нема одвојених школа да се уче женска и мушка деца заједно (чл. 36 зак.) По закону о народним школама од 1898. год. не забрањује се изрично заједничко учење, јер чл. 16 зак. вели: женска деца уче се у основној школи с мушком заједно само онде где нема засебне школе за женску децу. Дакле наш закон сматра коедукацију као зло, а одобрава је само по нужди у местима, где се не могу одржавати одвојене школе на пр: по селима не могу бити две одвојене основне школе већ мешовита; а по мањим варошима две гимназије, него једна коедукациона. Гд пак има одвојених школа — основне школе по варошима и варошницама, а гимназије по већим местима: (Београд, Ниш, Крагујевац, Нови Сад,) ту се не одобрава мешовито васпитање. — Дакле у принципу излази да је оно у нас забрањено.

Милица Хаџи-Митићева.

Услови и границе вежбања.

II.

Вежбања могу бити двојака: утврђивање и усавршавање. Код чистог механичког вежбања, на пр. код свирања, не може бити у исто време и утврђивање и усавршавање, него тек после извесног времена, кад се савладају механичке тешкоће, почиње постепено усавршавање.

Самих радова има две врсте: нижих и виших. Први су ови свакидашњи: устајање ујутро, облачење и слично. Ти радови треба да заузимају мали део времена. Они се морају

вршити по навички, како би се остало време могло посветити вишим radovima kao što su: čitaње, telesno veжбање, rad u bašti... Ne treba oklevati, nego увек да смо одлучни, ако се мисли на добар исход.

Мојман каже: „Човек јаке воље и интелигенције врши у исто време више радњи“. Расматрајући ову реченицу одмах се намеће питање: а да ли се вежбањем једне способности вежба у исто време и нека друга способност? — Вежба, али само у толико, у колико су сродне једна другој. Нпр.: кад неко вежба на клавиру, он истовремено, унеколико, вежба и да пева. Он тада одређује трајање времена, спуштање и дизање мелодије... Тако исто видимо, да учењем неке песмице напамет, олакшава се и учење неког другог текста. И у физичком раду бива то исто. Кад је рађен какав посао лакше се ради и неки други код кога су слични покрети. Ови радови, и физички и психички, у толико помажу један другом, у колико, претходни има више утврђених представа, односно покрета слични онима који ће се вршити у наредном раду.

Неизвежбан човек мора много да се напреже како у умном тако и у физичком раду. Мојман износи два испитивања о томе: Прво, како су неки регрути, слабо писмени, писали писма својим кућама, и како их је облио зној, може бити, не мањи него онај кога би имали после дугог марша. — Тај зној, управо умор, дошао је од немеханизирања таквих покрета. За други пример, наводи неког човека, врло учена, који је први пут држао неки говор. Састав је био врло кратак и он га је научно напамет, али у току свог говора, толико је био заморен, да је при свршетку пао у несвест, те су га морали изнети напоље.

Напослетку, на успех вежбања много утиче и то, каква су средства којима се служимо, нпр.: књига, виолина, пртаћи прибор, разне алатке и др.

ГРАНИЦЕ ВЕЖБАЊА. — Докле се може нешто вежбати све боље и боље? — Ту постоји граница преко које вежбање не може прећи, т. ј. не може бити већег успеха у вежбању, па ма колико вежбали. Два су разлога — физички и психички, који то потврђују. Човек, као и свако живо

биће, развија се док не доспе до једног степена, а то је његова кулминација. Од тог стадија па напред, снага човјекова почиње опадати. То се примећује по спољашности: тело почиње малаксавати, боја и облик тела нису више као пре... Физиолошким путем доказано је, да човек, развијајући се, добија све нове и нове ћелице (станице) у целом организму. То се развија и обнавља т. ј. једне се ћелице губе а на њихово место долазе друге-нове, или се старе рашчлањују..., па и то бива опет до неког степена, а после почиње опадати, пошто је претходно био извесни застој. После тог доба човек има слабије памћење и постаје конзервативац. Да је тако уверава нас свакидашњи живот. Видимо да старци лако не одустају од ранијих принципа. А применити оно заједљиво „мозак им шћућурио“, неопраћено је. Интелигентнији људи, кад виде да су на погрешном путу, мењају свој правац чак и у том добу.

Из горњих примера може се закључити, да, кад почну опадати оне ћелице које су служиле за вежбање, да у исто доба почиње и само вежбање слабити. Али било је изузетака. Зна се за немачке филозофе Вунта и Хегла, који су тврдили, да их снага за даљи рад није издала ни у дубокој старости,

Ток усавршавања и опадања, Мојман излаже овако:

„У почетку извежбаност расте врло лагано, затим неко време брже а потом лакше, док најзад при даљем вежбању показује врло незнатан напредак.“

Онај пак који је вежбао неки рад, треба и даље да настави и ако не опажа успеха, само то вежбање неће бити ради усавршавања. него ради одржавања ранијег знања. Додајмо томе још и ону народну пословицу „Човек се учи док је жив.“

Васо Вујовић, учитељ

Слике из старе ревизије.

— ПРАКТИЧАН УЧИТЕЉ —

Приближно се испит. А учитељева част не допушта да се ревизор дочека како било. При том он је сиромаш човек. И ако има преко 15 година службе он још није доспео ни до друге повишице, због неких непризнатих година. Зато уочи испита он одлизи ђачким родитељима, па првome каже:

— Слушај Симо, овај ревизор што ће сутра да дође, не пије вино, а хоће кад-кад да сркне чашницу ракије, кад има лепа. Но ти ћеш да пошљеш један литар од оне твоје лепе ракије, па ћеш видети како ће ти син лепо положити испит.

— Боже мој, господине, како да не пошаљем за такву ствар, — одговара ђачки родитељ.

Затим иде код другог:

— Чујеш Перо, сутра нам је испит, па треба нешто домаћински спремити. Овај ревизор што ће сутра доћи не пије ракију, али хоће да сркне по који пут чашу вина уз ручак кад има лепога. Но да пошаљеш ти један литар два од онога лепога твога вина.

— О, хвала Богу, господине, како да не пошаљем за такву ствар, — правда се домаћин.

Одлази трећему:

— Ти знаш, Мико, да је сутра твој Благоју испит, па ће срамота бити да немамо шта изнети пред ревизора. Он не пије ни вино ни ракију, али радо једе сир и кисело млеко. Но да кажеш твојој Живани да пошље сутра онога лепога сира и једну котлајку кисела млека.

--- Како неби, господине, за такву ствар. И да нам ти ниси казао ми би смо то урадили. Јер ми имамо ђака у школи. Немамо нешто друго, а млека и сира има доста.

Најзад се окреће ђацима:

— Слушајте децо, сутра је испит. И ревизор ће донети много књига за добре ђаке. Треба и ми њега лепо да дочекамо.

— Хоћемо! хоћемо! — вичу ђаци и набрајају шта ће који да донесе.

Сутра дан од ране зоре већ се поређале флаше вина, ракије и млека, погаче, гибанице, сир као па даћи. Пилићи креште по дворишту. Служитељ једне коље, друге ћушка у кокошар. Учитељ расподеђује профијант као начелник интендантуре.

Дошли и свирачи са једним исцепаним бубњем и седе у крај дворишта и чекају.

Долази кмет, школски благајник и поједини ђачки родитељи.

Долази и надзорник. Испит почиње. Али учioniца тесна и за ђаке а камо ли за родитеље. Врућина, па једни стоје на врагима, други вире кроз прозор и слушају испитивање ђака. Иде све „као намазано“. Али је школа четвороразредна, па се не могу сви ђаци да испитају из свију предмета.

Свршава се испит. Надзорник похваљује и ђаке и учитеља и награђује књигама одличне ђаке.

Седа се за ручак у дебелом хладу. Чаше и флаше узимају прве реч. А цигани већ с њиховим бубњем да заглухну уши.

И кад се мислило да је све свршено, шпалир ђака опкољава софру, који на команду учитеља отпочињу песму:

„Одакле си селе...“

— Ово су оне песме, г. надзорниче, које нису певане на испиту — објашњава учитељ. Па поставља питања:

— Кажми ми ти, Петре, одакле извире река Сава?

— Река Сава извире из Триглава па протиче... и т. д. Врло добро!

— Кажми ми ти, Милосаве, где је умро Св. Сава?

— Свети Сава је умро у Трнову.

— Бравос! — вичу родитељи.

— Ово су они ђаци, г. надзорниче, који нису говорили ове предмете, — објашњава опет учитељ.

— Читај ми ти, Веселине, *Вјерују*.

— Вјерују во јединаго Бога оца..

— Алал ти вера! — кличу полупијани родитељи.

— Петица, Господине! — добацује један.

— И заслужио сам ја! — ликује учитељ

И тако се продужује испит и за време ручка.

Кад се то сврши, онда задовољни сви: и надзорник и учитељ и ђаци и родитељи.

— Не рекох ли ја вама да ће ваши ђаци лепо да положи испит — окреће се учитељ родитељима.

— Епа ми зато смо и молили Бога да нам да доброг учитеља — одговарају родитељи и настављају жагор и флаше се све више празне.

То се каже практичан учитељ! Од прилике налик на попове из часловског доба, који у обредима не уступаху богословима.

Кад је премештен овај учитељ одавде, дуго су га сељаци спомињали и говорили: Нема више онаквог учитеља...

Нове књиге

Педагошка психологија од Јов. С. Јовановића, као друга књига опште педагогије, изашла је у издању Рајковића и Ћуковића у Београду. Цена 30 динара.

Г. Јовановић је и овом књигом учинио једну велику услугу нашем васпитању, чијом је јасношћу излагања, пуноћом израза и распоредом градива отишао један корак даље ка проучавању ове науке. на тако лак и разумљив начин да је чак и самоуци могу разумети.

Поздрављајући овако корисно дело за наше васпитаче, надамо се да неће пропустити прилику да је набаве сви они, којима је ма штогод нејасно остало из те науке.

И хоће хоће да се просвећују

Док се наши неки свештеници још мисле да ли да нам пошљу претплату за лист, дотле су нам се јавиле две хоће са претплатом, који хоће наш лист да читају.

„Народни Просветитељ“ излази два пута месечно. Цена му је 30 динара годишње. Претплата и рукописи шаљу се уреднику (Учитељ Јосифа 39). Продаја на број 2 динара.

ВЛАС. ЗА УЧИТ. ДРУШ. СР. ЛЕСК.

ДРАГ. МИЛОВАНОВИЋ.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК

СРЕТЕН ДИНИЋ.

Штампарија Ж. Д. ОБРЕНОВИЋА — ЛЕСКОВАЦ

— ЛИСТ ЗА ШКОЛСКИ ЖИВОТ И НАРОДНО ПРОСВЕЂИВАЊЕ —

ГОДИНА 1.	УРЕДНИК СРЕТЕН ДИНИЋ	БРОЈ 10.
-----------	-------------------------	----------

Просвета и Политика

Ми смо још у 1. броју нашега листа од ове године („Наша Реч“), напоменули да ми имамо једнога болесника („Народну Непросвећеност“), за кога требају многи лекари. А нисмо се надали да је он толико критично болестан, да је у питању његов живот.

Излишно је доказивати да је просвета једини пут којим треба да иде један народ ка свом напретку, да је она прва пронашла истину: да су Срби, Хрвати и Словенци један народ и да је радила на томе читав један век и успела да од њих створи једну државу.

Али догађај од 20. јуна у Народној Скупштини показао нам је да има нешто јаче од просвете, које зида као и просвета, али и руши као бомба. То је политика.

Како да то разумемо. Врло просто. У политици влада често пута: осећај, страст, пакос, инат, недоследност, супротност лични интерес и амбиције. Док у просвети чиста стварност и идеализам. Ми то гледамо свакога дана у политичком животу, где политичари данас једно говоре, сутра кажу оно што су јуче благосиљали и обратно. Како им кад зичан рачун налажу, тако и раде. Често пута они један другом кажу оно што не би никад у обичном животу рекли. У последње време они служе као пример највеће ра-

зуданости, асилука и подивљалости, што се дубоко коси са правом просвећеношћу.

Како да поверимо тим људима цео живот наш, кад они тако раде. Историја нам је показала да све патње и страдања народна, погницала су колико са стране од разних непријатеља, толико и једним добрим делом од рђавих управљача и вођа народних.

На нашу несрећу за последњих година, а нарочито после рата, политички живот се развио толико, да је прогутао све што је могао и ставио изван снаге сва друга делања и дао једну чудновату физиономију овој нашој држави. По тој физиономији изгледа као да је наша земља претворена сва у политичке логоре и ратно стање.

То стање се осећа како горе на врховима, тако и у најзабаченијим крајевима, где се са државном влашћу ни један посао не може свршити без уплива политике и политичких људи. Посланици су узели све у своје руке. Па ако сте политички човек, ви ће те брзо свршити свој посао. Ако ли нисте ви ћете чекати годинама. Ако сте послаников присталица и помагач, добићете одмах и одговор на ваше писмо. Ако ли нисте, можете му писати о најидеалнијим стварима, неће вам никад одговорити. Један се посланик на далеко био прочуо као пријатељ просвете, отварајући школе у свом срезу. А нико више није гонио учитеље од њега.

То значи да политика може неки пут гурнути просветна кола далеко унапред, али само онда ако просвета служи њеним интересима. А зар је то истинити напредак кад он зависи од људи и интереса једнога човека.

А зашто је то тако? Зато што је политици дато све, а свима другим чињеницама на врх ножа. И што се показало рентабилније за свакога бити политичар него ли све друго. Људи од просечне вредности или још мање и од тога, кад оду у политику, брзо избију на површину и постају за ноћ огромне величине, о којима новине сваког дана пишу. А о материјалним користима и да не говоримо.

Док други, посустану радећи на најидеалнијим пословима, остану и не запажени и незаштићени и не-награђени. Видећи да се на том послу не просперира, многи од њих напуштају свој идеални рад у народу и трче на зборовџ. Отуда су људи од несумњивих талената за просветни и културни рад ушли у политику и тамо се изгубили за свагда.

На тај начин се с дана на дан проређују културни радници а множе политичари. Јер је политика зграбила све у своје руке и бацила у велику позадину све остале вредности.

Па не само то, него људи од слабе вредности за друге послове, видећи како политика богато награђује и најмање услуге, подвуку се под партиски амрел једне странке, па отуд не само што доминирају животом, него чак и терорису добре и ваљане људе, те и оно мало полета код њих убијају за рад.

Међу таква два камена мливца налази се и просвета, између народа и политичких људи. Као таква, свемогућа, политика је узела на себе и ту деликатну улогу да доврши и учврсти Јединство, на коме су годинама радили просветни и идеални људи сва три племена.

Али, авај! Из последњега слома у Народној Скупштини, ми смо видели шта нам је донело то што се политика иставила изнад свега другога и што се просвета запоставила, која је 100 година зидала Јединство.

С тога подижемо свој глас: да се просвета стави изнад свега, као звезда водила за сваки народ, као што је то увек и била, да спасава и лечи оно што је политика упропастила. Сад или никад просвета има своју реч! А она нам је дала гаранције у прошлости шта је могла дати, онда кад је независно од политике радила. Тада се није правило питање од Јосифа Панчића (који је био родом из Хрватског Приморја) да ли је Србин или Хрват, него се гледало у оно што он ствара. У таквим златним приликама за ствар Југословенства Ђура Даничић припадао је колико Београду толико и Загребу. Тако и Његуш, Вук, Доситеј, Маџуранић, Иво Војновић и други.

Тако се ето, успевало кад се искрено радило на идеалистичкој основи. А данас? Само нам је једино то остало: Народни просветитељи са књигом у руци и живом речју у народ!

Ср. Динић.

Проналазак штампе

Штампом се данас највише врши парочно просвећивање, па је ред да и читаоци „Нар. Просветитеља“, који служи том послу, знају како је пронађена штампа.

Међу епохалне догађаје XV века, који су одвојили нови век од средњег, спада и проналазак штампе, који је учињен тек 1455. године. До тада није било штампаних књига, него само руком писаних.

Један философ рекао је да „на свету није ништа савршеније од човека, а у човеку ништа узвишеније од рачуна“. И одиста. Кад човек, у мислима, пређе све проналаске у науци и техници, учињене до данас, мора узвикнути: „Велика и чудна дјела твоја јесу човече“!

Развитак штампе текао је овако:

У прастаро време људи нису умели писати и читати. Кад су пронашли слова, почели су писати. Прво су писали каквим оштрим шиљком на каменом, а доцније на воштаним плочама. Затим су писали на лишћу неке биљке која расте у Египту, и која се звала *papyrus*. Од тога је, сигурно после и постала реч „папир“ (хартија). Још доцније писали су на кожи животињској која је за то нарочито припремана. Најпосле је писано на хартији, која је прављена најпре од памука, а после од свакојаквих крпа, од сламе и дрвета, од чега се и данас прави хартија, додајући им још и друге неке ствари.

Како је тежња и потреба за просветом и књигама бивала све већа, јер су ондашње писане књиге биле врло ретке и врло скупе (што су писане врло споро и тешко), људи су после на дрвеним дашчицама цртали слике светаца, премазивали их црном бојом, притисли на њих хартију, па их тако отискивали. *И то је дало повода Јовану Гутенбергу да пронађе покретна слова и штампачке књиге.*

Како су се испод сваке слике резала и слова за име дотичног свеца, Гутенберг пронађе да се бар свако име не мора резати, него да се на засебном дрвету *изреже одвојено свако слово за себе*, па да се после састављају. И тако он пронађе покретна слова, а то је био велики напредак у штампању књига. Доцније су, место ових дрвених слова, слова начињена од олова и антимона, који и данас служе, јер су се дрвена слова брзо кварила.

У то време, кад су резана слова на дашчицама испод слика, он је био начинио од дрвета и један калуп, на коме је изрезао повећи рукопис. Он је тај калуп премазивао бојом, па га притискао на хартију, као ми данас печат. И то му је опет дало повода да се запита: „А зашто ја неби изрезао свако ово слово за обе у више примерака, и да их узимам и слажем кад ми које треба“?! И то му је помогло да пронађе покретна слова.

Ђ. С. КОЈИЋ

реф. мин. просв. у пензији

Завршетак у идућем броју.

Учитељ — Пчелар

II

Да продужимо разговор о горњој теми, започет у 6. броју „Народног Просветитеља“, од 1. јуна о. г. стр. 82—88.

У првом смо се чланку разговарали само о материјалним користима учитељевим од пчеларења. Али је ту напоменуто и то, да су те користи за учитеља пчелара *многоструке*. Овим ту многострукост треба оправдати. Овде ће доћи у обзир користи: Здравствене, интелектуалне, моралне, социјалне, естетске, и практичне.

Здравствене користи за учитеља пчелара нису незнатне. Цело се пчеларење врши, као што је познато на отвореном ваздуху и сунцу. То је за учитеља права благодет, као год што је и рад у врту. Кад се узме у обзир, како учитељ мора да врши своју узвишену дужност васпитачку у затвореном простору, у учионици, где дише по 30, 40, па често и 60 и 80 дчејих плућа, а у којем је простору, код нас, скоро неизбежна и прашина — онда се тек може разумети, колико је

користан специјално за *учитеља*, рад у пчеланику на отвореном чистом ваздуху и на сунцу. — С друге опет стране, рад око пчела није такав, да премара и изнурава, да сатира, него је тек само умерена телесна гимнастика, те је управо одмор и освежење за умног радника. Овај посао освежава и крепи и рад срца, и дисање, и лучење жлезда, и сваривање хране, и апсорцију сокова — тако да се овај посао мора убројати у најбоља хигијенска средства, у права превентивна и профилактична средства. — И на сасвим један други начин спада пчеларење у здраве послове. Ћим се, као што је познато, добија једно лековито средство, и једно од најздравијих јестива, нарочито за организме који се развијају, као што су дечји, или који прездрављају од тежих болести (реконвалесценти), било да су то деца или одрасли. — Овамо треба уврстити и ту срећну околност, што је рад учитељев у пчелињаку прави анђеол хранитељ, који га чува од убиствене кафане, димљиве и прашљиве, пијаничке и свађаличке, па чак и карташке и коцкарске.

Ето, то су главне, и ако још не све, здравствене користи за учитеља пчелара, од његовог пчеларења,

На основи свега предњегга може се извести поуздан закључак, да учитељи пчелари имају врло повољне погодбе за дуг живот; слабуњави, да ће се окрепити и ојачати и постати здрави и снажни, а већ здрави, да ће своје здравље одржати и знатно продужити век.

Интеликтуалне користи за учитеље пчеларе, од пчеларења, тако исто нису мале. Колико и колико нових чињеница преживљује учитељ пчеларећи, текући на тај начин многа драгоцену искуства, многе нове преставе и појмове, многе нове расутке и закључке' нова размишљања и умовања! Дубље проучавање организма пчелињегга, и функција тога организма, као типичног за све зглавкаре, а тако исто и проучавање целокупног живота пчелињегга проширују учитељу пчелару његово зоолошко знање. Проучавајући пчелињу пашу учитељ пчелар проширује и подубљује у знатној мери ботаничко знање своје. Проучавајући на којем земљишту најбоље успева која биљка, и на којем доноси најобилнијег и најмедоноснијег цвећа, учитељ обнавља и подубљује и

своје минералoшко знање. Радећи са медом и воском, проширује и усавршава, он донекле, и хемијско своје знање. а нарочито из органске хемије. И т. д. и т. д. — Из ових, и других сродних узрока, произлази та околност, да је сваки пчелар знатно интелигентнији од осталих себи равних, па тако исто и учитељ пчелар да је знатно интелигентнији, него као што би био као непчелар.

Моралне користи од пчеларења тако су исто многу струке и знатне. Пре свега оно благо и пријатно расположење, које се добије пчеларским занимањем, висте вреди за моралност пчелареву од много апстрактних поука. А, тек послата нека шољица или теглица меда којем болесном ђачићу, или грађанину, колико уздиже морална осећања како код дародавца, пчелара, тако још више и код даропримца, болесника, и његових укућана! Миран рад око пчела, без злобе и пакости. без бурних узбуђења и једа, без сплеткарења и кавцења, — о, како ствара око пчелареве душе подесну моралну атмосферу, и колико потпомаже пчеларев морални дух и уздиже његову моралну вољу, за морално делање! Па она срдачна брига за своје пчелице, да увек имају воде у близини, увек доста паше или хране, да им је вазда удешена вентилација, да су заклоњене, лети о претеране припеке, а зими да буду утопљене и да их не узнемирују при зимском одмарању и спавању мишеви и друге напасти — све су то саме искрене, срдачне и милосрдне бригае, сличне онима за ближњег свог. а које уздижу и оплемењавају душу пчелареву.

Социјалне користи од пчеларења скоро су безмерне за околину учитеља пчелара. Његово упућивање ученика својих у пчеларењу од колико је великих користи за њих, као будућих грађана и глава породичних — то се не може у свему ни замислити. Показивање одраслима и упућивање њиху у рационалном и бољем пчеларењу — о, колико може користити целом насељу где је школа, па и целој околини! А тек углед учитељев у грађанству и уважање његово због свега тога, колико ће високо бити уздигнути овим чином — неизмерно више него ли ношењем барјака политичког и агитовањима политичким. Сви ће га волети и уважавати, ценити и поштовати.

А, колико ће тим опет бити у народу више вољена и цењена и школа, у којој је он учитељ! И колико ће онда људи радије давати децу у ону школу, где ради овакав добротвор учитељ, и колико ће радије и драговољније онда давати они доцније за школу! — Овим начином, и другим сличним овоме, школе ће постати праве народне просветионице, а учитељи прави народни просветитељи. — Примерна вредноћа и беспрекорна чистота пчелиња утицаће бесвесно на грађане пчеларе, као неодољив пример, да се и сами преображавају у истом правцу: да постају друштвенији и подношљивији, сложнији и вреднији, смишљенији и истрајнији *— као наше миле пчелице.

Естетичка корист од пчеларења за пчелара, неизоставна је. Пчелије је саће узор правилности и симетрије, лепоте и савршенства. Ово естетичко савршенство пчелињег саћа мора утицати на дух пчеларев, и као живи пример изазвати тежњу за подражавању. А и то није незнатна корист у животу човечјему, као што није ни непознат утицај на дух људски и од свих других уметности.

Васпитне користи су од пчеларења такође и велике и многоструке за свакога ко се бави васпитањем, па и за самог васпитача, учитеља пчелара. Пчеле живим примером оличавају: дисциплину, распоред послова, послушност, стрпљиво поучавање младих пчелица примером. Па онда како су пчеле својим животом поучне за љаке учитељеве у свему овде горе поменутом, а за тим још и у радљивости уопште, у вршењу својих дужности до прегора живота својега, у усталаштву и истрајности на послу! И т. д., и т. д. — А то све нису мале васпитне користи, како могу изгледати понеком, који није ушао дубље у васпитну вештину,

Практичне користи од пчеларења учитељева, поред материјалних, о којима је било говора у првом чланку, још су и у томе, што у пчеларењу могу помагати и деца, и старци и бабе из учитељеве породице, а који нису способни за друге теже радње. Овде пак, нарочито код коњица са покретним саћем, могу они помагати без икаквог замора и изнуравања. Врло је практична и та околност, што ови породични помоћници могу по потреби (о одсуству учитељеву,

болести, о испитима и др.) чак и замењивати пчелара учитеља, без опасности за нежне пчелице. На тај начин учитељу неће бити потребно, да откида своје време од редовног рада у школи, баш ни при најпречим потребама, нар. при ројењу пчела и хватању ројева. — Али, овде се мора одмах напоменути, да учитељ никад не сме пренети сав рад на пчелињаку на своје помоћнике, па ни већи део тог посла! —

Још и других ситнијих, разноврсних користи за учитеља пчелара може се изнаћи у току рада.

Све ове овде побројане користи за пчелара учитеља, заједно са оним материјалним користима, претресеним у првом чланку, — даће толике резултате, код разборитога учитеља пчелара, да ће му се богато исплаћивати ово споредно занимање, достојно учитељског позива, и да ће му стално заслађивати живот и усрећивати га. Стога се може оно од свег срца препоручити сваком учитељу,

Срећ. М. Аџић.

Наша анкета

(одговор на „Нашу анкету“ бр. 8.)

1.) Присталица сам коедукације у основној школи. Несумњиво је да су економски разлози, довели човека на идеју коедукације. Доцније су тражени, налажени и правдани и други разлози коедукације. Данаас је коедукација већ усвојена у Сједињеним Америчким Државама, Швајцарској, Данској, Финској, Шведској и Норвешкој. Код нас је такође заступљена, додуше силом школског система, нарочито на селу, при чему економски разлози играју првостепену улогу.

2.) Систем коедукације правдам следећим, у кратко изложеним разлозима:

а.) Психичких разлика између ученика и ученица наше основ. школе, нема у оштро извученој мери, да би ове могле негирати у основи коедукацију. Заједничко школовање ученика и ученица не елиминира нити уништава битне психолошке нијансе између де-

чака и девојчица. Данас васпитна настава води рачуна о индивидуалним особинама ученика и ученица, и према њима наставници-це и свој васпитачки и наставнички рад подешевају. *Коедукацијом се баш избегава једносџраносџ, а снајсно џомајсе* „свесџрано васџџно уџицање.

б.) Основна школа је у васпитном погледу идеално продужење породичног живота и васпитања. У породици — браћа и сестре, у школи — другови и другарице. Школа попуњује оне недостатке, које даје породица дечаку без сестре и обратно, сестри без брата. Заједничко васпитање је, дакле природније, јер се ни у породици не двоје мушки и женски пол. При одвојеном васпитању, дечак друкчије гледа девојчицу, што је редовним узроком даљих, доцнијих погрешних погледа и схватања и живота и породице. Ту су узроци многих познијих заблуда.

в.) При коедукацији је и дисциплина боља. Све махне и с једне и с друге стране се угушују и лакше и позитивно, а добре навике су увек истакнуте и јаче осветљење. Ту су и бољи ред, честољубље, интезивнији наставни рад, те је и настава редовнија и лакша.

Школа се приближује кући, у којој су другови и другарице — браћа и сестре, а наставници-це родитељи. Чистота и естетичко-морални смисао су у школи обезбеђенији у коедукацији, јер је и утакмица природнија, Рад и успех наставе је на платформи живе утакмице и братске интимности. Ту се развијају заједнички интереси и идеално дружење, те су и понашање и владање и једних и других примерни. Скромност у свима правцима преовлађује, уз потребну меру алтруизма, те се и у том правцу морални социјални кодекси формирају.

г.) Физички састав је без велике и утицајне разлике. Ни једног хигијенског разлога нема данас противу коедукације у основ. школи, нарочито на селу. Напори у настави нису такви, да их посебно осећају ученици а посебно ученице. Наставни програм и план

удешен је за опште, народно и слободно формирање слободног будућег члана државне заједнице у правцу крајњег васпитног и националног циља.

3.) Радећи пуних 20 година у основној школи, имао сам у учитељској пракси много интересантних догађаја, који су ме определили за коедукацију. Најближи по времену помињем као рељеф: 15 ученика и 14 ученица водим из разред у вазред већ три године. Сад су ђаци IV разреда. Другарска пажња и љубав једних и других манифестована је у безброј случајева. Било је и судара, али ређих и увек са племенитим свршетком. Подмладак Црв. Крста воде заједнички обе стране примерном љубави према Подмладку. Председник Подмладка — ученица, п.председник — ученик, секретар — ученица, благајник — ученик, главни редар — ученик а здравствени надзорник — педантна другарица. Овај избор није мој, он је дечји. Неуниформисане млађанс мушкарце, униформишу саме млађанке без мог знања, без мог тражења. И једни и други осећају себе као делове целине --- разреда. Стало им је увек до целине и њеног угледа. Свесни су истине (први и најздравији елементи социјалне свести), да су они та целина и да њен добар глас, њен успех припада свима њима подједнако, чиме се често поносе.

4.) Један наиван покушај сам извео пре крај минуле школ. године: „Најстарији сте ђаци, децо; кроз месец дана. Ви сте одрасли и у IV разреду ћу вас одвојити тако, да ученице IV разреда са неколико ученица III разреда чиниће једно *женско* одељење, коме ће бити наставница г-ца Н.Н. Ученици, пак, IV разреда са неколико ученика III разреда чиниће друго *мушко* одељење, коме ћу бити наставник или ја, или г. Н.Н.“ — Ово неколико речи једног наивног покуса, стварале су *једнодушан* отпор. Убрзо је дошла интервенција родитеља и пријатеља. Није изостајало и партијско интервенисање, па чак и претња. Зашто? Да није ту по среди моја личност била? Не! Љубав ученика-ца према целини свога разреда, коју они формирају и изграђују

три године, била је афирмација потребе коедукације. Нешто више, лепше и узвишеније од личности наставникове, везало је ове ученике и ученице. Ту су основи дубљег схватања коедукације, којој се погрешно (јер је негирање њено површно) натурају негативни и разлози и резултати.

5.) Сви су ови ученици-це здрави и физички морални. Епидемија није бирала, нити правила разлике између ученика и ученица. Уредно похађање школе било је по све примерно, док тога и сам имао у некодуктивном разреду. Један случај неуредног похођења школе (кривицом родитеља) угушило је утицање другарица и другова, те је тај ученик данас и уредан и у раду приљежан.

Дубљи, јачи, њемељнији и њрајнији је у коедукацији, успех ученика-ца; дубљи, јачи и њрајнији су васијни уицаји у заједничком васишању, а све њо њомасе крајњи циљ и васишање и основне васишне насшаве.

Милош П. Павловић,
учитељ у Шапиу

Права, али и дужности.

Ми смо од увек заступали гледиште да сваки буде на свом месту, према својим способностима и према својим заслугама да буде награђен. На тој основи смо ставили себи у дужност одбрану професионалних права, свију, а нарочито просветних радника. Али кад је реч о правима, мора бити и о дужностима. Не штедећи при томе ни сами себе, ми износимо овде један пример који најбоље илуструје колико смо се ми заборавили у вршењу својих дужности. Из многих варошких места пишу нам пријатељи;

„Септемаар месец биће поприште љуте борбе о млађа одељења. Варошким учитељима-цама мало је што су добили варош и што се налазе под заштитом свију бољих безбедности, него хоће пошто по то млађе раз-

реде, где се мање има да ради. Наставници-це неће да воле своју децу кроз старије разреде с којима су две године радиле, само за љубав једнога сата рада дневно мање. Нашта су се срозали идеали учитељски данас, на спасавање овога или онога жене и свастике од старијега разреда. Зарад тих обзира праве се све могуће и немогуће комбинације са одељењима и разредима и невина дечица преручују се из тора у тор код јагњад. Ситуација је школска и мрачна и безнадежна оваквим радом.“

Учитељски станови на селима

По закону о народним школама општине дају учитељима стан и огрев на селима. Без тога осигурања не може се ни у једном селу подићи школа. И то је још била једина бенефиција сеоских учитеља што су имали стан. Али се држави учинило да им је то много што они имају. Па је овога лета упутила финансиске органе да процене вредност њихових станова и да им разрежу кирију! Држава је, као и увек, послодавац: који једном ипак даје, другом узима.

Видовићев покрет

Нема човека данас, који не би разумео, да главни извор, из којег проистичу економска, политичка и социјална зла у нашој земљи, јесте пад моралних вредности. Јер човек, колико год био интелигентан, делује претежно по диктату своје рођене душе. Ако је морално израђен сва су његова дела добра и корисна по народну заједницу. Ако пак није моралан, онда је једина мера његов лични интерес, па према томе долази у колизију са интересима других.

У нашој земљи осетио се последњих година јаки утицај једног новог покрета, који је по имену свог о-

снивача добио назив Видовићев покрет. Његова је тежња, да морална питања постави на прво место, јер да само онда, када се ова реше, све друге компоненте живота кренуће циљу опште правде.

Видовићев покрет у новије време захватио је све крајеве државе. Поред многобројних присташа из свих редова народа приступили су као сарадници покрета многи интелектуалци, а особито просветни радници. Они су се пре три године у великом броју сакупили у Сарајеву на позив вође покрета. То је био први конгрес за промицање етичке културе и тај је конгрес имао за последицу, да су културне, просветне и морална идеје, пресађене од учесника конгреса, продрле дубоко у народ.

Нема сумње, да је овај етички и морални рад најпотребнији у временима, као што је наше данас. И зато је водство покрета још пре неколико месеци сазвало свој други конгрес у Београду, за 19., 20. и 21. августа о. г., али је због смрти Радићеве овај конгрес одложен до бољих прилика.

Када би овај конгрес заиста успео, да заталаса широке редове народа за морална питања и да увери меродавне, да је морал главни основ на којему се може градити чврста и солидна државна зграда, нашли бисмо прави и једини пут народне будућности и среће.

Исељавање муслимана

У последње време поново се јавио међу нашим муслиманима покрет за исељавање у Турску. Томе је у главном узрок њихова непросвећеност. Јер ма да чују да се тамо не носе фесови, не крију женске, и т. д., они ипак кажу да је тамо боље. Неки говоре да су то измислили „Власи“ да би их задржали у својој земљи, и да се тамо може носити шта ко хоће.

Кад сам једном муслиману покушао да објасним и докажем да је и он Србин, само вере муслиманске, и да и међу Турцима има православних, он ме није ни слушао. Други ме

је назвао будалом, а трећи је хтео да ме бије за увреду части. Шта је узрок томе? Наравно, непросвећеност. Јер они, да су просвећени, знали би да су њихове претке Србе, Турци увели само у своју веру, а да су они и даље остали Срби. Па да су им претци и били Турци (можда су се неки доселили и овде основали породицу), ипак су се они до сада претопили у Србе. Али они то побијају и кажу да су им Турци ближи јер су једне вере. Неки оправдавају своју селидбу великим порезима у нашој држави, а баш у Турској су већи порези него овде, јер је њој потребно доста воваца да би се могла модеризирати.

Но све то ништа не смета нашим муслиманима да се исељавају, па да отуда кукају чим потроше новац, што нису седели у својој земљи. Али се они одушевљени вером и мржњом према крсту, исељавају и даље, и исељаваће се све дотле док не буду разумели ко су они и шта су, и где им је боље: у својој или у туђој земљи, т. ј. док год буду непросвећени.

Ђорђе А. Ситанић,

Школски уџбеници

Моји уџбеници написани су сви по најновијем наставном програму, препоручени су од Главног Просветног Савета и одобрени од Министарства за уџбенике.

Рачунице. Све три ове моје Рачунице написане су строго по начелу поступности свака врста задатка засебно.

У њима је нарочито вешто и потпуно обрађено оно што је најтеже у рачунској настави.

У њима је свака рачун. радња објашњена на првом задатку.

Све три имају много практичних задатака,

Због свега овога оне су врло zgodне нарочито за нове наставнике. Зато су и доживеле 12 и 13 издања.

Остале три моје књиге: Познавање Природе, Наука Хришћанска и Пољопривредне Поуке, написане су врло лаким стилем, лепим распоредом и са умереном садржином, и све три су снабдевене потребним сликама.

Све се могу читати у школи као читанке. И тако се једновремено постижу два циља: вежбање у читању и предавање дотичне програмске јединице.

Пољопривредне Поуке. Штета је и грехота је што се Пољопривредне Поуке готово и не предају у нашим основним школама, и ако су и оне прописне наставним програмом, и ако у нашој држави има 80% земл орадника. Штета је и грехота да наши ђаци немају ни појма о националној пољопривреди.

Из ових мојих Пољопривредних Поука могу се корисно поучити не само ђаци, него и њихови старији.

Цена мојим књигама је:

Рачуница за II разред	6	динара.
Рачуница „ III „	7	„
Рачуница „ IV „	7	„
Познавања Природе за III раз.	6	„
Познавање Природе за IV „	8	„
Наука Хришћанска за III „	4.50	„
Наука Хришћанска за IV „	4.50	„
Пољопривредне Поуке за III „	5	„
Пољопривредне Поуке „ IV „	5	„

Све се могу добити у књижари Рајковића и Туковића у Београду, непосредно, са уобичајеним рабатов, или преко свих књижара.

Код истога издавача могу се добити и моји *Ослобођење Србије*, историска читанка цена 8 динара.

Београд

Ђ. С. КОЈИЋ
реф. мин. у пенз.

„Народни Просветитељ“ излази два пута месечно. Цена му је 30 динара годишње. Претплата и рукописи шаљу се уреднику (Учитељ Јосифа 39). Продаја на број 2 динара.

влас. за учит. друш. ср. леск.
ДРАГ. МИЛОВАНОВИЋ.

одговорни уредник
СРЕТЕН ДИНИЋ.

Штампариа Ж. Д. ОБРЕНОВИЋА — ЛЕСКОВАЦ

— ЛИСТ ЗА ШКОЛСКИ ЖИВОТ И НАРОДНО ПРОСВЕЋИВАЊЕ —

ГОДИНА 1.

УРЕДНИК
СРЕТЕН ДИНИЋ

БРОЈ 11.

Шта се хоће са народним просвећивањем

Свакога дана ми гледамо где сваки трећи човек хуче и тешко уздише до дна душе, ропће и жали се на свој живот. Криви увек некога трећег за такав живот свој, а никако му не пада на ум да томе потражи мало узрока и у себи самом.

Истина, може да буде то да човек човеку отежа живот. Али може ли бити живота без тешкоћа и тешкоћа без живота. Где су људи ту је и живот. А где је живот ту су и тешкоће.

Просвета има првенствени задатак да тај живот олакша човеку. Друго, да га научи да тај живот уме да сноси и онда кад је он тежак. И треће, да му покаже пут ка бољем животу.

Није просвећен онај човек који много зна о свему другом, а у животу не уме да се окрене. Није просвећен ни онај, који је у писмености писмен, а у животу неписмен. Писменост могу да науче и дивљаци па опет да остану дивљаци.

Просвећеност је нешто *дубље* и *даље* од обичне писмености и коју је најбоље окарактерисао грчки мудрац Сократ, кад је казао: „знам само то да неznam ништа“ видећи колико је много мање оно што он зна од онога што незна. И зато је целога века тражио про-

свећеност. И дао грандиозан пример да просвећеност треба тражити без престанка.

Човек који гледа у пут, идући путем неће се никад спотаћи. Онај који не гледа, не само што се може спотаћи, него често пута и кесу с новцем прескочити.

У томе се састоји човечији живот, као и пут; ако гледамо и тражимо, наћићемо, ако куцамо отвараће нам се. То је основно начело просвећености: *хитети*, *желећи* и *шрајсјити* просвећивати се. Схватити правилно дужности своје и умети проценити све могућности у животу. А то је без мало исто што и бити просвећен. Надувено пувало не прима ваздух више у себе, зато што је пувало. То је прва одлика непросвећености, надувеност. Права просвећеност је далеко од тога.

Кад се стом девизом пође у живот да се хоће и жели да сазна нешто више и да уради оно што је добро, онда ће човек да наиђе на многе згодитке и успехе у животу, ни које се није надао. Ако размотримо и испитамо у детаљима живот великих људи, наћи ћемо баш то што овде истичемо. Та просвећеност као права њихова одлика учинила их је великим. Одважност и увек добра воља ка сваком сазнању и напретку учинила је да они дођу до успеха. За Пастера причају да је у току свога рада случајно пронашао лек од беснила. А колико је њих на тај исти начин у току свога рада дошли до великих проналазака.

Ето, то је задатак просвећености да човек да друштву оно што може, те да му се на тај начин одужи за оно што је оно њему дало. И то је есенција и тајна народног просвећивања: изрићивати људе способне за живот и корисне себи и друштву. Писменост и наука су само средства за постигнуће тога циља.

Ако станемо на то гледиште да просвећивање није ништа друго него једно обавештавање и поучавање људи међу собом, онда нам се само по себи намеће питање: у коју категорију да уврстимо оне људе, који су погрешно обавештени и оне који друге погрешно

упућују. Јер се то често једно с другим у животу сусреће и сукобљава.

Кад знамо да је погрешна просвећеност исто што и непросвећеност, онда нам се лако снаћи у таквим приликама: просвећеност има да се бори на два фронта; да просвећује непросвећене и да поправља погрешно просвећене.

Колико је и ово друго важно као и оно прво, нека послужи овај пример. Било је времена када је чак и наука проповедала да вино даје крв човеку. Доцније се увидело да је то гела заблуда. Јер ко даје крв стоци која не пије ни вино ни ракију. Људи, који се поверовали у то, пили су, пили и упропашћавали су. И тек пред крај живота свога видели су да су погрешно били обавештени. Једно дете, чувши од својих старијих да вино даје крв, у недостатку вина у кући, мешало је сирће са водом и пило и умало није платило главом.

Непросвећеност је једна недаћа само, а рђава просвећеност је још и зло.

Још теже је оно стање кад је човек пошао да се просвећује па није стигао докле треба. И живи између сна и будноће, у вечитој несаници. А таквих људи ми највише имамо.

Ето, са колико тешкоћа има да се бори народно просвећивање и на колико фронтава има да се бори.

Ср. Динић.

Проналазак штампе

Јован Гутенберг, по народности Немац, рођен је у Мајнцу, у племићској породици 1409. год. Младост своју провео је у родитељској кући, али у својој 15. години остао је без оца, са малим иметком. С тога се преселио у варош Штрасбург; и у њему после пронашао нов начин умножавања рукописа — штампање.

Десет година је Гутенберг радио у Штрасбургу на остварењу овог посла. Но како му је за тај посао требало

много новаца, то се он уортачи са двојицом грађана, који су му дали потребан новац, и посао му је добро пошао. Али за његову несрећу ускоро му умру оба ортака. Услед тога навале на њега сви повериоци. те он због тога, напушта Штрасбург и врати се натраг у Мајнц. па је тамо наставио свој план.

Но и у Мајнцу му је требало нована, а он их није имао ни тада. Зато је опет тражио неког друга. И нашао је неког богатог човека, Јована Фуста, који је Гутенбергу дао новац под условом да он буде једини власник штампарије. Сиромас Гутенберг морао је на то пристати, само да оствари свој даљи план: да усаврши израду покретних слова и изради пресу са штампање. Он је пресу направио, а слова од олова и антимона пронашао му је неки Петар Шефер, зет Фустов.

Таман је вредни, стрепљиви и одушевљени Гутенберг урадио све што треба за штампање књига, и рекао: Боже помози! Али ето ти му нове мукe!

Грамжљиви Фуст, видевши све добро урађено, да посао иде одлично, и да се може ту зарадити лепа пара, једнога дана саопшти Гутенбергу да га у будуће лишава сваког права у штампању књига, и примора га да се одрекне свога проналазка, јер му је био много дужан. Осим тога, одузео му је сав алат и пресу. Оставши овако без игде ичега, несрећни Гутенберг опет је напустио Мајнц, а Фуст и његов зет Шефер продуже његов отети му посао. Књиге су продавали по истој цени (скупо) као кад су биле писане, и обогатили се.

Да се не би дознало детаљно за овај проналазак, себични Фуст закљичао је раднике да неће ником одати ову тајну. Сем тога радионицу је сместио у подрум, и у њему затварао раднике кад раде.

Али... „Отето проклето“! Грабљивац и тврдица Фуст није дуго уживао плодове ове отимачине, јер је ускоро и он умро, а штампарија остане сва његовом зету Шеферу. Али ни његово није дуго било. За време једне војне војска је ушла у Мајнц и опљачкала га. Тада погибе и Шефер, а његови радници разбегну се на све стране.

По свршетку рата Шеферов син обновио је опет штампарију. Али он је био захвалан према Гутенбергу. Зато је на једној књизи, посвећеној Цару Максимилијану, написао: „Вештину штампања књига пронашао је генијални Гутенберг, а усавршили је Фуст и Шефер“.

Жалостан је свршетак живота Гутенбергова, као и његовог савременика Колумба, проналазача Америке.

Колумбо је окривљен, окован и осуђен као велеиздајник, па су са њиме зачопани и његови окови, а Гутенберг је, по по одласку из Мајнца, 10 година лутао по свету трпећи велику оскудицу, да је чак и гладовао. Кад је то дознао бискуп из Мајнца позове га к себи и одреди му сталну помоћ. Али то је било доцкан јер је *Гутенберг ускоро умро 1468. године*. До последњег дана радио је на усавршавању својега проналаска.

После његове смрти развију се његови помоћници по целој Европи, и оснују штампарије у ондашњим најважнијим градовима: Риму, Паризу и Млещима.

Значај проналаска штампе.

Огроман је значај по човечанство овог Гутенберговог проналаска. Он је један од највећих људских проналазача. До тада су књиге писане руком. Зато су биле врло ретке и врло скупе. Због тога су их имали само богаташи. Са проналаском штампе књиге су се размножиле и ојевтињале, те их је могао сваки куповати. Наука и просвета су се нагло шириле у најудаљеније и најзапуштеније крајеве.

Са проналаском штампе говорништво је изгубило много од своје вредности, јер је живу реч, која недопире свуда, заменила сад штампана. читањем се знање боље прима и утврђује, него слушањем.

Ето колико је огроман значај овог проналаска. Ето како је с тешком муком он пронађен и усавршен, благодарени једино интелигенцији и јакој вољи његовог проналазача. С таквим истим мукама и вољом пронађени су и још многи други научни и технички проналасци, па је поред свега тога, ипак велика незахвалност људска према њима; како од савременика, тако и од наследника.

Што су савременици били незахвални објашњиво је, јер су тим проналасцима рушене њихове заблуде, а заблуде су врло тврдоглаве ствари. Но што је незахвално потомство, које ужива благодети тих проналазака, то је необјашњиво.

Ето, у историји учи се и премного говори о силнима који су уништили срећу стотинама хиљада људи, из тежње за величином, из честољубља и амбиција, или због деспотизма ове или оне династије. Велики завојевачи свуда су познати и слављени. а *Уаџ* проналазач парне машине, *Фулџон* проналазач парне лађе, *Стифенсон* проналазач железнице, и други научни и технички проналазачи, једва се и спомињу, и ако су *то прави доброствори читавог човечанства*.

Тако пишу историчари и ако без сумње, и они знају у каквој каузалној вези и односима стоје политички и културни живот свих народа и колико културни живот народу утиче на његову политичку историју. Од наших историчара прни је пок. Милош Зечевић, у својој Општој Историји, 1880. год. у политику историји унео културну код свих народа

Ђ. С. КОЛИЋ,

реф. Мин. Просв. у пенз.

О коедукацији

(Заједничко школовање мушке и женске деце)

II.

И ако је коедукациони систем васпитања најновијега датума, ипак су се њиме занимали још пре много година педагози и философи светскога гласа као: Платон, Аристотел, Фенемон, Русо, Базедов, Кант, Вихте, Жан Пол, Хербарт, Нимаер и т. д.

Од најновијих пак педагога и философа, који су проблем заједничког васпитања претресали вредни су помена: Ернес Мојман, Вилем Штерн, Стелни Хол, Комтерје, Паја Радосављевић, Ферстер, Теодор Цијен, Фојел, Жорж Рума, а од наших Љуба Протић, Искруљев и Х. П. Милошевић.

Као што скоро свака идеја, сваки покрет има својих присталица и противника, тако исто и коедукација имала је и има и својих одушевљених присталица и огорчених про-

тивника. Ми ћемо изнети неколико интересантних гледишта и за и против заједничког васпитања дечака и девојчица.

Платон је за заједничко васпитање, јер први пут у својој „Политеји“ да и женама треба дати сва она права, која ужива човек, пошто између природе оба пола нема квалитативних, него само квантитативних разлика жена по њему није другојаче биће од човека, него је само слабија.

Жан Пол разлажући о коедукацији вели: „Измешајте полове како би их нестало, јер ће 2 дечка 12 девојака и, обратно 2 девојке 12 дечака баш претходном јутарном румени пробуђенога нагона, руменилом свога стида да заштите и ограниче од сваких опомена, разговора и непристојних ствари. Напротив, не ценим оне школе у којима су само девојке још мање у којима су само дечаци“.

Фихте у знаменитим „Говорима немачком народу“ истиче такође значај коедукационе школе: „Оба пола треба да васпитамо на једнак начин. Оделити полове у посебне институе за мушкарце и женске, као и уклонити главне делове васпитања, којима долази до свршенства човекова противи се сврси — — — Обоје нека упознају један у другоме заједничког човека, нека се уче волети и нека имају пријатеља односно пријатељицу, још пре него што буду опазили полну разлику и постали муж и жена.“

Професор Август Фарен у „Полно питање“ за мешовито васпитање каже: „Спољашњи предмети света поједине гране људскога сазнања оно што је човек у стању да схвати и научи, једном речи предмети изучавања и наставе исповетни су за оба пола. Као што не постоји католичка и протестанска хемија, или брда, језера, биљке, животиње ове или оне исковести и националности, тако исто човек не може делити предмете на: „предмете за девојчице и на „предмете за дечаке“. Наставни предмети, дакле, исти су за оба пола.“

Представник социолошке педагогије Д-р. Жорж Рума тврди: да коедукација служи као одлично средство, јер постиже васпитанике на истрајан рад и усавршавање у интелектуалном и моралноме погледу. Она покреће на рад и треме, лене љаке и тако их поправља. Коедукација развија код мушких и код женских осећања дружевности, толеранције, а

тако исто свест о дужности одговорности.

Наш уважени радник на педагошком пољу Љуба Протић изразио се у „коедукацији“ предавању одржаном на народном универзитету у Београду у принципу за коедукацију. По њему су разлози за њу јачи те је она боља од посебног школовања, јер се „Деца у заједничким школама навикавају једно на друго: упознају своје мане па се труде да их отклоне; упознају и добре особине своје и почињу све више да се у зајмно цене“. — Даље вели: У заједничким школама баш због тонских разлика као да је олакшано васпитање а тако и настава и дисциплина. Мане које имају дечаци и девојчице гледају да их прикрију, сузбију и сами угуше, а то олакшава дисциплину па се свако труди да не изађе најгори ако не може бити најбољи а то потстиче развитак осећања честољубља, које тера на добар рад. Затим и настава је боља јер девојке су вредне и стално теже да не изостану иза мушкараца, кад су иза њих у физичком погледу а дечаци да их надмаше, кад су већ изнад њих од природе у погледу телесне снаге.

Х. П. Милошевић се ту скоро у часопису: „Учитељ“ позабавио овим питањем са гледишта социолошке педагогике. По њему коедукација је добра, нужна, корисна, природна није опасна по здрави морал, утиче многе на правилно развијање потребне социјалне свести и на осећања људске солидарности.

Сви се побројани педагози слажу у томе да девојчице имају права на образовање као и дечаци да их треба васпитати заједно и на истоветан начин.

М. Х. Мићућева

Физичка казна и манталитет наше деце

I.

Пре него што пређемо на излагања насловом упућена, морамо навести мисли које су нам давале путоказ у овоме раду:

„Учитељ је у стању само дотле у истини да васпитава и образује, док и сам ради на свом образовању.

и васпитању“. *Диспервез*, Kolikor već kazni, toliko slabša šola in učitelj“. *Kellner*. Један старији учитељ прича: знам да телесна казна убија понос да је законом забрањена; да су индивидуалне особине код љака веома различите и да васпитач мора прво да позна те особине и по њима да поступа, — па ипак сам у току моје учитељске службе имао више искуства због употребе телесне казне, између којих је најинтересантнији у селу Г. :

Било је то пре двадесетак година. Школа неподељена са 80 љака. Учитељ стално на ратној нози са општином због школског приреза. Једног дана уитељ беше нарочито нерасположен, жена учитељева лежаше тешко болесна; двоје његове деце такође болесни. На пољу јесењи, влажан и блаћав дан. У школи као и увек кад је време кишовито ђаци дигли паклену грају. Школа без огрева. Село озлоглашено са своје шкртости у давању приреза. Учитељ се жали капетану али без успеха да се ствари измене. Плату већ неколико месени није примио из државне касе, већ даје признаницу на плату бакалину у Богатићу који ради услуге знатну суму при обрачуну шконттира. И тога дана ишао је учитељ у Богатић, па онако нерасположен бану у разред. Одмах му падоше скаредне речи написане на школској табли за њега и извесну жену из истог села. Био је изведен из такта. Кад су му ђаци казали који је љак то написао, он му је ставио питање: „а одкуд ти то знаш?“ Ђак је казао, да је чуо од својих родитеља. На ово је учитељ ошамарао љака неколико пута, али то није помогло. Јер љак се измаче мало па опсова учитељу мајку. Тада је наступио врхунац раздражења код учитеља. Готово избезумљен ухватио је љака за гушу; оборио на земљу; тукао и хтео се ножем послужити да га није школски служитељ с тешком муком у томе спречио. Дете је иначе из богате породице В., јединац при том, размажен и пежан. Овоме је следовала читава фама разнета по селу; претње; вођење детета лекару; уверење лекарско са 25 дана повреде неприлике у које долази учитељ из дана у дан: позиви код полиције ради саслушања по овоме и т. д. и. т. д.

Други опет догађај десно је се сасвим случајно једном

младом учитељу, почетнику тек у другој години службе. Са пуно идеала и са жељом да све прописе педагошких захтева моментално и буквално оствари, он долазаше сваког дана у опреку са стварношћу тј. са неприликама које су свакидашњице у учитељевом радом. Без рутине и искуства, брзо пада и сам у опреку својим понашањем према васпитаницима. Лако раздражљив; много строг по угледу на своје професоре из учитељске школе. Једног дана уврећен негашлуком једног малишана — обешењака и поред његове опомене, најзад би изазван и удари га шаком по лицу, но тако незгодно да, детету удари крв на нос. Јадни учитељ, како тек изгледаше тога момента: кад му у питање његов ауторитет пред осталим ученицима; кад му беше жао удареног ђака; кад му крв и то у школи помрачи ум; кад му сину кроз главу део Педагогије који говори о казнама; кад му беше неизвесно може ли и даље остати учитељ или ће као суров и рђав васпитач бити одстрањен од позива за који се спремао дванајест година и о коме је тако много идеалисао. Ох како смешан и јадан изгледаше кад дохвати суд са водом да дете полије и опере од крви. Сав устрептао од узбуђења, неспособан да настави час, том својом пометњом изгуби много од свога наставничког значаја код поверених му малишана. Још је тежи утисак преживљао, кад истога дана, одмах после школе би позван код капетана. Знао је зашто се зове, али се ипак правно прибран и хладан. Капетан га дочека у пози забринута човека, још му уз то постави и овако питање:

„Шта радиш ти то у школи? На тебе се жале ђачки родитељи! Јели истина да си данас пре подне тукао дете Н. Н.?"

Јесам одговори млади учитељ. Млади колега и само што се не заплака, саже главу испред озбиљно љупког капетана слушајући последње речи капетанове: „Чувај се тога, тако ћеш рђаво проћи у животу, сада нека прође на овоме

Још много разних случајева има који би се могли навести где је учитељ или учитељица имао масу непријатности због своје моменталне слабост; када се није могао савладати него употребио физичку казну у школи.

Према свему овоме добијамо јасну слику да је употреба физичке казне у школи веома незгодна и по васпитањаника и по васпитача односно и по ђаке и по учитеља. Сваки од нас у току свога рада на селу и вароши имао је по једно или више горких искустава, којих се нерадо сећа али свакако у души признаје себи да међу грешке у настави спада и физичка казна у школи. Није тачно оно веровање да је батина из раја изашла. Никакве користи то средство не доноси у наставним и васпитању. На против, има много непобитних доказа да је то средство штетно и у физичком и моралном погледу.

Шабач

Бор. Јосимовић.

Евизам и штреберизам

Има неке речи у нашем језику толико одомаћене да се по смислу не могу заменити другим. У те речи спадају и ове две, у нашем наслову, које хоће да кажу да ми данас живимо у веку *Евизма* и *штреберизма*.

А шта је то *Евизам*: Прва жена, у рају звала се Ева. Она је била гола и безазлена и није познавала добро и зло. А данашње жене су одевене и знају врло добро шта је добро и зло.

Али оне се труде да се врате у стање Евино, скраћивањем свога одева, толико, да су дошле у првобитно стање Евино и да су већ почеле губити познавање добра и зла, или боље рећи срам. Јер држати две трећине свога тела непокривено, значи изгубљен срам, за две трећине. Али он је толики да се сами родитељи стиде своја деце и морају погледати у земљу кад их тако виде.

То се зове *Евизам* или *голизам*.

А *штреберизам* је дошао од немачке речи *штребер*: што значи бити у служби некоме. У ствари он код нас има много шире значење. Штребер је партиски кортеш или бандит, који се у недостатку својих личних вредности подвуче под неки партиски амрел, па отуда

не само што води прву реч, него на познати утицајни начин преко партије теорише све оне људе који му нису у вољи. А партије не бирају средства и обично такве људе не само што повлађују, него и умножавају за постигнуће својих циљева.

Против тога зла једини је лек просвета. Јер лажним новцима (бенцима) могу се само привремено обмањивати људи, док се не освесте и не отворе очи. Не могу се људи сумњивих вредности трпети вавек у једном истом фронту са људима од непобитне вредности. У том правцу треба да се васпитавамо сви и одвицавамо од равнодушности према таквом злу, које кочи сваки правилан напредак народни.

Жалба једне домаће библиотеке

И ја имам своју биографију, као и поједини људи. На првом месту ја сам рођења још онда кад је мој господин био ђак. Па сам чувана кроза све године час у сандуцима, час на рафовима, а час у стакленим орманима. И најзад сам спаљена од Бугара 1 15. године.

После рата ја сам се поново родила. За две три године јасам већ испунила један стаклени орман. Али се госпођи учинио тај стаклени орман згоднији за шоље и чаше па једнога дана мене избаци и ту намести стакларију.

Господин купи други орман, још већи и мене смести у њега. Али се госпођи допаде тај орман за чист веш па орман напуни вешем.

Господин поручи велики раф на коме могу много књига стати и смести мене, милина беше погледати. Али газда од куће отказа кућу, а други нађен стан немаде места за толики раф. Те мене стрпаше у подрум у неким корпама и сандуцима, где и сад чекам своју судбину.

Не жалим што сам сужна у затвору, јер кад тад могу сунца угледати. Али се бојим после смрти мога господина, да не доспем до тога да пиљари завијају сир мојим листовима.

Толстојева Прослава

Нема ваљда ни једнога мало више школованог човека у нашој земљи који није прочитао макар неколико реченица великога мудраца словенског и учитеља човечанског из јасне пољане, Лава Николајевића — Толстоја.

Ове године навршује се 100 година од његовог рођења и широм целог света његово се име слави. А специјално словенски свет кроз дугачке чланке у новинама и листовима поздравља свога великог апостола мира и човечности, који је целим својим бићем био синтеза словенства и словенске душе, а на другом месту и надчовечанства.

Многи до стринари у својим написима баве се детаљно његовом личношћу и његовом филозофијом. Па му поред осталог замерају. Тако на пример неки му замерају и то што је проповедао идеју непротивљења злу, па веле: трпљењем се никад није дошло до прогреса. Без борбе нема напретка. А ми се питамо: шта су бољшевици у Русији нестрпљењем и борбом постигли у погледу прогреса и напретка.

Борба је ствар разумевања и схватања. На првом месту кад се води са проливањем крви. И да ли су то истините и праве идеје које се носе на врховима мачева.

При таквом резонувању чини се једна неоправдана замерка и самоме Хришћанству, где се вели: да је и оно имало своја спалишта и инквизиције. Међутим ствар не стоји тако. Спалишта и инквизиције су имали људи који су носили име Хришћанско у себи. А Хришћанство је било и остало увек идеално. Зар је Хришћанство криво нешто томе што су Бугари „Хришћани“ вршили клања људи у Сурдулици за време окупације.

Исто тако и Толстоја још нису довољно разумели. Он је проповедао не противљење злу, по примеру Христовом. Јер и Христос се није противио злу, па је победио. Највећи доказ да се може победити и без проливања крви. Зар има веће револуције у свету од Христове која је победила без капи крви. Христос није никога ни попреко погледао, па је победио. А свако убијање је и проклео и осудио: Ко бије

ножем, од ножа ће погинути. По чему је онда Толстој грешно што је следовао тој величанственој Христовој девизи Не уби и не противи се злу проливањем крви, већ проповедај истину мирним путем. И она кад гад мора победити

Феријалне колоније на Јадрану.

Ове године наше Приморје било је препуно феријалних колонија, нарочито омладинских, поред одраслих остију из свију крајева наше земље.

Једна од таквих колонија била је учитељска, помешана са студентима, на острву Брачу (у Болу).

Нашавши се сва три племена, Срби, Хрвати и Словенци, на једном месту, увидело се одмах, да смо ми и поред свега тога што смо један народ са три имена, далеко од међусобног познавања, да смо вековима одвојени један од другога живели у три различите културе и цивилизације и стварали своје специјалне менталитете и да нам тек треба да се упознајемо.

Тога ради учитељи су у овој колонији приредили три предавања. Прво предавање држао је г. Славко Мровје, Словенац и старешина колоније о феријализму. Друго предавање држао је г. Иван Павић, инспектор школа из Силита, о прошлости Брача. И треће је држао г. Сретен Динић, уредник „Народног Просветитеља“ из Лесковца о Шумадији и њеној улози на стварању Јединства.

Предавања су слушали не само колонисте, него и мештани, са великим задовољством, што се очевидно показало да је једини пут за наше међусобно упознавање душевно спајање и национално кристалисање просвета и просветни рад, а не политичко — партиско надјачавање и омражавање.

Дописна гимназија

Једина на балканском полуострву

По узору великих народа, отворио је Видовићев

Просветноетички покрет гимназију, која се састоји од штампаних свезака удешених за самоуке и писмених упута и подучавања у даљини тако, да сада може сваки човек, па и најсиромашнији, и онај који живи далеко од града, стећи гимназиску образованост и положити испите као да редовно похађа гимназију. Ова Дописна школа има четири течаја: један са четвороразредним системом (годишње четири разреда) за талентованије појединце, други са дворазредним системом (два разреда годишње), трећи са једноразредним системом (један разред годишње), а четврти виши течај. За саме две године дејствовања Дописне школе положили су испите у државним гимназијама хиљаде грађана и дали израза своје захвалности писменим признањима. И ове године Видовићева Дописна школа отвара своје течајеве и шаље свакоме на захтев бесплатно проспекте, у којима су и захвалнице оних, који су за увек били изгубљени за просвету, а сада су крај свога дневног занимања, учећи код своје куће само у вечерњим часовима, стекли квалификације у вишу наобразбу. Видовићевом Дописном школом управља 16 одабраних професора, који израђују нарочите уџбенике за самоуке. Адреса: Дирекција Видовићеве Дописне школе, Сарајево, Краља Александра ул. бр. 113.

М И С Л И

Живот је као један занат, у коме човек буде најпре шегрт, затим калфа и најпосле мајстор. Има људи, који остаре и умру и не науче живот ни колико шегрт свој занат.

Има разних правила за живот. Али једно је опште и обавезно за све људе: треба се просвећивати.

Просветност се не састоји само у знању, него и у васпитању.

Нов лист

ВЕРОЉУБ, независан религиозни лист. Уредник Архимандрит Платон. Цена 50 динара годишње. Београд (Молева 82.)

Како су и свештеници просветни радници као и учитељи, то је и овај лист у тој намери покренут. Професор г. Платон као стари писац и новинар довољна је гаранција за такав рад.

Нашим претплатницима

Има много претплатника, који су променили своје адресе, а о томе нас нису известили.

Има их који не добијају уредно лист и они нас нису известили.

А има их који чак због тога и претплату нису послали што не добијају уредно лист. Ми чинимо с наше стране све да сваки претплатник добије уредно сваки број. Ако се неке деси то, треба одмах да нас извести. То је мања штета него ли ћутати и не шиљати претплату.

Сваки претплатник овога листа, поред тога што је својом претплатом помогао једну просветну акцију, он је у исто време са њом сумом приложио једну циглу за подизање учишћеског санаториума у Сајаринској Бањи.

„Народни Просветитељ“ излази два пута месечно. Цена му је 30 динара годишње. Претплата и рукописи шаљу се уреднику (Учитељ Јосифа 39). Продаја на број 2 динара.

ВЛАС. ЗА УЧИТ. ДРУШ. СР. ЛЕСК.

ДРАГ. МИЛОВАНОВИЋ.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК

СРЕТЕН ДИНИЋ.

Штампарија Ж. Д. ОБРЕНОВИЋА — ЛЕСКОВАЦ

— ЛИСТ ЗА ШКОЛСКИ ЖИВОТ И НАРОДНО ПРОСВЕЋИВАЊЕ —

ГОДИНА 1.

УРЕДНИК
СРЕТЕН ДИНИЋ

БРОЈ 12.

Како да појачамо народно просвећивање

II.

У 6-ом броју овога листа, под истоименим чланком, ми смо нагласили најрадикалнији пут за јачање и убрзање општег народног просвећивања. Тај пут је: створити што већи број школа. Но, изнели смо тамо, како се том начину до сада мало осмехивао успех и указали смо нов: да се по селима, сиромашних крајева, дозволи подизање школских зграда и од слабог материјала, односно од материјала, какав се при руци има. Но, како, којим путем и на који начин да се хитно, што пре дође до већег броја и оваквих школских зграда? — Завршили смо тада. Покушаћемо овом приликом — једним примером само, дати углед и указати на тај пут.

По члану 12. закона о народним школама, који је данас у дејству, отварање нових школа наређује министар просвете на предлог школског надзорника. Дакле, главна иницијатива за отварање нових школа је у рукама школских надзорника. Но, да ли је пуна моћ у рукама надзорника кад укажемо на све формалности и процедуре, које су потребне пре слања предлога и без којих се отварање не може извршити? — Не! Јер, да би село једно добило школу, потребно је, као

што смо то и у прошлом чланку изнели, да се најпре образује школска општина, чему треба да претходи прво писмена молба општинском Суду од шестине једне пуноправних грађана дотичног села; објава затим општинск г Суда за збор; гласање на сеоском збору; стање записника тада о резултату збора Школском Одбору и даље Министарству. Све је то посао, који се не обавља тако скоро и лако. Ретко је, врло ретко, да иницијатива за све ово потекне одоздо, из народа, и да се ово све сврши без другог, са стране, утицаја. Наш сељак још није дорастао до тога, да се може лако загрејати за ствари прогреса, који би сам изводио. Њему је у п р а в о уз њега је потребан стацио при извесном покрету и с т в а р а њ у, бостун који ће га једнако, док ради и ствара, исличастим врхом бости, да не стане и дигне руке од започетог дела. Да ли је школски надзорник кадар у пуном обиму, да сам лично руководи послом, који поменусмо, с обзиром на његову данашњу ометну везаност за канцеларију? Донекле јесте, али му је неопходна помоћ. Ко да му помогне? Нико други, до: учитељ, који ће примити ону улогу бостуна. Од школског надзорника ће бити довољно то, ако напомене и изда налог дотичном учитељу једне школске општине, да је потребно, да се у том и том селу подигне — отвори школа. Све остало, што претходи образовању нове школске општине као и подизање школске зграде има да извршује и руководи послом дотични учитељ. А колико и шта може један учитељ у том погледу да учини — ево примера:

До прошле године је једна школа у једном срезу овог нашег, јужно Моравског краја, у кругу своје школске општине имала 17 и словом — седамнаест села! — Школа постоји већ преко тридесет и више година. Школска је општина брдски крај. Поједини села су удаљена од школе по 10 — 12 па и више километара. Пут, којим проходе деца до школе води кроз шуму, урвине и јаруге и преко потока. Како је овој јадној деци било с јесени и зиме овде не треба сликати. Мо-

рам напоменути само: да се је двоје њих удавило једне јесени при повратку из школе у тим планинским потоцима, који су били надошли услед изненадне плахе кише. И ништа! — Живот је школе и школске општине такве и после таквог случаја текао и даље. Непотребно је напомињати да су се сва дорасла деца за школу из свију ових села могла школовати у овој школи, у којој је било пилга 3 три учионице. Но, сваке је одине било ученика из свију села. И за толики низ година, не нађе се нико, да питање сеоске школске општине у интересу спасавање деце, покрене. Али дође у ту школу пре две — три године један млад учитељ неугаслих идеала, чије име из скромности нећу да помињем. И би револтиран стањем, које затече. Реши се одмах да помогне што се може помоћи. План му би, да најудаљенија села, њих пет на броју, најпре одвоји. Преко ђачких родитеља из тих села, који су обилазили своју децу, отпоче агитовати о потреби одвајања и подизања засебне школе у свом крају. Сви одобраваху и беху убеђени, али је још далеко било од остварања. Требало је сазвати збор сеоски, написати молбу за то. Ко то да учини? — Међу њима нема никога. И једнога пазарног дана, пошто је млади просветни трудбеник доп ољан број људи из тих села обавестио о својој намери и жељи — написа молбу сам и зађе по кафанама и дућанима варошких те скупи потписе и посла оштинском Суду исту. Би заказан Одбор. Огромном већином изгласаше предлог. Пошто и овај резултат испосла од општине преко себе, у својству управне школе, даље, он преко ученика заказа једне недеље збор сељана из тих села у селу, у ком се сагласише да буде школа. И оде пешице заказаног дана. Код сеоског записа, који је на лепој висоравни једној усред села, беше се сабрало преко стотину људи из свију села. Ту им тако сакупиљеним, одржа говор о циљу свога доласка, односно о ономе, што је многим, посебно, већ говорио, нарочито неглашавајући значај просветности људског ума, које иде за тим, да се физи-

чка људска снага што мање троши у борби за опстанком, али да те просвећености не може бити без школе. И баш у том моменту излагања о томе, шта је све просвећени човек успео, говор је његов достигао врхунац интереса и успеха, кад се над њима у висинама горе, срећним удесом, указа аероплан, који му најречитије документава и потврди излагање. Одушевљење је кипело. Одмах, ту на месту, донесе одлуку да се школа подигне на том простору испод сеоског крста. Одмах би изабран привремени Одбор, који ће руководити пословима, и благајник, који истог тренутка поче скупљати добровољне прилоге. Паде одмах, тога дана, око хиљаду и педесетотине динара. Мало али за почетак доста. Под упуством иницијатора — учитеља и план ту би одмах готор и положај зграде размерен. Једна учионица 8 X 6 висина 3.20м. стан: две собице 3 X 4, предсобље и кујна с малим 4 X 5 подрумом. Го је било с пролећа. Ускоро су почели зграду не од тврдог материјала, већ обична сеоска пушеница и била под јесен гогова: лепа, бела, чиста, ко кутија, кокетно се појавила усред села далеко се одвајајући и од свију осталих сеоских кућа. Ама баш јој ништа не смета, што није од печене цигле. Дошла је комисија, прегледала је и предложила за привремени пријем. Министарство јој одредило привременост за 5 пет година. Ја верујем, да ће послужити она задовољно још два пута толико сигурно. Добила је учитеља још јула, али тек ове школске године почиње. Није било клупа, а ни пара, на је иницијатор, о коме је реч и ту дао своје мишљење, које су усвојили: кад су успели школску зграду подићи, неће се ваљда сада стати због клупа; пет их је села нека свако село да по две клупе и готово. И сложили су се: свако је село наручило по две клупе. Ових дана село почиње рад у пуној опреми. За тај дан, кад ће се окупити и ђачки родитељи, да би манифестовали један значајан успех тиме, плод заједничког труда, позван је и биће тамо и духовни и стварни вођ целог тог труда и успеха г. Н. Н. учитељ.

За њега мислим неће бити боље сатисфакције од радости, коју ће осетити приликом ове манифестације успеха, дела труда и прегнућа његових.

— Другови, учитељи, који сте по школским општинама са више села, размислите о овом примеру; видите да и уз вас није слична горућа потреба на прионите на посао. . . . Јер, преко чијих ће се грбача подизати најпре, народна просвета, гранати се и цветати, него преко наших учитељских. А светао је циљ, коме греде наше жеље и наши подвизи.

Влад. Хан

Бл. К. Ристић.

Физичка казна и менталитет наше деце

II.

На супрот већ постављеним регулама по којима се у овом питању управљају педагошки теоритичари, ми по личном искуству и сазнању преко стручне литературе која додирује и осветљава ово питање, поставили смо све школе и њихове методе у три групе, Француско—Талијанска Школа; Немачка Школа и наша Домаћа Школа која тежи да прве две школе прилагоди потребама својих васпитних елемената и тиме створи своју типичну националну школу.

На име, док Француска школа својом конституцијом ствара либралне и ултра слободне духове, космополите, демократе, виртоузно осећајне типове, донекле и формалисте или површне друштвене елементе који се не удубљују у живот а ствари; дотле на супрот томе имамо немачку школу (овде је реч о основној школи) која од свог солидног фундамента до своје зрачне и простране кубатуре, просторности дворништа, учioniца и самих зграда даје утисак нечега од саливеног, челиком опасаног, неумитно неизмењавог и строго националног и скроз пруског.

Док француска школа цени понос ученика изнад свега, његово самољубље задовољава наградама, оценама, одликама

а физичку казну не само да је избацила но шта више анатемисала и прогласила за злочин. — дотле немачка школа са својом гвозденом дисциплином ствара прилагодљиве елементе, прилежне и људе који се удубљују у ствари и цео живот сматрају за неминовну дужност и свету службу отаџбини. Отуда је њихово: „Dojčland, Dojčland über alles“ тако типично а у односу на Француску Марсељезу служи као доказ нашем излагању о типичности двеју школа.

И ако се каже да нова Немачка Република не трпи оно старо правило „седам удараца на сат за свако дете“, ипак телесне казне још су у употреби. А. Millet у преводу (нашег друга) г. Боре Аџића сврш. Ђака II. г. В. П. Ш. доноси своја интересантна посматрања немачких основних школа. Г. А. Millet је психолог и та своја посматрања изложио је у Revue Pédagogique од 1923. године. У одељку „3. општа дисциплина“ наводи и овај случај: „Неколико наших француских ученика који су посећивали на крају окупације школе мањих вароши причају са ужасом о гвозденом лењиру који је њих поштедио, али који падоше најмању за кривицу, по главама и прси-ма њихових суседа. Страх и плашња чине од детета један аутомат, који се покорава ропски. С друге стране изгледа да немачки учитељ много мање полаже, но француски учитељ, на међусобно такмичење. О овом миљењу говори се много добро и много рђаво. Прекомерно употребљавање награда, почасна одличја, развија у извесном случају опасну уображеност и завидљиви цицијашлук, немачки ученици незнају за награде, за извештаје недељне или месечне, нити за похвалнице (tableau d'honneur). Он добије при ступању школску књижицу, која следује од 6—14 година, у којој учитељ два пута годишње бележи рад и резултат.

Немачке народне школе не знају такође за испите. Скромно уверење о учењу, до кога многа деца наших школа помоћу средње обдарности, долазе без муке, више пута је разлог неуспелог *пунјења*, али је ипак подражавач и регулатор за ученике и учитеље.

Што се тиче саме методе наставе и ту се те две школе битно разликују. На име заједничко читање је главно вежбање — они који не знају да поново то кажу они који знају.

Разред се не задржава за оне који задоцњавају нити за слабо обдарене као код нас, за такве који су испод просечних способности има готово у свакој немачкој вароши специјалних разреда. Настава писања је врло карактеристична: учитељ пошто је објаснио црте слова, (вежбање се врши по такту) командује с кадетре: Горе! — доле! доле! -- горе! и писање се се пењу и спуштају по такту повлачећи неизменично потицно и фине црте њиховог готског угластог писања. Ово је савршена дресура: јер љак у групи чинећи једновремено заједничке покрете не изостаје нити иде много напред. Таком дресуром од ране младости Немац се навикне да врши све радње по унапред одређеном плану, такту и дужности, да извршује наредбе без поговора.

Према изложеном види се да је немачка школа на основи строге дисциплине и наставе везала за себе своје ученике за увек. Јер школа је моћна организација у Немачкој којој су сви одани и поред антипатије сувише строгог учитеља са гвоздним лењиром. У последње време и у Немачкој је јавност устала против ове круте дисциплине у школи, те је томе резултат да је у Хамбургу створено један савет од ђачких родитеља и учитеља и већ је у томе погледу учињен напредак те су томе следовале још неке вароши. Само овим се ипак није смањила строгост учитеља по шта више наше је мишљење да је овим санкционисана свака казна учитељева над ђацима. Дакле, док мали Француз добија од своје школе бистрину и духовно развиће, догле мали Немац из малена добије још у школи навикну да ради, да буде дисциплинован и тачан, беспрекорно тачан, јер ће као такав најбоље задовољити огромне потребе друштва још преко свега, он зна да немачка нација рачуна с тим да јој народна омладина буде таква.

Немачка рачуна с тим и да у њој нема никога ко би и помислио да штеди на школама. Школе су народна битна потреба и оне су понос немачке. И најбоља Француска Школа по свом уређењу и комфору није ни близу да би се могла равњати ма и са сеоском немачком школом. Немачки учитељ зато је само слепи извршиоц програма а верно је одан општини и држави која му осигурава удобан живот, добро

место у друштву и више образовање ако га жели.

Што се тиче пак наше школе, могли би према изложеном извуци закључак да се ми налазимо тек у току стварања, формирања типа наше националне, Југословенске Школе која је извесна средина између Француске и Немачке Школе. Наш Закон о Народним Школама је у погледу васпитних метода веома слободоуман, и веома сличан Француским васпитним методама. Он предвиђа веома благе моралне казне, многе награде и изрично забрањује физичку казну у школи. Но и поред свега тога небисмо се смели заклети да смо апсолутно доследни овим прописима. Јер једно је теорија а друго је пракса. Једно је идеја и тежња њеном идеалном циљу а друго је живот и пут ка идеји и њеном остварењу. Да је заиста много адступањo у нас од васпитних прописа сведоземноге књиге наших педагога које су инстрисане грешком и грешкама у настави и васпитању.

Шабач

Бор. Јосимовић

О коедукацији

(Заједничко школовање мушке и женске деце)

III.

Сад да прегледамо гледишта оних који тврде да је коедукација штетна.

Фенелон у своме делу: „Девојачко васпитање (прва глава) вели: „У жене је дух слабији и радозналији по код људи, па није упутно терати их на такве студије са којих бих могле што увртети себи у главу. Оне неће управљати државом нити ратовати, нити вршити свештеничку службу. Код њих се може проћи без великог знања из политике, ратне вештине, философије, правне и богословске науке. Шта више и многи ручни занати нису за њих. Њихова природа створена је само за умерене послове. Њихово тело, као и њихов дух, није тако снажно и издржљиво, као у људи. Место тога и природа је доделила чистоту и штедљивост да би их тиме тихо занимала у њиховој кући.“

Ж. Ж. Русо бави се васпитањем жењскињ² у V књизи Емила. По њему жена мора бити покорна човеку, јер се као

монотон припев појављују на свакој страни: „Васпитање женскиња треба да буде односно према човеку — жена је створена да се нарочито људима допадне, да им буде од користи, да учини да је они љубе и поштују, да их у младости подиже а доцније да се о њима стара, да их саветује, теши и чини им живот пријатнијим и милим: то су дужности жене у свим временима, и то оне треба да науче још у детињству — — Треба укротити све њихове ђуди и потчинити их вољи другога. Зависност је природан положај женин.

Жена је створена до целог века буде потчињена људима и њиховом нахођењу — — природан је ред да жена слуша човека — — Она је створена да поштује човека, па чак и да подноси неправду од њега“.

Противан је заједничком васпитању што се види из ових његових речи; „Чим је једном доказано да човек и жена немају и не могу имати исту природу и карактер, из тога излази да им и васпитање не може бити једнако. Пратећи правце природе, они треба да делују хармониски, али не да раде једно исто. Е па добро! васпитајте девојке на начин дечака, они ће из свег срца пристати на то, јер што више теже жене да су људима слични, у толико ће мање владати њима, и тако ће им они бити заисти господари. — Веруј ми разумна мати, не труди се да створиш од своје кћери — ћерке честита човека, јер то значи порицати природу, већ створи од ње честиту жену, и буди уверена да ће од веће користи бити и себи и нама“.

Огист Конт убеђен је да је преран додир, само препрека за развитак природнога карактера у полова, и да он конфузно: „Све догле вели Конт док се душевни живот у оба пола није потпуно развио боље је да им узајамни однос буде што мањи, тачно обележен и да буде под надзором матера“. —

Ернес Мојман. Виљем Штерн, Др. Кон и Искруљев у својој књизи Коедукација у светлости противни су коедукционом школском систему.

Познати моралиста Ферстер изражава се у својој књизи; „Школа и карактер“ прдтив коедукције из сличних разлога. „Дечаци и незрели младићи не могу да утичу васпитно; што

при томе ова уче то је само извесна спољашна суровост и неотесана мушкост.

Професор Т. Цијен пак у делу „Друштвени живот младих“ устаје против заједничког васпитања из етичких разлога овим речима: На осмву убеђења да има хиперхедониста довољно је да се одбаци у опште васпитање. Пошто се мора рачунати на мешање хиперхедоничких дечака и девојака опасност ће бити од знатног практичног значаја. Смешна је изјава присталица заједничког васпитања: „Нисам ништа приметно“ Искисно сам као невролог, шта значи нисам ништа приметно. Ја бих био за коедукацију од 10—18 год. само тада ако би се упознао тачно карактер дечји и ако би у школи било непрекидног надзора. Пре 10 година, још се не јавља полна здлост, после 18 године сазнање и опасност су јачи, зато је у тим годинама опасност мања.

Сви противници коедукације тврде да је она штетна јер девојка и мушкарци немају исту психофизичку природу, те према томе не могу имати исту наставу и васпитање.

Због тога препоручују да се дечаци свуда деле од девојака у свима школама, па шта више и у основној школи.

Проблем о мешовитој школи у првоме реду је педагошко питање. Тачно га решити може само експериментална педагогика са својим помоћним дисциплинама. По Мојману, једном од најистакнутијем представнику експерименталне педагогије први и основни задатак експ. педагогике је испитивање телесног и душевног развјатка у детета и испитивање душевних способности за време школовања и на том испитивању лжи основница целокупне педагогике. тако исто је први и основни задатак у питању о коедукацији испитивање физичког и психичког развјатка душевних способности у полова.

Да ли су човек и жена физички и психички исповетна биће — или — диференцирана бића.

Да постоји анатомска и психичка разлика између женског и мушког пола, то је ван сваке сумње у науци — Човек је просечно већи, шири у плећима, снажнији, когур му је чврћи, док је женско тело мање, нежније, ужих плећа, ширих карлица, слабијих костију, Утврђено је да је просечна

тежина код мушкараца 66 к. г. а код жене 54 к. г. По француском научнику Larregue — (Лапик) нормална тежина мушког мозга је 1360 гр. а код жене 1220 гр. По Г-ђи L. H. Ernest Ернес дечаци надмашују девојчице у свима година апсолутно и релативно, Овим главе и капацитет су у девојака апсолутно и релативно мањи од дечака. На основу овога су Ле Бон, и Бишов тврдили да је управо по разлог већој душевној способности мушкога пола. И психологија човека различита је од психологије жене.

О томе је написано много књига. Данас се на томе пољу врше много испитивања. Виљем Штерн, познати дечји психолог испитивао је знање, сећање и заборавност. Резултати тога испитивања су:

1) Женске и мушки су једнаки у погледу перцеповања а још више у обрађивању градива.

2) У седмој години успех је приближно подједнак код мушких и женских, у деветој години мушка деца знатно одмичу од женске у погледу успеха у школовању; женска деца од 14½ године показују исти усцех као и мушка, шта више она и надмашују своје вршњаке.

3.) Исказивања девојчице стоје у погледу личних категорија куд и камо боље него ли исказивања о старним категоријама.

4) Девојчице стоје ниже од дечака у погледу интересовања, знања и оригиналности, сећења памћења,

Мојман тврди да дечаци боље памте апстрактне појаве него девојчице, што значи да су дечаци боље условљени за апстрактно мишљење а девојчице за чулно престављање.

Сугестију ученичку испитивао је Gilbert, па је нашао да су девојке у свима година сугестибилније од дечака, изузев 6. где су дечаци сугестибилнији и 9. 8. где су једнаки.

Е. Хартман испитивао је дечје представе и утврдио да девојчице долазе у школу са богатијим обимом преставе, али да су од шестог разреда богатији у представама мушкарци, затим да мушкарци боље познају животиње, минерале, а девојчице боље природне појаве, поделу времена.

Ладисав Нађ о писивној пажњи код полова пише ово: „Посматрања доказују да су дечаци више способни да се у

њима развије трајнија пасивна пажња него у девојке. При утицају истих надражаја ово се већма читавало у дечацима а мање у девојкама. Ову своју тврдњу доказује Нађ овом својом опсервацијом: „Мушкарци су посматрали жетву по сата И девојке су посматрале спонтано тај пољски рад. Али док је посматрање мушкога пола било непрекидно за то време пажња је у девојака у другој половини тога времена, за време везивања снопова малаксавала, почеле су се занимати другим радом. Приметило се да се, приликом посматрања рада већег размера и значаја, дечаци понашају мирно и благо, а да су девојке раздражљивије и немирније“ Односно дечјег интересовања вели: „Девојчице су и поред појава спољашњег света већма интересовале за појаве унутрашњег света. Оне су ћетале међу собом, занимале су се и својим успомена. Дечаци се, обратно нису занимали својим унутрашњим светом, већ су се сасвим предали утицају спољашњих надражаја. Девојке су показивиле већи интерес према цвећу него дечаци.

По Лобзону интересовање дечје према појединим предметима различито је и то: мушкарцима најомиљенији су предмети гимнастика и историја, а жењскињама ручни рад, кување и гимнастика.

Стенли Хол испитивао је страх и бојазност полова. Од 23 предмета изазивали су већи страх и бојазност код мушкараца само 3 а у девојака 25 предмета.

И у игри се испољава различно природно одређење полова: девојчица се игра претерано из „домаћег“ а дечак из „јавног“ живота. Ако дечек добије лутку, он ће је учити да маршира и да скаче.

Као што се види горе изложени резултати испитивања, доказују да између дечака и девојчица постоји велика разлика а нарочито у доба пубертета.

По нашем мишљењу сама та, психофизичка разлика била би сасма довољна за израцање пресуде против коедукције. Јер школа треба да васпитава тако да се и мушкарци и девојке усаврше и приближе идеалу, али само оном идеалу, за који их је и зашто природа створила, томе пак задатку

може одговарати само одвојено васпитање, а никако заједничко. Но сем ових психофизичких разлога коедукациона школа је штетна и неразумна још из хигијенских и сексуално — етичких обзира.

М. Х. Мићинева

Из Хигијене

НАША ИСХРАНА

Као год шт. треба умети зарадити хлеб, тако исто треба га умети и појести. Није ни то баш проста ствар **исхрана**. Људи умиру због тога. Умели су да зараде, а нису умели да једу. Има ту читава наука, која говори о томе. Јер кад би сви ти људи подједнако ту науку знали, не би постајала изрека: *Више је људи помирло од јела и пића него од глади и жеђи.*

Да се задржимо на тој реченици!

Зашто то да људи умиру од једења и пијења. Некоме је, всле, смрт ушла на уста. И то је тачно. И то је свакодневно. Нису желудац и црева друм, па да може кроз проћи све што се мете у уста. Све што очи виде стомак сваки пут не може да свари. Истина, то прође, али не без последица, И друм не остаје без трагова од пролазника. Друкчији си изгледа кад редован саобраћај њиме врви, а друкчије кад прођу армије и ратна комора. А ми баш трпамо у наше стомаке читаве профијанте. Један суд кад се много употребљава, он се излиже, провали и мора да се крпи или калајише. Једна машина кад дуго ради, тражи мало одмора и подмазивање. А ми нашем стомаку не дајемо ни тренутка одмора. О калајисању и подмазивању и да не говоримо. Тражимо од њега стално да ради и не дамо му мира ни дању ни ноћу. Баш као и онај кирајџија што није мислио за душу магарету! Ако ико има право да се упореди са магаретом, то има право наш стомак, јер му не дајемо одмора ни колико магарету.

Ми имамо извесне одређене оброке за нашу исхрану, па ипак и мимо њих, по ваздан пијемо кафе, пиво, вино, ракију и мезетимо у свако доба. Нигде се више не једе и не пије него код нас. Где се год стане и седне одмах се тражи да се нешто попије, или поједе. У цркву се иде и понесе се јело. На сахрану то исто, За стомак нема ни недеље ни празника.

Како он то издржава, то ми гледамо сваког дана где се сваки трећи човек хвата за стомак и превија, узима капљице, пије минералне воде, трља се, иде у Врњце и купује разне специјалитете да га излечи. И, шта мислите, такви људи свакога другог криве за ту недаћу само не себе. И ако су они сто пута вечерали и онда кад јису били гладни, само зато „да се јело не баца“ или да неко лепо јело не поједу без њих, или просто зато што и други тада вечерају. Као да ће свет пропасти ако они тада не вечерају. Не знају да организам прима у себе само оно и онолико колико му треба, све остало као сувнишно избаца. Значи да један велики део хране људи трпају у себе, само да замарају свој организам и бацају паре на мучење свога рођењег тела.

Народ лепо каже: од чега ситост, од тога и снага. Може ли преситост дати снагу некоме. Зар стомак сам не казује кад му и колико треба хране. Зашто ми на његову штету, „за љубав“ Јанка и Бранка да узимамо и мећемо у себе, што он више не може да подноси. И тако целога века. А тај би век за цело био дужи за неку годину, каа би смо о томе мало више мисл или....

Ср. Динић

Конгрес подринских учитеља

Четврта је већ година како подрински учитељи одржавају своје годишње скупштине у Ковиљачи, на којима свршавају благодотворне послове, како за општу

народну просвету и школство, тако и за своју организацију.

Овај конгрес који је одржан 4. 5. 6. и 7. октобра ове године, био је један од најобилатијих са својим програмом, јер је на њему одржано око 10 предавања из области педагогије и школског живота, и по њима су врло корисне резолуције донешене.

Предавања су држали, како обласни учитељи, као: г.г. Милош Павловић, Бор. Јосимовић, Драг. Кељановић; тако и нарочито позвани гости: г.г. Влад. К. Петровић, Јован Петровић, Милисав Марковић. управ. ж. уч. шк. у Београду, управитељ учитељске у Шапцу Д-р Милош Јашковић, Драг. Стевановић, професор учит. школе у Шапцу, Сретен Динић, учитељ из Лесковца, Душан Прица и Живојин Радосављевић из Београда.

М и с л и

Бити сношљив и пријатан у друштву, значи бити васпитан.

Васпитати се није лака ствар. Али је још теже остати неваспитан.

Што год ти се код других људи не допада, немој ни ти то радити. То ти је први корак ка васпитању.

Највећи су злочинци они људи, који омладини одшкрину прво задња врата на кући живота.

Кад из тебе говори *савесѝ* не слушај савет.

Срце човечије треба да буде сваком отворено као црква.

На знање ————— На знање

Имамо сачуваних бројева нашега листа, од почетка излажења. Ко није стигао да се на време претплати, може то учинити и сада и добиће све бројеве.

Сваки претплатник овога листа, поред тога што је својом претплатом помогао једну просветну акцију, он је у исто време са том сумом, приложио једну циглу за подизање учитељског санаторијума у Сијаринској Бањи.

Верени ————— Верени

Наш сарадник г. Стеван Караџић учитељ у Црљенцу (Петровац) верио се са г-цом Десанком Младеновићевом учитељицом (родом Лесковчанком). Наше искрено честитање!

„Народни Просветитељ“ излази два пута месечно. Цена му је 30 динара годишње. Претплата и рукописи шаљу се уреднику (Учитељ Јосифа 39). Продаја на број 2 динара.

ВЛАС. ЗА УЧИТ. ДРУШ. СР. ЛЕСК.
ДРАГ. МИЛОВАНОВИЋ.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
СРЕТЕН ДИНИЋ.

Штампарија Ж. Д. ОБРЕНОВИЋА — ЛЕСКОВАЦ

— ЛИСТ ЗА ШКОЛСКИ ЖИВОТ И НАРОДНО ПРОСВЕЋИВАЊЕ —

ГОДИНА 1.

УРЕДНИК
СРЕТЕН ДИНИЋ

БРОЈ 13.

ПОЛАЗНА ТАЧКА

— Народним просветитељима —

Астрономи кажу да се средина земље налази онде где забоду игалом у њу. А ми кажемо: да просвећивање почиње онде где почне.

За учитеља који је сав пао у очајање: што му је школа у једној пустињи, од које прозори гледају у неки крш, шипраг провалију, и хладан и дивљи брег, васпитање народа почиње од тога брега! И то је прво слово у учитељевој просветној азбуци.

Има много места у нашој отаџбини са таквим бреговима. Али су се прочула, не по тим бреговима, већ по ономе што се у њима урадило: Топола, Црнуће, Средња Добриња, Бранковина, Тршић, Сумраковац и т. д. И то нису најлепша места у нашој отаџбини. Али она светле пред свима покољењима и стоје крупним словима записана, само зато што се у њима нешто крупно урадило.

Малодушни ће учитељ увек рећи: шта могу да створим ја у селу, остављеном Богу иза леђа и заборављеном од целог света, чији су људи можда одани пићу можда простодушни и добри можда парничари и искварени. Али он заборавља да места сама не ства-

рају дела, него људи. И да он тек онда ништа неће урадити, ако буде гледао у њих са грандоманијам и презирањем.

Не треба он никада да заборави да је Доситеј започео од једне шљиве у Хопову, Вук од манастира Тронуше, Свети Сава од Рогозне, Карађорђе од једне букве, Ђура Јакшић од сурог стења. И сваки је наш великан имао по један брег, одакле је започео своје велико дело. Па зашто неби и наш учитељ народни започес од неког брега или потока. Јер то је наша отаџбина, где се год будемо нашли, морамо се осећати као у својој кући.

То је боље, него ли целога века тумарати, манисати и пробирати места. Ако он загледа и нађе у свом месту да може нешто да створи; ако се унесе дубље у душу тих људи, ако им открије своје срце, онда ће он створити нешто велико, много пре него што је мислио и постати велики човек много раније него што се надао.

Не треба ништа њега да заголицава ни озлојеђава то, што се по новинама често пише о политичким процесним и незнатним људима. Све је то привремено и пролазно. Све ће то историја пречистити и ставити свакога на своје право место, јер величина се не састоји у ларми и реклами већ у стварању правих вредности. Кокош снесе јаје и цео комшилук узбуни. Крава отели бика нико је не чује.

Величина се састоји у томе умети видети оно што треба видети и започети оно што треба започети. Није тешко радити колико је тешко *зайочейи*. За лењога, је почетак увек тежак. Али онде где нема почетка, ту нема ни свршетка.

Неће ништа постићи ни онај који хоће одмах митру на глави чим јекне једанпут амин! И за сваки уложени динар одмах 100 динара интереса. Богаташ ни један није почео одмах са милијунима. Ни аналфабет са свима словима. Него је милионер прво почео са

једним динаром, као аналфабет са једним словом.

Ако је учитељ данас задобио само једнога човека за своје просветне и културне циљеве, то нека му буде прво просветно дело и прва *полазна шапка*. Па нека почне с њом и нека се ње не стиди. Лако је махати по покошеној ливади. Треба умети косити коров.

Често пута чујемо где неки говоре: Ја сам се разочарао у људима. А то би исто и ти људи могли рећи: Ми смо се разочарали у вама, кад вас је најмањи неуспех могао да обори.

Не стварају се Вандеје слабодушношћу и разочарењима, већ одлучношћу и истрајношћу. У нас постоје само политичке Вандеје, а колико има културних. Ми нисмо толико генијални да можемо постати одмах што и Вук, Доситеј, Свети Сава. Такве људе векови рађају. Али можемо сваки у свом месту да створимо по једну културну Вандеју. И то је све што се од нас тражи,

Многи учитељи убише се селећи се из места у место и нигде да се сврте а камо ли да створе Вандеју. Јер им је свуда по нешто сметало. И, јер су мислили да се по народу иде као по маши. Такве особе, код којих је принцип пробирање места изнад принципа *рада* никад нису ништа ни створиле.

Али има нешто још горе од тога. У једном месту, као путник имао сам да кажем „збогом“ једном колеги. „Кад путујете?“, питао ме је. Сутра у 7 одговорио сам му. „Е, нећемо се моћи видети ујутру, јер ја устајем у 8, рекао ми је сасвим спокојно.

И ту, где влада принцип камотитета *над радом*, неће бити ни полазне тачке а камо ли Вандеје.

Ср. Динић

Физичка казна и менталитет наше деце

III.

До душе ко ради он и грешн. Али ми морамо да претрпимо велику критику не само због нашег одступања од прописа званичних и законских него као главни приговор мора се ставити југословенском учитељу што ради без система, док немачки учитељ зна шта хоће и не изналази ништа ново него у калуљеном прописаном наставном програму извршујући га њиме управља, док француз надохнут живим темпераментом и славом слободе ствара слободне и револуционалне духове, дотле ми би хтели час да смо Французи, час Немци и у истој тежњи ка реформи наше основне наставе рецимо по личном, индивидуалном методу који се креће између два правца оба неприлагодљива менталитету наше деце и народа. Отуда проф. Павле Љотић у својој књизи „Душевно слаба деца и њихово васпитање“ на стр. 213. каже: „Школе, овакве какве су данас, неваљају. Њих могу учити само јака и разнострана даровита деца. Па и код њих се виде зле последице по здравље од претераног напрезања и неподобности школског рада.

Још најбоље пролазе по здравље они који су даровити а не могу да угреју столицу, већ се ослањају на своју бистрину и брзо учење, те се кроз школу провуку, или здраве плебејске природе од којих се ударци са површине одбијају и не засепају дубоко. Према томе не смеју бити све школе једнолике, већ различито подешене према различитим личним особинама својих ђака. У противном имаћемо још увек ону школу из 18 ог. века коју је описао Доситеј Обрадовић у својој књизи „Живот и Прикљученије“ гл. I. У тој књизи „менстро“ Добро мало се разликује у својим методама и поступцима према добрим и непослушним ђацима од многих данашњих наставника. Није само душа малог Доситеја била у страху од грубоста старе школе 18 ог. века, још већма је била наша душа прикљештена између родитељске строгости и

школске глупости, коцем 19ог. века па и почетком двадесетог 20ог. века. Тек доцније, а нарочито после рата настаје проглашени од Елин кеј (шведске списатељке) век детета. После страшног ратног оркана који је најрадије ништио људске животе настаје једно благо доба за човечанство и његово развиће. Основ човечанства — његово дете ужива титулу величанства и, никад се више него данас није обраћала тако нежна и свесрдна пажња нези и васпитању деце. Ово доба створиће и нове школе, своје типичне школе које ће носити сва обележја новог времена. Прво најављивање те нове школе су разне појаве као: Школа г-ђе Монтесори у Италији; школа рада и до.

На крају, при завршетку ове расправе о телесној казни морамо рећи да као међу децом других народа тако и међу нашом децом има по неки пример несносне деце која својим преступима апсолутно доводе учитеља у такав положај да мора да измишља казну којом би га довео у ред. Овде ћемо да поменемо два мишљења о томе. Прво мишљење уваженог г. Сретена Ацића изнето је у његовој књизи „Учитељске Забелешке“ где вели:

Проповедјаући благост у васпитању, никако не мислим на претерану, безграничну благост, на слепу, размажену благост, на мекост. Таква благост утиче више штетно него ли корисно!

Друго мишљење г. Павла Љотића који је у начелу против телесне казне, али у тежим случајевима иступа каквог несносног примера препоручује казну седењем у столицу, да се не сме мицати. „Погледом ће га вели учитељ с почетка држати прикованог. А по издржаној казни, казаће му пред свима (ђацима): „Ти ниси право радио зато што си то и то згрешио због тога си кажњен, ако и у будуће“ и т. д. Уз ово г. Љотић наводи да за телесну — физичку казну над децом у школи (разуме се у тежим случајевима преступа какве несносне деце) Има присталица *познатог* гласа, а има их и ротив.

Дакле према овим наводима могли би донети закључак да менталитет понеке наше деце не искључује апсолутно

телесну односно физичку казну. Или, и ако је нова школа противу телесне казне у начелу, ипак темпераментност и менталитет, односно луди настацлуци извесне већ обесне деце, захтевају репресивније мере. Ту би пракса захтевала мало одступања од принципа нове школе, и у тим тежим случајевима морала би се одобрити учитељева телесна казна као и родитељска. Јер, казало би се, ипак би то било ефикасније и целисходније него медени колачи Лава Толстоја.

Кад резимирамо сва ова гледишта и томе додамо наше искуство, долазимо до крајњег закључка, да треба телесну казну избегавати, из школе је апсолутно избацити и изобицајати; децу васпитавати у духу новог времена са пријатном атмосфером нежне љубави према ближњем и општом тежњом за мир и напредак човечанства. Тако васпитавана деца биће људи са несаломљивим достојанством, цоносни за своју част — убеђени да раде за културни напредак човечанства.

Шабац

Бор. Јосимовић уч.

О коедукацији

(Заједничко школовање мушке и женске деце)

IV.

Из здравствених разлога коедукациона школа је рђава зато што је утврђено да просечно жена има мању количину психовизичке енергије од човека, и тек кад би девојчице училе заједно са дечацима, онда би се оне преоптерећивале радом, управо за исти би рад морале више да троше од своје енергије, него дечаци. Тим пак вишком утрошене енергије, оне би повећале свој проценат болести прераног старења и смртности. Занимљива је статистика, коју је утврдио Аксен Кај из Штокхолма. Он је испитивао здравствено стање 11210 ученика и 3219 ученица и нашао да је од малокрвности патило 1424 ученика и 1143 ученица. а од хрочичне главобоље 1535 ученика и 1162 ученица. Дакле проценат болести код ученица је велики.

Болести пак повлаче за собом изостајање из школе, спре-

чава нормално напредовање ученика и гони женски пол за развитком велике психо-физичке снаге надокнади оно што је изгубно својим изостајањем. Због овога разлога у Шветској се комисија изјаснила да треба забранити све заједничке школе. Из неких се здравствених разлога почело у најновије доба и у Сев. Америци много да говори и тиме против коедукционе школе.

Сексуално морални разлози такође говоре против заједничког учења дечака и девојчица. Сви се разлози обично наводе на првом месту и истичу се као нешто најважније у „распри“ за и против коедукације. Изгледа да се највећа борба у овом питању и води око тога да ли заједничко васпитање унапређује морални живот или не? Да видимо шта о томе каже сексуална етика. Човек доноси на свет два главна инстинкта: инстинкт за одржавање врсте и инстинкт за одржавање своје индивидуе. Инстинкт за одржавање своје врсте познат је као полни нагон. — Полни нагон очитује се у доба до почетка сазревања полних органа у виду нејасних слутњи и тежњи.

Дете је у тим годинама полно индиферентно или као што кажу невино биће. — Кад се полни органи потпуно развијају јављају се у свести индивидуе, полна осећања са израженом температуром за одржавање врсте. Полни нагони имају три периода. Најважнији је период Пубертета. По Dr. Gadden-у (Гиспу) Пубертет је сазревање полних органа и преображај дечака у човека или девојчице у жену.

Које године дечијега живота обухвата доба пуберално зависно је од многих околности. Женски је пол свагда зрелији са две три године од мушкога. У градске се деца јавља пубертет раније него у сеоске. Васпитање и околина у којем се деца крећу, утичу такође на убрзаване или успоравање сазревање полних органа. Код нас се по Meidons-у доба пуберално од 14--16 год. код женског а од 15--17 код мушког пола. По Claparede-у је за женске пубертет од 13. до 14. а за мушкарце од 15. до 16. год. По Форелу пак пубертет се ствара између 12--17. код девојчица а код мушкараца између 14. 18 и 19 год.

Пошто васпитање и околина у којој се деца крећу има утицаја на убрзавање и испољавање сазревања полних органа (варошка деца пре полно сазру од сеоске, јер савремени социјални живот по варошима је тако организован да пружа прилике на све стране за полно надраживање) Онда како коедукациона школа утиче на полни прохтев? Дали га појачава или слаби? У мешовитој школи објекти за спољашње утиске мушкарци за женске а женске за мушкарце. Они се у мешовитој школи често састају и један на другог утичу узајамно. Умиљато лице, бели зуби, бео и обал врат, идеалне груди, пријатан глас, бистар ум, одважно држање, мускуловно тело мушкарчево, све су то по Блоху еротични органи и појаве. Кићење и парфимисање полно дражи. Ове телесне или душевне особине једнога пола ако бивају често предмети опажања и посмаграња — што је случај у мешовитој школи — постају у свести супротнога пола веома живе претставе пуне пријатног садржаја. Из пријатних се осећања разлија постепено симпатија и љубав. По Кчаф Евиад-у пак љубав ја само у том случају нормална ако пред њом лебди чулна чежња. Међу тим чулна није ништа друго по прохтев да се задовољи пробуђени и појачани полни нагон. Немогуће да остворе на други начин своје полне прохтеве деца прибегавају аналији. И тако, ако им се благовремено не притекне у помоћ саветима тону у зло, пропадајући постепено и морално и здравствено.

М. Х. Митићева

Видовићев покрет

У доба као што је наше данас, када културна питања иду у позадину и људи су одвише заокупљени око материјалних интереса, просветни рад у народу обично нема видног успеха. Међутим Видовићев просветно етички покрет успркос свих тешкоћа времена налази на велики одјек у народу, па је у новије време успоставио дане акције, када се имају у свим местима наше државе држати јавна предавања за културно

и душевно придизање нашега народа. Тзко је 4. новембра о. г. Видовићев покрет имао предавања о теми: „На раскрсници векова пред најмање стохиљада људи. Пријатељи покрета у исти дан и исти час говорили су пред скупљеним народом у селима и градовима наше државе, а тема захваћа материјалистички проблем запада и упућује на наше расне етичке одлике и на потребу самосталне словенске културе.

У новије време покренуо је Видовићев покрет такођер акцију за зближавање свих просветних и културних елемената и формирање јединственог културног типа, јер да све наше политичке, социјалне и економске невоље произлазе из једног јединог извора помањкања духовне оријентације у духовном времену.

Из Хигијене НАША ИСХРАНА

II.

Али није само то у питању *колико* ће човек поести, колико је у питању и то *шта* ће појести. Има хране: биљне, животињске и минералне. Органи за варење показују да је човечији организам више удешен за биљну храну него ли за животињску. Већина људи више нагиње месу и месождерству. А има и вегетеријанаца. Хигијена одобрава *смешано* И једно и друго умерено. Али људи не могу да се умере, па зато и оболевају, ни од глади ни од жеђи, него од прехранености и облапорности.

Постоје читаве болести од претераног једења меса. Изгуби се равнотежа између желудца и срца, тако, да све оно што желудац може да свари, срце не може да протури толику количину крви. И наступа премореност и разнo оболење срца. И онда наступају лекарске препоруке шта се сме јести а шта не сме. И оно исто што су некада религија и духовништво прописивали људима *ѿосѿ*, данас то исто лекари прописују под име-

ном *дијетџа*.

Чувши да је месо најхранљивија храна, неки се људи просто кљукају њиме. Једу га трипут дневно, једу га много. И доста. За извесно време иде им добро. Они су ухрањени, једри и пунокрвни. Код свакога изазивају дивљење. „Ћулбасија“ и црно вино постало им је символ исхране.

Али, после извесног времена, видите једног човека, коме је месо била једина храна, здравог и пунокрвног на сред улице падне као стзар. Ни јао, ни леле. Јер то, што је изазвало смрт, никад није заболело. Нико лепше не казни од природе за сваку претераност.

Да то просто објаснимо: кад у једну машину ви претрпате угаљ а не чистите је, она ће се запушити а, стати. Кад земљу ви љубрите више него што њој треба она ће вас изневерити. Усери ће набујати и промашиће циљ.

Зар то није исто и са нашим телом. Свака сувишност у исхрани ствара у њему извесне болести, које се не осећају, али доносе изненадну смрт. То су тако зване артерио—склерозе, проширење крвних судова, бубрежне болести и т. д. Болести, које се за дуго не осећају, а изненађују човека, као атентатор, с револвером у руци. Тога атентатора људи уносе у себе несвесно претераним једењем меса и пијењем алкохолних пића. Кад то знамо онда нам сама посеби долази на памет народна изрека: живот улази на уста али и смрт улази на уста.

Хигијена не тражи од човека да гладује. Нарочито онај, који више ради, мора више и да једе. Али не треба ни мало да жали, ако не једе свакога дана месо. Може он врло лако да се храни биљном храном, само ако се она уме да спреми. Наш сељак то иначе чини. издржавајући постове, које је религија прописала, а које и данашња хигијена одобрава и препоручује, с об-

зиром на злоупотребе меса. Како да се боље спреми и искористи биљна храна, то спада у другу област науке и поуке.

Ср. Динић

Св. Б. Јовићевић,

Женски карактери у народним песмама.

— I. —

Сваки народ има своју природну философију: народне песме, приповетке пословице, загонетке и друго. Ту је народ изнео сву величину свога духа. То је право његово огледало.

У својој философији народ је изнео: своју природну моћ досетљивости, своју славу или пак страдање, у појединим временским одсецима. Али у њој народ износи и оно, што је од велике потребе за што боље и потпуније упознавање, а то су карактерне особине појединих лица оба пола. Покушаћу да са неколико примера у што вернијој боји прикажем женски карактер у нашим народним песмама. Приказаћу женске особине из свакидашњег живота — опхођења жена са другим.

Као пример томе служи: жена у односу према деци — мајка; жена у односу према брату — сестри; жена у односу према мужу — супруга; жена владарка и женина хуманост уопште.

Пример мајке најбоље се огледа у песми: „Смрт мајке Југовића“. Ту је женино самопрегорење и њена присебност ненадмашно изражена. Мајка Југовића јесте национална мајка. То је жена — мајка, којој ни најцрње вести не губе присутност духа, већ стоји исцрпљена као бор и сноси сав терет мајке. Она се не грозни слике разбојишта већ иде као авет и преврће лешине храбрих бораца. „по разбоју честитог кнеза“ и тражи свој уништени пород. Она је грчевит

стисла своје срце те не пушта ни сузе мада чује вапај девет сиротица и врисак девет љутих лава и покличе девет соколова.

То је јединствен пример мајке и по једном писцу, то је највећа фигура мајке у целој светској књижевности.

И друге песме приказују особине мајке, али не тако потпуно као ова. Напоменућу само на мајку Марка Краљевића, која саветује свога сина упућујући га како да суди и како да се управља у животу. Тај њен савет је права морална максума. Пр.:

„Марко сине једини у мајке!
 Не била ти моја рана клета;
 Немој сине говорити криво'
 Би по бабу ни по стричевима
 Боље ти је изгубити главу,
 Него своју огрешити душу.

Неограничена љубав материна види се и из песме: „Девочке клетве“ где мајка не може да нађе утеху за изгубљеним јединицем. Не треба заборавити на мајку Предрага и Ненада, која сноси најгрозније тешкоће тек да подигне своју сирочад. Њена је љубав спрам народа велика, и њене тешкоће може да издржи само чврст карактер.

Има још врло много песама, које приказују мајку као узоран пример жене — мајке. Свакако да је жена у народ. песмама у најлепшој боји приказана — као мајка.

Са сестром се често срећемо у народним песмама. И ту јасно избија сестринска љубав. Сестра увек одаје према брату љубав и поштовање. Народ каже: „Тешко сестри без брата и брату без сестре“. Колико се сестра пожртвује за брага види се из песме: „Женидба Вукашина Краља“. — Јевросима може служити као пример сестринске љубави. Какав је живот сестре без брата види се из песме: „Тешко сестри без брата“, а колико браћа воле сестру види се из песме: „Бог ником дужан не остаје“.—И многе друге песме приказују, сестру у лепој боји.

Има много песама у којима се црта однос жене према мужу, у песмама жена је махом приказана као неверница и истина понекад је верна, али је више примера неверне жене. Као такву жену, најбоље је оцртава народ у песми: „Бановић

Страхиња“ У том примеру жена помаже своје љубавнику Турчину и ради о глави своје доскорашњем мужу, коме при-скаче у помоћ пас. (То је, заиста, слушан пример: пас вернији од жене.) Грозна је то сцена — муж преварен и заробљен бори се са непријатељем јачим од себе, и у моменту кад је пао и кад му бела и крвава пена излази на уста, жена га удара саломљеним ножем по глави. Судићи по томе може се веровати, великом песнику Његошу:

„Туд је женска смијешна работа“
Незна жена ко је какве вјере.
Стотину ће промјенти вјера,
Да учини што јој срце жуди.

Сличних примера неверности жене — супруге има више. Пример за то била би жена гојводе Момчила, која због лако-мислености и лажне љубави губи ону делију.

Поступак женевојводе Дојчина приказује жену — супругу у врло суморрној боји.

Али има у народним песмама и дивних примера верне и послушне жене — супруге Напр. судбина младе Гојковице свакоме је позната, Она се лишава свега; само да се не замери своје мужу.

Имамо један јединствен пример жене — владарке, у нашој народној поезији, То је жена деспота Ђурђа Бранковића коју народна песма назива: „Проклетом Јерином“. Она је по пореклу Латинка, коју је народ мрзео из познатих разлога, ма да по историји није била слаба владарка. Али ни све владарке нису биле омрзнуте. — На пр. о Царици Милицы народ се изражава похвално.

— Наставиће се. —

Наши добротвори

Г. Г. Милан Рабреновић и Никола Касапић, референти Министарства Просвете, приложили су нашем листу по 100 динара на име помоћи за његово одржање, на чему им најстрдачнија хвала!

Из просветитељске градине
— Писмо једног просветног
пионера —

Поштовани Г-не Динићу,

Ево најзад да се јавим Вама и колегама у томе крају из моје нове Вандеје. Ја никад нећу заборавити минуле дане, проведене у Лесковцу. Свако писмо упућено тамо, буди у мени неизмерну љубав и неизгладиве успомене, које не могу у неколико потеза изразити.

И ако сам овамо већ дубоко ушао у рад, ја не забрављам на оно шта смо тамо заједнички радили, које ми служи као подстрек и упут за даљи рад. Само тога ради ја сам изолован од сваког живота. Радим као прави народни учитељ. Управитељ сам основне школе са забавиштем, мушке и женске занатске школе. Основао сам Народну читаоницу, којој могу позавидети многе варошке, ђачку књижницу, коло трезвене младежи, Црвени крст, ђачко позориште. Па сам још уз то и председник своје партиске организације.

Као што видите расплинуо сам се, али шта ћете, кад све треба. Нисам знао да је земља жедна воде оволико, да је народ потребит оволико за културни рад. Октобра 4. полагао сам практични испит. Од 36 кандидата положио сам једини ја са одличним успехом.

Ето то је био узрок што нисам стигао да и за „Народни Просветитељ“ што урадим. Али оно што није било јуче, испуњава се данас. Шаљући Вам претплате за 5 учитеља и три школе, ја Вас молим да са нашим тамошњим колегама примите срдачан поздрав од

12. октобра 1928. год.

Равна Река

Вашиг млађег колеге,

Мирка Њоваковића

Просвећеност у Санџаку

Од ових места у Санџаку назив просвећеност може се дати, донекле, једино Новопазорском и Плевалском крају, док је у другим деловима образовање тако слабо да се може назвати велика непросвећеност. Томе треба тражити у узрока многим оскудницама и невољама овог забаченог краја, као што су турска владавина, немање школа и путева, а изнад свега слабо материјално стање. Док су турци владали школа није ни било, а нико није ни помишљао да иде негде на школовање, јер је путовање било највећи ризик једно због слабих путева, а друго због турског зверства. После ослобођења од Турака по негде су отворене гимназије, али је школовање много коштало, те су се школовали само они богатији и из вароши. Али, понегде ни таквих гимназија до скоро није било него се тек отварају (у Белом Пољу је отворена тек 1926.) Наравно да и сада школовање доста много кошта, али је потребно да се што више омладине школује, јер осим школа других средстава за образовање нема. Тек по негде се оснива какво друштво или курс за домаћице. Тако, на пр. у Плевљима је основан курс за домаћице. у Белом Пољу за неписмене људе и т. д. И по селима се почело радити на образовању, те се оснивају разне читаонице, кредитне задруге и друга корисна удружења.

Слаби путеви сметају становницима санџака да путују по другим крајевима, да нешто боље науче. Железница уопште нема, а по нека места је од њих и по 100 километара, што се на коњу (превозном средству у санџаку) може прећи за 2 дана!

И поред тога што се толико поправља, изгледа да ће санџак остати непросвећен све док не стигне његова најновија генерација, која због тога треба да буде што већа и што боља.

Ђорђе А. Станић.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

Удова, Мих. Магдаленића, генерала, дугогодишњег професора Војне Академије, јавља да има на продају дело 24. свеске „Историја Француске Револуције од

А. Пјера, са сликама, превод са коментарима од њенога мужа.

Свакој свесци у лепој техничкој изради цена је 14. дин. А цео комплет 300 дин.

Са поручбином обратити се Анђи М. Магдаленић, вила „Горница“ Врњци (Србија).

„ДОБРА ДЈЕЦА“

Изашао је први број новог листа „Добра Дјеца“, од 24. стране са илустрацијама из дечијег живота. Поред песмица и дечијих саставка, лист доноси забавне приче и басне, приповетке, а крај тога још ребусе, скривачнице и анкете са наградама. Лист стоји по броју Дин. 1.50, а излази два пута месечно. Полугодишња је претплата Дин. 15. -- Уредништво и администрација налази се у Сарајеву, Краља Александра улица 113.

„ДОБРА ДЈЕЦА“

„Народни Просветитељ“ излази два пута месечно. Цена му је 30 динара годишње. Претплата и рукописи шаљу се уреднику (Учитељ Јосифа 39). Продаја на број 2 динара.

ВЛАС. ЗА УЧИТ. ДРУШ. СР. ЛЕСК.
ДРАГ. МИЛОВАНОВИЋ.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
СРЕТЕН ДИНИЋ.

Штампаарија Ж. Д. ОБРЕНОВИЋА — ЛЕСКОВАЦ

— ЛИСТ ЗА ШКОЛСКИ ЖИВОТ И НАРОДНО ПРОСВЕЂИВАЊЕ —

ГОДИНА 1.

УРЕДНИК
СРЕТЕН ДИНИЋ

БРОЈ 14.

У СЛАВУ УЈЕДИЊЕЊА

(Одломак јубиларне беседе.)

—:—

Жеља ми је, браћо моја да Вас данас при овом општем слављу нашем, тренутно поведем мислима у давну прошлост.

При писању овог говора, на столу ми је била једна карта старог света пре Христовог рођења.

Посматрао сам је дуго.

Тражио сам имена и границе ондашњег света и што је сам је дуже посматрао све сам више у мислима задивљен био. — Нишао сам велику Римску Империју и много ситних и малих државица, које су ме много интересовале, на тој карти не беше ни трага од имена нашег народа и државе.

За мене то беше прва поука и наравоученије

Прелистављујући даље, у размаку од 1.000 година на карти Европе, види се почетак нашег државног уређења, истина мали, незнатан; али тек јасно се види да смо и ми ту и да постојимо.

За мене је била друга поука и наравоученије.

Идемо даље. Карта показује 350 година једну моћну и великих размера царевину. Погледом самим на њу, срце ми силно откуцава и показује радосно узбуђење.

Велики и силни Душан, у мојој машти, оклоп-

ницима маршује кроз дрвени Призрен. *Ја му се дивим.* Име Србин у мени се угростручава и ја се поносим и гордим.

Каква силна поука?!!

Дуго сам ћутао, желећи да даље о томе не мислим и у карту не гледам. — Да, али кад сам почео морам. Хтео бях да прескочим листове, где после 80 година, самом косовском трагедијом губимо се са светске карте и на жасост на карту и нише: *Отомански Улџерија!*

Каква жалосиј, какво разочарање.

Али Историја је неуметна и она бележи све без милости.

Велика бојка велико разочарење.

Ћутао сам дуго и дуго. И у том ћутању као да сам тражио одушке и утеху. — У мислима, не гледајући на карту Европе, пређох све фазе робовања: херџа, јуџка и хајдука и најзад лист ми показује радосно малу карту: „*Књезевина Србија*“, која као у визији распе све више докле не дође на степен Краљевине.

Сада већ радосније прегледавам карту Европе.

Наша Краљевина 1913 године збојнила је чак Бакарно Губернијо Битољ! *Каква радости? Усхићење неописано! Али за мало*

Година 1915 сва је тамна. Мрак је практично целу Краљевину и Бог је ваљда тако хтео, да се не види и да се вајаји не чују! Према мном је једна карта писана руком наших душмана и на њој две трећине Велике Србије криво обојене, нише: „*Велика Бугарија*“ а друга дес: „*Губернија Кнез К. Улџерија*“.

Три године као три милиона тежких дана једва су прошле. И као што је Христос за три дана в скрсао и као што се Феникс из пепела подигао и ми се вољом божијом дигосмо из мртвих и тим нашим васкр-

снудем задивисмо свет.

Карта наша сада друкчије изгледа. Сада се она и сама горди, јер оквир Краљевине *Срба, Хрвата и Словенаца* је врло велики.

Ја се гордим и поносим.

Слава палим Херојима!

Слава Уједињењу!

1. децембра 1928. год.

Лесковац

Харалампинје Цветковић

свешт.

Дужност према дужностима

— Један апел данашњој омладини —

Кад је се онај фарисеј уздигнуте главе у храму похвалио пред Господом Богом, како он испуњава све дужности и према Богу и према људима, обичном човеку учинило би се да је то с његове стране било исправно. Међутим нашао се Исус, који је то прокламовао као лаж! И нашао је скромнога човека, много бољег од њега у углу истог храма.

Имамо ми и данас врло много таквих људи, који звече и праскају својим прапорцима, како они испуњавају своју дужност према држави и друштву. А у ствари гледају само себе и своје интересе. Јер зло, које царује на све стране и неизвршени општи послови непрестано им довикују: нисте ви ни изблизо испунили дужности које треба да испуните и немојте заваравати свет о себи оним што у ствари нисте.

Дужности које треба људи да испуњавају има врло много. А зашто бисмо их ми набројавали и водили читав списак, кад можемо знати само за једну. И кад њу једну испунимо, онда је испуњено све! Та једина и најглавнија дужност зове се: *дужности према дужностима.*

То изгледа у речима несхватљиво, али у животу

врло јасно: кад ти чиниш неко добро без размисљања и без парочитог обзира, онда си ти испунио једну дужност или дужности, а не за љубав Јанка или Бранка, кад ти чиниш добро ради добра, а не ради личне наклоности, дужност без икаквог страховања за самога себе. Кад ти покушаваш да чиниш добро и онда кад не можеш да га учиниш, онда си ти испунио једну од највештих дужности: *дужности према дужностима*.

Да то примерима објаснимо. Један човек, рецимо, вади повчаник да некоме у невољи помогне, па се тргне и рекне: Е, видиш ја бих ти учинио, али неће да ми стигне за то и за то. Други неко позван да учествује у неком општем културном послу, па се извињава: Ја бих с драге воље радио то али имам да свршavam те и те послове, зар се такав човек може уврстити у ред људи који испуњавају своје дужности, кад је он сам себи увек пречи. Човек, који се увек сећа прво себе па онда другог, не испуњава *дужности према дужностима*. То би била неурачунљивост по обичном схватању, рад само за друге и ако је један такав идеал у лицу Исуса Христа постојао на земљи, наш живот ипак није тако организован, да ми, радећи за друге, себе потпуно заборавимо и пренебрегнемо; али у идеалном смислу, или боље рећи у Христовом, док човек не буде имао таква осећања у себи која воде до самопрегоревања, он никад не може испуњавати ту у вишену дужност, што се зове *дужности према дужностима*.

Има један „расковник“ што га сујеверни и грамзљиви људи за новцем целог века траже, да с њим отворе сваку масу и сваку браву, како би пионашли „благо цара Радовина“ и никад га и не нађу. Али има један други „расковник“ кога људи не траже, а могли би га наћи, са којим би могли сваки културни посао свршити свако добро учинити и сваку дужност испунити, то је *осећање културне и хумане дужности према дужностима*.

Ко има тај *кључ* у себи, он ће моћи отворити сваку

браву на згради живота. А њега није тешко наћи. Треба само поћи за њим. Треба рећи *хоћу* и нашли смо га!

Јесте ли гледали како неки часовник стане и неће да ради. Ви га чачкате и мислите ко зна шта се све искварило у њему. А кад га однесете мајстору, он му само једну закачаљку одврне и часовник проради. Зар ово ваше *хоћу*, није та завртка на машинерији вашег живота, коју ви само треба да одвртите, па да се стави у покрет.

Не мора човек учити нарочите школе па да научи како се испуњавају опште дужности. Нити какве нарочите школе за то постоје. Такву школу сваки човек носи у свом срцу, за то, ако хоће да је има. Читајте животописе великих и заслужних људи, па ћете видети, да ни они нису нигде нарочите школе учили за то, чиме су се прочули. Али су имали у срцу вагрену љубав према општем добру и одмах су знали све шта ће радити.

Та пламена љубав према прогресу и хуманости води човека као електрична сијалица кроз мрак и крш. Огњени језици над главама апостола у педесети дан после Вскреса Христовог, не значе ништа друго него то исто надахнуће љубави према Христу, којом они после тога запалише свет.

Зато и ми, кад помислићемо на неки рад, не заборавимо никад на ту истину о огњеним језицима. Ко се њима запали, он неће никад рећи: Нећу или не могу, већ увек хоћу и могу. А кад се то рекне, онда је све решено, све научено и учињено.

Часовник таквог човек, ће увек куцати и испуњавати *дужности над дужностима*.

Ср. Динић.

Мисао: Ко не следује Христу, следоваће судбини, а она није тако издана.

Рад као дужност

—:—

Основ напретку, ма које врсте био, лежи у принципу рада било физичког или умног. То је главни услов друштвеног развитка. Радом се крче све препоне ка бољој будућности. Њиме се долази до благо стања народног. Да би друштвом завладао рад потребно је, да се он схвати као првобитна и неминовна дужност свакога човека.

Буде ли овладао осећање дужности: за радом код свих чланова друштвене заједнице, онда ће плодове рада уживати сваки члан са заслужним задовољством. А из овога, следоваће потреба за радом и сматрати га као своју дужност. Њему се предати, и, сву своју телесну као духовну моћ ставити раду у служби.

И онда ће бити све мање људи који постоје само зато да уживају плодове туђега рада. А то ће се постићи, ако се у сваком човеку развију осећања дужности за радом.

С тога је дужност наша, да у омладини својој, још у раним годинама, усађујемо пажњу за радом. Њу треба гајити и оплемењивати тако, да са рашћењем и јачањем, расте и воља за радом. Као таква она хвата дубок, корен и распростире своје мрежице у дубинама срца њезиног. А тиме се долази до развића виших осећања тако потребних за грађанско и државно образовање.

Д. М. Јовановић

О коедукацији

(Заједничко школовање мушке и женске деце)

IV.

Да мешовита школа претеже за прерано буђење и јачање полног нагона доказао је својим испитивањем Др. Ис

крдљив. Он је од 100 ученика-ца и више до је оболелих било (47 м. и 30. ж.) а не 100.

Да је мешовита школа врло подесно место, где се ученици и ученице могу информирати разним неморалним бацањима сво још једног примера. А. Мителзер у књизи „Женско питање и школа“. Пре почетка наставе отворе децојке своју библију потраже обрсе — обрсе-а месга у њој напишу на парче папира: књигу, главу, стих, смотају га и баце мушкарцима. Мушкарци су то чинили исто. Бацање цедуља поповило се више пута. Из измена писама и цедуља изроди се на послетку хватање и писање руку“.

У прилог овог тврђења мере и интересантан распис Министарства Просвете и црквених послова од 10 јуна 1894, који Протин износи у свому предавању. „Има већ око 10 година од како је ушло у обичај, да се женска деца уче у средњим школама заједно с мушкком. Ову прилику изазвала је оскудица државних школа у већим градовима, где су се родитељи осећујући потребу да својим кћерима прибаве више образовање него што га могу дати основне школе, старали да им стекну право школовања у гимназијама реалкама. Та је практика утврђена расписом Мин. Просвете, од 11. сеп. 1879. год. № 5040.

Ова необична појава женске деце у средњим школама у колико је неморална, у толико је и неподесна и неумесна за доба децјега узраста. За њу није било ослоња у законима средњих школа, нити се она може правдати сугласношћу са сувременом педагогијом том потребом и схватањем нашега народа. Ибе нема ни у другим културним државама а ако се по невољи и пађе какав случај, ограничен је само на какву стручну школу.

Међу тим, има и сувише разлога, који одлучно војују против ове појаве. Њена штетност осетила се и код нас, набрзо већ су се пређашњих година неки од мојих предходника бавили мишљу о уређењу овога питања, мишљу отварања нарочитих средњих школа за женску децу. У том погледу донесен је још 1886. год. и закон о установи девојачке школе, али он ни до данас још није ушао у примену.

Немиле појаве тог заједничког школовања, које су у нас и раније, а нарочито у последње доба, почеле избијати на видик; учестане жалбе директора појединих средњих школа; извештаји многих изасланика и ревизора са испита средњих школа, дају ми довољно разлога да будем одлучан у овом питању. У интересу бољег реда и рада у средњим школама у интересу поузданијег стварања онога задатка што га поједине средње школе имају, а с погледом на то што поменути закон о девојачким школама даје могућности да се може задовољити потребе вишег образовања женскиња у већим варошима — одлучно сам, да се од почетка нове школске године женска деца никако не примају у 1 разред гимназија и реалка.

Према томе коедукциони школски степени није способан да створи међу половима природно и по морални живот безопасно дружење.

На основу свих ових напред изнетих разлога сматрамо и ми да је мешовити школски систем непедагошки а то ће рећи ненационалан систем. Њега нису изазвали педагошки разлози, већ економско — географске потребе. Разлоге присталица заједничког васпитања и поборника женског покрета сматрамо неоснованим и пропагандистичким.

Јер са чисто научне тачке гледишта мешовити школски систем је систем опадања а не прогреса.

Ну, и ако смо, дакле, у принципу против коедукције ми ипак зато нисмо да се посебно васпитање свуда и где може и где не може примени. С обзиром на прилике у нашој земљи и на тешко економско стање, које је завладало после великог светског рата не само код нас, већ и у свима Европским државама на шта више и у Сјв. Америци. Ми смо за мешовити школски систем у основној настави и то нарочито по селима.

По селима зато што у нашој држави преовлађују махом мала села. А где су села мала ту је мањи број ђака, за мањи пак број ђака отварају се само мешовите школе. Наше девојчице треба да буду помешане са дечацима из финансијских разлога, затим што им школа даје елементарно обра

зовање и најзад због тога што су прилике код нас на селу такве да је жена много више упућена на пољски рад, него на домаћи, односно кућевне послове.

Да ће хигијенске и моралне опасности и овде бити, то је несумњиво, али са знатно слабијим дејством. Јер те врсте опасности највеће су у доба пубертета — добу када се и технички и физички дете преображава. Доба пак пубертета као што смо раније истакли, пада после Ос. Школе. Иначе што се средњих мешовитих школа тиче, ми мислимо да су оне опасне за физички, технички, хигијенски и морални живот генерације, која одрашћује, те ако држава жели да обезбеди своју будућност, ако жели да има здраву и моралну генерацију, она је дужна да средњој школи одвоји женски од мушки пол.

Докле коедукациони школски систем захтева експериментална педагогика. Само он у данашњем друштву не може да оствари, јер је данашње друштво одвише сиромашно да заведе посебно школовање. За одвојено школовање треба број учитеља и школских зграда удвостручити.

Међутим таква се реформа од овога друштва не може очекивати. Данас, када у нашој земљи још на много местима нема довољног броја ни мешовитих школа, свака је мисао о одвојеном школовању скоро утопистичка. За посебно школовање може створити могућност само будуће друштво са свестраним развијем продуктивних сила. Тек онда дакле, кад држава постигне максимум благостања, она ће завести посебна школовања,

— Свршетак —

М. Х. Митићева

Из просветитељске градине.

— Једна лепа посета —

—:—

Био сам у огромном послу, када 12. новембра ове године, закуца на вратима моје собе, један млад сељак, уђе, пољуби ми руку и рече:

— Добар дан господине! Ја се зovem Милоје Стојановић, земљорадник из Медвеђе (јабланичке), а сада насељеник у Дреници Косовској. Дошао сам код вас као народног просветитеља, да вам пољубим руку и захвлим вам се за ваш рад на народном просветљавању. И ваш лист и све ваше књиге имам и сваки ме на свој начин поучила. Али ваша „Школа живота“ просто ме је претородила и одредила ми нов правац у животу.

— Хвала ти младићу, што си моју књигу прочитао и разумео и што је она у теби нашла једног свог следбеника, — одговорих му ја. — Ти знаш ону причу Христову, када је један човек позвао зичнице и пријатеље на гозбу, па ни један није дошао, а он покупио сиротињу са улице и угостио. Тако исто и ја са том мојом књигом. Ја сам њу наменио био првенствено варошкој омладини. Али пошто она од живота нема кад да чита „Школу живота“, то се ја задовољавам тиме што се њоме користила сеоска омладина.

— Хвала вам господине по сто пута за овакво писање. Ја сам пошао на овај велики пут, право да вам кажем, да се одужим свима вама нашим просветитељима и живима и мртвима. Био сам у Београду код Др. Јов. Х. Васиљевића и добио мноштво књига из Друштва Светог Саве. Па сам отишао на грој Живојина Дачића, запалио му свећу и приложио један венчић. Ево и једну, песму што сам му списао у славу његовог имена. Ако није уметничка, а ова је баш од срца. Одавде идем у Скопље гну Станојау, па ћу онда у моју Дреницу.

Стеже ми руку још једаред, пољуби и оде. А ја пријатно изненађен оваквом посетом остадох да размисљам:

Ето, један доказ више за оне који мисле да свако семе науке, бачено у народ, пада на камениту земљу; кад ево где по нека семка падне и на ђубревиту земљу; и никне онде где јој се нико не пада.

Шта ће значити одлазак оваквог једног просветеног земљорадника у Косовску Дреницу, то се унапред може замислити.

Ср Д

Живојину О. Дачићу

—Просветитељу села—

Крст испуно, —сломљен, још ти гроб бележи
Меко дрво време сасвим брзо руши;
О врли човече, залоголан лежи;
Спомен ти је вечан, у сељачкој души

Ево, венац скроман, на сломљено дрво,
Доноси ти јелан, који те се сћа;
Клечећи, пољубац, спустио је прво, —
Капале су сузе дрхтања је свећа.

Твоји мили, прости, сиротни сељаци, —
Не знам, кад ти могу пирамиду лићи;
Али знај, признају свемоћни су зраци,
Што им ти испосло, до сваког ће стићи

Ти си нама оно, што је голуб Христу:
Свемогућу силу, дао си нам исту; --
Љубав, што оружје које шаму руши.
Ти си, посејао у сељачкој души; —
Род од стабла шодга, премудрост је свака
Снавај врли брате и земља ти лака.

11. новембра 1928. год. МИЛОЈЕ М. СТОЈАНОВИЋ
у Београду

(На гробу Ж. О. Дачића)

Сијаринска Бања

— И учитељски Санаторијум у њој —

Има већ неколико година како је племенита Госпођа Ангелина М. Пешићка, из Лесковца, поклонила Лесковачком и јабланичком учитељству један леп плац у Сијаринској Бањи за подизање учитељског санаторијума. Учитељство и једнога и другога среза примило је са захвалношћу тај поклон. И да би остварило тај план, позвало је у помоћ и Власотиначко учитељство да се и оно придружи подизању тога санаторијума који ће служити свима оболелим учитељима и који ће се идућега пролећа почети зидати. Али пре него што би била детаљисана уредба тога санаторијума, да кажемо коју реч о Сијаринској Бањи.

Сијаринска Бања је непозната широм свету нашом, Прво зато што није непосредно на прузи. Она је удаљена од Лесковца 52 км., где служи одличан аутомобилски саобраћај Неће проћи дуго а један ће крак железнички везивати пиротску пругу кроз Власотинце—Лесковац—Лебане—Медвеђа и Сијарина и т. д.

Друго, што се њена лековитост није довољно рашчула. Увучена у једну романтичну и горостасну шумовиту клисуру са надморском висином од преко 600 м., преимућствује првокласним поднебљем и климатом за опорављење од многобројних болести.

По траговима базена она је постојала још из римско доба. За време нашега царства у Средњем Веку, њена околина била је јако насељена.

О њеној лековитости ево шта кажу званични државни хемичари. Она има све састојске као и Врњачка Бања, киселе воде и хладне и топле, с том разликом што је топлија од Врњачке 40°, — 41°.) и радиактивностита има један извор 0,11, а тако звани мали базен 0,93, које има много већа количина него ли Врњачка Бања.

Према томе она има двоструку лековитост: и за реуматичне болести и за стомачне — унутарње. Кома није у

интересу да иде у Бању у којој ће да лечи две врсте болести једповремено. Зар мало има људи који иду прво у једну бању да лече реуму или шишијас, па онда у врвце да лече какву унутрашњу болест и излажу се двапут трошковима.

Одлазак на аутомобилу од Лесковца до Сијаринске Бање за сада кошта 50 дни. Доције ће се много што уредити и олакшати Има станове 30—40 соба, кафану гостноницу, лекара, школу, цркву, цамију, лену околину за снабдевање намирницама.

До сада нема тога болесника, који се није похвално лековитошћу Сијаринске Бање. Због још недовољног броја станова њу за сада поглавито посећује Лесковац и околина његова. А долазе неки и из даљних крајева који знају њену лековитост.

Добре књиге за читање

—:—

Наше сељачко газдинство, од Мих. Аврамовића. Отац нашега задругарства појавио се са овом књигом баш онда, када се на све стране у земљи ломе копља око тога ко је већи пријатељ сељаку: да ли овај или онај политичар, или овај или онај задругар. Међутим у нашој земљи нема тога сељака који не зна за име Мих. Аврамовића. Тридесет и пет година он испитује живот сељака и ради на његовом добру. Од почетка до краја доследан он се сав дао и здравствено смрвити на томе послу. Али дух је његов још толико јак да је дао књигу, која представља неоцењиву вредност своје врсте. Наше је село једна проста чињеница, тако изгледа сваком ланку. А каква дубока студија у овој књизи о њему. Само, као економска организација, нигде није лепше и стручније представљено него у овој књизи. И, колико данашњица погађа и њега, као једини извор нашега живота, довољно је казала само ова једна реченица пишчева: ишчезавање једнакости на селу. Ко хоће да размисли о селу и да ради за село, много би му корисно било да прво прочита ову књигу.

Здрав задружни покрет, од Грујине Аџемовића, цена 10 дина. Београд (Лаудапова 13.) Стари народни просветитељ и задругар, после дугог рада и проматрања у народу, дошао је до уверења да здрав народни живот и економски и морални и здравствени може да се васпитава само на задружној основи. Осетивши то сам лично у народу, он пружа у овој књизи драгоцене примере и позитивне и негативне и оправдано узвикује: обрнимо се се сељаку! Тај искрени поклич једног изграђеног народног просветитеља треба да прихвати све они који раде у народу а нарочито народни учитељи.

За бољи учитељски живот, од Бор. Јосимовића, учитеља, Шабац, цена 5 дина. Г. Јосимовић, који је већ дао један леп замах у своме писању у неколико лепих чланака и предавања, у овој књизи износи све тешке проблеме учитељске мисије и положаја у народу. Али ипак билансом просветног рада уздиже учитеља на достојну висину, очекујући с правом боље схватање узвишене улоге његове од државе и народа. Половина прихода од ове књиге намењено је Учитељском Дому у Београду.

Ко треба да буде путовођа нашега народа, од Сретена Динића, издање Подринске Учитељске Библиотеке, Шабац цена 5 дина. Предавање држано на Подринској Учитељској скупштини 6. октобра ове године. После слома у Скупштини од 20. јуна, дошло је питање и очајнички глас из средине народних просветитеља: ко треба сад да предводи наш народ? И, треба ли народни просветитељи и даље да гледају да се од стране политичких инекуланата народна душа и снага и даље бесмучно размиче и профанише. Књига се може добити код издавача у Шапцу и код писца у Лесковцу.

На раскрсници векова, од Миленка Видовића. Сарајево. Садржи синтезу најактуелнијих философских, религијских и културних питања. Цена 5 динара.

Мисао: Кад те неко паљути, прво савладај себе, па онда њега.

ПРОСВЕТНЕ ВЕСТИ. ДРУШТВО ЗА ПРОСВЕЂИВАЊЕ СЕЛА.

У Београду је основано: Друштво за просвећивање села. Основали су га стари и бивши саветници, министри професори, лекари и пензионери. Мило нам је што су се тако велики људи заинтересовали просвећивањем нашега села. Само што се у Београду све и увек почиње изнова, као да нико и ништа пре тога није радио у том погледу. Ми патимо од непризнавања и не познавања туђега рада. Неки странац кад би прочитао ову дискусију на првој скупштини тога друштва, мислио би да доиста у Србији ништа до сада није рађено на народном просвећивању и да се та идеја тек сад родила међу овим људима. Међутим, ми смо пре тога имали и имамо: Друштво за чување Народног Здравља, коме је главни смер здравствено просвећивање ширих слојева народних; Друштво Светог Саве, за популарисање у народу историских и географских наука; Друштво за школску хигијену и народно просвећивање; Рад Живојина Дачића; Културну Лигу; Одсек за народно просвећивање у Министарству Просвете и т. д. А шта су тек земљорадничке задруге урадиле за просвећивање села.

Наша анкети

Да би смо одговорили своје задаци, који смо истакли у нашем листу за ствар народног просвећивања, отворимо социјалну рубрику за наше читаоце и сараднике са овим питањима:

1. Шта је узрок што се у нашем народу врло слабо чита.

2. Како и на који начин да се омили народу читање и на који начин олакша народно просвећивање, које се без тога не може ни замислити?

Свакоју прасодан одговор о томе, радо ћемо штомљати.

Уредиштво

Драмски Конкурс

Видовићев Покрет у Сарајеву расписао је поново Конкурс за једну драму, у којој би се, барем у главном јунаку показале све позитивне особине чаше расе и представно снажни етички карактер као узор новим покољењима. Прва награда 10.000, друга 5.000 дина. Рок 1. март 1929. год.

 НА ЗНАЊЕ!! Сваки претплатник овога листа поред тога што је својом претплатом помогао једну просветну акцију, он је у исто време са том сумом, приложио једну циглу за подизање учитељског санаторијума у Сијаринској Бани.

Напомена

Неки наши претплатници траже веће признанице од оних штампаних, које им ми шаљемо за оправдање издатака у својим надлештвима, као да је ове признанице тешко залепити на већем табаку хартије и на њему извршити све формалности. То се исто може урадити и са поштанским реценисом или купоном од чека и оправдати издатак кад се хоће. А не као што неки раде, траже унапред признанице за претплату, коју још нису ни послали.

„Народни Просветитељ“ излази два пута месечно. Цена му је 30 динара годишње. Претплата и рукописи шаљу се уреднику (Учитељ Јосифа 39). Продаја на број 2 динара.

ВЛАС. ЗА УЧИТ. ДРУШ. СР. ЛЕСК.
ДРАГ. МИЛОВАНОВИЋ.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
СРЕТЕН ДИНИЋ.

Штампарија Ж. Д. ОБРЕНОВИЋА — ЛЕСКОВАЦ

— ЛИСТ ЗА ШКОЛСКИ ЖИВОТ И НАРОДНО ПРОСВЕЋИВАЊЕ —

ГОДИНА 1.

УРЕДНИК
СРЕТЕН ДИНИЋ

БРОЈ 15.

Какав треба да је човек, учитељ, као васпитач и просветни радник

— Намењено у првом реду младим учитељима почетницима —

Човек као дело природе производ је двају елемената тела и душе, који један без другог засебно не представљају никакву вредност. Спојени на неки само природи својствен начин, ова два елемента изражена су у појму *индивидуа*, из које има да се развије овакав какав је наш човек. И на колико да су кроз све елементе већ унапред наглашене и карактерне особине индивидуума — будућег човека (човек доласком на свет доноси собом и своју судбину) индивидуум је још подлежан утицају околине у којој се развија, (човек је производ своје околине). Укупан резултат учешћа свију поменутих чињеница изражава се у појму, квалитет, што ће рећи да квалитат човека зависи од учешћа свију оних поменутих чињеница. Према томе квалитет човека као материјалног бића, да ли ће телесно бити развијен, крепак, снажан и здрав, зависи толико исто и од услова које му пружа околина у којој ће одрасти и развијати се, колико и од његових урођених одлика, којима је природа обдарила његов организам,

Русо и Толстој верују да се сви људи без разлике рађају подједнако добри и племенити, украшени свима врли-

нама. Што они не остају увек такви и не могу да развију и испоље своје лепе особине узрок је до околине у којој се развија њихово духовно биће. И по томе, као и код првог случаја, квалитет човека као спиритуалног—душевног бића толико исто зависи од прилика и околности у којима ће се развијати и израђивати, колико и од урођених услова које је својим доласком донео на свет. Та особина човекове природе, да је подложен спољним утицајима, била је у основи полазна тачка идеје за стварање нарочитих услова обострано (духовно и телесно) а нарочито духовно одгајивање и усавршавање човека, на њој је назидава сваколика зграда намењена поглавито човековом интелектуалном усавршавању; а она је у исто време и та чињеница која условљава успех свију ових створених услова за духовно развијавање и усавршавање човека.

Али ма колико да је успех установа, које је човек себе ради, свога васпитања и усавршања условљен његовом природном особином прилагођавања утицају са стране, квалитет успеха тога васпитања зависиће баш зато понијвише од фактора који то васпитање врши. И не толико од његових речи и његовог телесног учешћа, колико од његовог духовног присуства, што је сасвим природно, да на човека као духовно биће најјаче дејствује духовно утицање васпитача. из чега опет излази то: да, би васпитач мога постићи жељени успех код свога васпитника, потребно је да цео његов живот и рад буде у пуној сагласности са његовим учењем.

Неда се просто ни замислити, да би један порочан и духовно пропао човек својим моралним проповедима и саветима могао онако успешно утицати на околину, као што би то са његовог места могао један велики моралиста. Јер док би овај други својим излагањем исте садржине био у стању да до фанатизовања задобије своје слушаоце и учини их вољним на сваку жртву, дотле би ти исти слушаоци за слично излагање из уста онога првог осећали неподношљиву одвратност, окренули би му леђа и напустили га.

Од свију средстава којима се при васпитавању служимо најјаче је и најуспешније *жив очигледан пример*, — факт

кога је наука о васпитању као таквог признала.

И према томе, ако је ова дефиниција овака какву смо је поставили тачна, онда је одговор сам по себи јасан какав треба да је човек учитељ као васпитач и народни просветитељ. А на име, он треба и мора да буде не само беспорочан и без мане човек, него он шта више мора да има од свију из своје околине на коју треба да утиче, узвишенији појам о свима правим вредностима — о истини, поштењу, правди о честитости; о моралу и љубави према ближњим и најзад о узајамности и колективитету, Цео његов живот и његова дела морају бити у пуној сагласности са оваквим његовим сватањем. И само тако, то ће његово сватање благотворно зрачити његову околину не кроз његове речи, које може и сваки други изговорити, већ кроз цео његов живот и његова дела. — Он треба да буде узвишен изузетак, као што му је и позив кога се примио узвишен и изузетан,

У животу ми смо имали прилике да се сретнемо са много учитеља, који су по карактерним и душевним особинама својим били врло различити људи, и да спонтано понекад и противу своје воље пратимо њихов живот и рад. И увек смо после ових посматрања долазили до једног истог резултата а на ње да су само они од њих својим радом постигли жељени успех и оставили трајне трагове свога утицаја на околину и зато од ње били цењени и високо поштовани, који су као људи били неуморни радници, узорни морала правде и честитости, који су ако су породицу имали били идеални супрузи и родитељи; који нису своје слободно времетрајили зевзечени се са механиским клупедерима или у сплеткарењу и завађању мештана, коцкању и пијанкама; већ су га посвећивали својој кући и породици или читању одабраних и корисних књига, ради свога личног усавршавања. И да су они од њих у колико су ове врлине биле у њима јаче заступљене дали најзавидније резултате.

Док су међутим они којима је позив и положај био средство за примање плате и обезбеду безбрижног живота; који су својим присуством само запремали место каквом

ваљаном и корисном човеку; који су све своје слободно време (а они су га и сувише имали, јер никад ништа ни су ни радили) проводили у лењествовању, механи и рђавим страстима, и били зато од свију бољих људи из своје околине омрзнути, презрени, и шта више вређани и гоњени, а по своме уклањању врло брзо заборављени.

Кад сам први пут сазнао за великог швајцарца, генијалног учитеља, Песталоција горео сам од жеље да прочитам његову биографију и дубље завирим у живот тога недостижног генија, јер сам био уверен да ће ми се у њему одкрити редак и необичан човек. Није ми било потребно за то чекати ни дуго читати целу биографију његову, једна само анегдата из његовога живота која ми тих дана дошла до руку, била је довољна да ми прикаже свеколику величину генијалног Песталоција као човека. Ево дакле те анегдоте:

„Кад је једнога дана моћан немачки цар Јосиф који је о Песталоцију и њиховој реформи основне школске наставе у духу Русовљевог учења, много слушао и читао, зажелио да га и лично види, написа својеручно писмо генијалном учитељу и позва га к себи. Бедни учитељ који и иначе није на сјај и одело много полагао, пошао му је у оделу, које је једино имао а у коме је и у школи радио. Кад је дошао у заказани час примања, Цар је пришао прозору са улице и очекивао Песталоцијеву појаву“ — Ко зна како га он замишљао, какву је он појаву у њему очекивао — „на једном спази једног чичицу у радничком оделу како на улазу у Двор застане, саже се, одкопча једну своју ципелу, извуче из ње петлу и пружи је просјаку, што је богорадио пред дворским вратима. Песталоције није имао ни сањима у ципу код је пошао цару, али је био прожет осећањем потребе да чини добра дела, и он га је учинио онако како је у онај мах могао.

Кад се Песталоције појави пред Царем у старом похабаном оделу, са распученом ципелом, на коју није ни обраћао пажњу, мудри цар је увидео с каквим човеком има посла устао је са столице узимао му у сусрет и загрлио га.

А сада на крају овога чланка, нека ми буде дозвољено

да га завршим речима највећег учитеља човечанства, који је одпуштајући од себе своје ученике рекао им: „Идите и будите солило свету, али се пазите да не обљутавите, јер ако се обљутави, чиме ће се јело посолити.“

1. децембра 1928. год.
у Врњцима.

Вељко Сийжанић

О новој улози учитељевој у народу

(Преговор на књижицу Ср. Динића:
„Ко треба да буде путовања нашег народа).“

„Зној од рада јесте киша, која чини да расте семе цивилизације“.

Повесница педагошког и учитељског живота помиње време партијархалног живота нашег народа, у коме је народни учитељ имао потпуно подређени социјали положај, који је рељефно приказан у мржњи црквењка Томе према свему новом и према новим учитељима, и који себе једног дана пита: „Шта је то! Где је учитељ? — *У земљорадничкој задрузи* Где је учитељ? — *Има седницу* Где је учитељ? — *У читаоници*. Где је учитељ? — *Опишао у варош на неки скуа*. А у цркву само на Божић и Ускрс. Међер нема учитељ Мите никад више! Није ми тај прегрешнио ни једну недељу, а да не дође у цркву. По неки пут дође пре попе, па очита целу јутрењу, док попа не дође. А садашње учитеље не може човек од жеље да види у цркви“.

Изменом прилика у животу нашег народа, дошле су и друге потребе његове, а тиме је измењен и однос између њега и народног учитељства, а нарочито учитељевог социјалног положаја. У овоме послу, кроз епоху народне револуције, учитељ је прибављао својим утицајем и радом на културном подизању свога народа, улогу фактора, који је „утирао путеве, куда про-

лази вођа човечанства". Развојем културних потреба, утицајем и делатношћу народног учитељства, и народна основна школа добија улогу културне установе „која осветљује путеве, куда пролази култура“, стварајући школом и радом ван ње на културном пољу „вековске будућности и вође човечанства“.

Из тога времена датира и позната крилатица: „Ко хоће да убије један народ непросвећен и некултуран, нека га пусти да ради шта хоће и како хоће, па је постигао циљ“. Она беше снажан погстрек нашем народном учитељству последњих деценија прошлог и прве деценије овога века, да снажном културном акцијом припреми свој народ за догођаје, који су нам донели Ослобођење и Уједињења троименог нам народа.

Данас пак, кад смо давно предали забраву „добра и златна времена“ црквењака Томе, и кад су послератни односи у нашој националној средини завитлани јаловом и по културни напредак нашега народа фаталном партизанском борбом и отужном хипокритском и демагошким службом народу кроз партије и преко партијских „јунака и величина“ — данас је сав културни рад народног учитељства у народу доведен у питање. Данас, партизанство са својим фаворитима прети, да сав културни ток живота нашега народа, сведе у прљаве канале кухне партизанске делатности. Све чињенице говоре, да попут речи Боже Књежевића: „Огромна већина људи *ради оно што мора*, што може или што воли да ради: само врло мало њих, племени-тих, раде *оно што треба да раде*“ — и наше учитељство, данас напушта домене свог предратног културног рада ван видова учионице. Захваћено таласима опште кризе и посувраћености у посматрању и оцени свога положаја и положаја своје средине, наше учитељство, у огромној већини под притиском опште, партизанством створене, социјалне атмосфере, улази непосредно из школске клупе у политички вртлог, у коме се предаје служби ове или оне политичке групе

што га одводи са оне линије, која му је најближа и најприроднија: линије културног пословања ван школскога рада. Како је и колико плаћена народном учитељству ова служба партијама, показује биланс учитељских и просветних тековина за ових десет година нашег националног уједињења, у коме се нарочито истичу: полицијско-партијски насртаји на личност учитељеву; недавни премештаји учитеља у маси, на територији „оба фронта“, који се квалификују *прогонима* учитеља; не доношење за десет година једног закона о народним школама за целу Краљевину С. Х. С.; најгљубе измене у закону о чиновницима; доношење наказних уредаба о учитељским дисциплинским судовима и школским одборима; спровођење партизанских стечаја, учитељских места, партизанско постављење школских надзорника и т. д. и т. д.

Загледамо ли истини у очи, у њеним бистрим дубинама, нећемо ли видети себе? Можда би неко рекао, да је овоме злу крив систем или тежак социјални положај учитеља. Нека су и једно и друго узроком данашње немани. Али на послу стварања данашњег система и данашњег учитељског социјалног положаја, није ли велики део учитељства активно саграђивао, понешен ефемерним и увек сумњивим изгледима на: боље учитељско место; управитељски или надзорнички положај; положај реферанта Министарства Просвете; ранију пензију; степендију своју, своје деце или рођака; промену положаја и ресора; орден; посланички мандат; чланство у рентабилном предузећу или комисији; бољу прођу уџбеника и књига „за ђаке и народ“; си некуру; хонорар; позајмицу за кућу; и т. д. и т. д.? Часним изузетцима нека је и овде част.

Индигнација многих учитеља према раду на културном пољу ван школе, резултатала је данас, сасвим природно, испуштање иницијативе из руку учитеља на општем народном послу, специјално послу културног просвећивања нашег народа. Ту су и почетци узимања

све већег маха љигавог партизанства и прелажење иницијативе за радом у народу, у руке најмање позваних: партизанских меднокрит та, који су данас на путу, да овладају, у сврхе своје, и социјалним положајем народног учитељства. Ова индоленција и овакав став многих учитеља према позиву културног радника, несме се и даље продужити. „Свет овакав какав је, идеалан је за камење, савршен за биљке, прекрасан за животиње, добар и леп за обичног, нижег човека, ружан за оне, који дубље осећају, неразумљив за оне који мисле.“ Уздићи се изнад средине, у којој живимо, а нарочито изоловати своју личност из кухње и загушљиве партизанске атмосфере, јесте први услов, да учитељ доведе свој положај у склад са улогом, која га у тој средини очекује. Он тек онда има услове, да замени и сигурно потисне партијског вођу, и постане културни вођа своје средине. Јер и сам „живот је путовање, у коме огромна већина несвесно лута а само мало њих имају јасне путеве пред собом, којим стално иду целог живота. *Прогресом културом — живошће све мање биши пуштања без путева*“

Јер, по речима Горкога, данашњи живот има само два облика: „први је облик *сагоревање*, достојан часних бораца; а други је облик *трулење*, одређен само за кукавице и слабиће“. Верујући, да ће наше народно учитељство, свесно традиције својих, снажном културном акцијом у нашем троименом народу, не само потиснути жучну и прљаву партизанску акцију слабића, већ ову у потпуности заменити својом активном сарадњом у свима културним подухватима, на просвећивању и културном подизању нашег народа, — ми пружамо ову књижицу свима учитељима и учитељицама наше простране Стацбине, желећи да их она подстакне и одушеви за рад, рад учитеља — бораца, који ће своје народу дати оно, што од њега будућност народа очекује. На томе путу културне учитељеве активности има доста трња, биће доста неугодности. Али и

„чашу меда нико још не попи, док је чашом жучи не загорчи“. Слабодушност и млитавност нису одлике нашег народног учитељства. Оне су својствене медиокритетима и слабићима, ван учитељског реда. Дело Уједињења нашег троименог народа, у првом је реду дело нашег народног учитељства и његове културно-просветне делатности у народу. Оно је прво најавило Југославију, те је оно мора и изградити културном акцијом и духовним народним јединством. Зато „нама није потребан, нити довољан само један тренутак одушевљења. Нама су потребни векови енергије“. Посао културног рада народног учитеља је посао народног вође, који ће свој народ водити путем просвете и културе, напретку и лепшој будућности.

Милош П. Павловић

уредник „Подрин Учитељ. Библиотеке“

Онима који знају све!

— Прича Стјарога учитеља —

Мени је лако било учити оне људе, који не знају много — говораше покојни учитељ Мијат. — Њима што будем казао, они ће ми бити благодарни“.

Лако ми је било учити оне који *нешто* знају, јер ће желети да још штогод науче. Али ми је тешко било учити оне који знају све!

Тако сам имао једнога који није хтео ништа да прими што му, год кажем, уверавајући ме да он све зна! Да је његова глава пуна свега шта му треба и да више ништа у њу не може стати. Често пута неће да ме саслуша ни да довршим што сам започео да му говорим. Јер он све зна!

„Лепо да примимо и то, — рекох му ја, кад би знање било као вода, месо, млеко, јаја. У пуну чашу воде доиста не може стати ни једна кап воде више. Желудац кад се напуни јелом, више не може примити јело. Али мозак кад се

напуни да ли још нешто у њега може стати? Или управо да ли се мозак уопште може напуњити? Ти сматраш да је твој мозак исто што и шиник, рецимо напуњен и препуњен и да ништа више у њега не може стати. А ја ћу ти сад доказати да то није тако. И ухватим једну муву, удавим је у води и оставим да стоји у води све док не буде пре-стала показивати знаке живота, док се није видело да је мртва. После извесног времена извадим је из воде, метем је на сто и посолим је сољу. Није прошло ни 10 минута, а она поче да мрда. Мало по мало, мува све више мрда и док се не осуши, одлете.

Мој Миливој, што се прављаше да зна све, кад видео то, запита:

— Како то, како то? — окупи ме запиткивати.

— Ево како, кажем му ја. — Мува не дише на плућа као ми, већ на рупице, звањим душњаци. Вода је напунила те рупице и утулила њен живот за извесно време. Со је извукла воду из тих рупица и мува је наставила свој живот, То је проста ствар, али ти је ниси знао. А ти кажеш да знаш све. Шкоди ли ти што си сад то научио?

— Не.

— Јеси ли сад видео да твој мозак није исто што и чаша, што и желудац што и неки обичан суд, који се да напуњити, већ да су његове просторије много веће од сваке чаше и од сваког суда. Ну, то је једна ситуација, овај случај с мувом, али има пуно ствари које ти не знаш, а које би требало да знаш. Да узмемо један овакав пример. Ти знаш да је пре неки дан умро твој сусед Миленко од неке посекотине на прсту.

— Знам.

— Епа добро, јуди се много више посеку од тога, однесе им граната ногу, руку, на остапу живи, а он, да умре од једне мале посекотине. Али он мора да умре јер је драо мртву овцу, која је угинула од пришта. И кад се при дрању посекао, пренео је њену заразу на себе. А ти знаш да је и он био један од тих који се правио да зна све! И није

примио ничије савете. И то га је упорство стало живота пре времена.

Ну, рецимо то је једна нарочита наука, сточне болести, које треба нарочито учити. Али има простијих ствари од тога, које људи не знају, а мисле да их знају. Дигну главу иду путем и мисле да је цео пут раван. А кад израњава ноге о камање и јаруге, онда виде да цео пут није раван. Ти си већ учио буквар и верујем да си га знао на памет.

— Све у прсте! — рече Миливоје.

— А ево ја ћу те сад уверити да ни њега ниси доучио. Тамо има једна реченица која гласи овако: *Класови на жићу који стоје право, празни су.* Јеси ли кад год размишљао о тој реченици?

— Никад!

— Видиш, та је реченица написана била за децу од 6—7 година, али је деца нису разумела и тек је сад ми разумемо. Значи да нисмо ни буквар доучили а камо ли што друго. Па како можемо да кажемо да знамо све. Сад да се вратимо овако стари на буквар, па бисмо имали много које чему да се научимо из њега. Човек једну ствар колико пут загледа, толико пут нађе у њој по нешто ново. Ти знаш све стазе и путање у твом селу, а свакога дана наилазиш на по нешто ново по њима и учиш се. Јер наука није исто што и вода, што и песак или жито, нити она заузима простор у нашем мозгу као и други предмет већ је она нешто духовно и невидљиво што се може бескрајно уносити у мозак. Човек је са учењем исто што и један путник. који путује целога века и никад крај земљи не нађе. И наука је бескрајна као и васнопа. Обућу праве многи обућари, али ти идеш код онога који боље ради. А боље ради онај који није никад казао да све зна. Него се учио и даље и још учи. Тако ти је у сваком послу, што човек више зна, све му се више отвара прохтев за учењем. Према томе, ко год каже да зна све, не зна ништа!

Никад више није пало на ум Миливоју да каже да све зна.

Просвећивање Метохије

Метохија, то вам је онај питоми равни крај, на углу наше отаџбине, који је чувен, не само зато, што је она понос и дика наше старе класичне културе и просвећености, где бриљирају споменици још из онога доба: Високи Дечани и Св. С. С-Патријаршија, као најјачи доказ њене тадање величине, него је она капија-кроз коју су прошли с малим изузетком сви они славни наши хероји и мученици, за време Европског рата, ушли у албанских крш и преживели албанску голготу. Због њене важности, коју је играла у ранијој и доцнијој историји српскога народа, због тих дивних споменика, који су подигнути на њеним опеваним пади-нама, она је и дан-данас интересантан мамац многим страним путницима, који обилазе поједине крајеве наше домовине.

Многи потомци, оних који су пали на бранику ових светлих споменика налазе се далеко од родног краја својих прадедова, разасути по разним крајевима наше драге отаџбине, куда их је у своје време отерао бес и зулум некадањих грубих господара ове питоми равнине, који су после косовске катастрофе њоме управљали; али свакако са неугашеном жељом да данас дознаду нешто о колевци својих предака. Ја им у томе дугујем и жеља ми је, да им колико толико одужим свој дуг, јер им могу пружити бар једну бледу слику ако не општег поможаја у којем се налази равна Метохија, данас после 10 година Ослобођења и Уједињења наше отаџбине, а оно бар њеног просветног поможаја. Одмах да кажем, да се тиме не можемо много ни похвалити ни покудити. Истина је, да су некада учитељи са села завидели на бољим школским зградама, овима у вароши, и ако ни ове нису никад представљале нешто бог зна шта велико. А данас је обратно, Ми из вароши завидимо онима на селу на њи-

ховим новим школским зградама, које су у доста места подигнуте.

По сеоским општинамама, и ако не свима, благодарeћи првенствено обилатој помоћи државе, нарочито у последње време, подигнут је приличан број нових школских зграда, кад и благодарeћи иницијативи извесног броја добрих људи с влашћу и положаја, те су још првих година дали добар пример рада на народном просвећивању. Ту има да се заблагодари и срећној околности, што су ови људи за време свога школовања на Универзитету тражили да буду постављени као привремени учитељи и учитељски заступници те се на тај начин издржавали и спремали за испите и увидели све тешкоће са којима се учитељи боре за народно просвећивање. Па доцније, кад су заузели видне положаје у државној служби својски прегли да олакшају посао народног просвећивања, излазећи увек учитељу и школи на сусрет. Ну, где је среће ту је и несреће. Стицајем разних прилика и околности, ови су људи одлазили са својих положаја и замењивани обично са људима, који су гледали равнодушно на школу и њен живот, то је често наступао застој у раду на унапређењу народног просвећивања.

Што није боље него овако како је, има много узрока, али је најглавнији тај што је већина света, незрелих појмова о потреби школе, коју сматра као наметнуто зло, противу кога треба да се бори. И прво средство противу ње је неуредно одашиљање деце у школу па онда све друго што иза тога долази. Али ће школа и књига ипак допринети да се просветна свест пробуди и све више развије.

Пeћ, новембра 1928. год.

В. Р. Д.

М и с л и

—:—

Срамота је можда потражити новац, али потражити време за рад, то је и дужност.

— — —

Ружне су речи као ракетле, које треба одма затрпавати, јер што иду даље то више пуцају.

— — —

Кад мрзиш некога, остави мало места у срцу за љубав, јер ће доћи време да ти то мало местанце у срцу спасе цело срце.

— — —

Најмање је оних који су се покајали за учињено добро а највише оних који су се пак кајали за учињено зло.

— — —

Људима који с висине гледају на друге, често пута та висина смета да виде себе колико су мали.

— — —

Ти се рађаш и умиреш сваке седме године, јер се за то време све хелије у тебе измене, али једно што се никако не мења, то си ти.

Сликарска и говорничка дописна школа

— — —

Уз Дописну Гимназију, која је за саме две године показала необично велике резултате, отворио је ових дана Видовићев Просветно-етички Покрет у Сарајеву још две дописне школе: једну за сликарство, а другу за говорништво. Уједно ће се учити у говорничкој школи елементи логике и психологије индивидуалне и колективне.

На крају прве године

Са овим бројем наш лист завршава прву годину свога излажења. Биланс његовога успеха лежи не само у лепом одзиву претплатника и сарадника, него и у томе што је он стварно задовољио једну просветну потребу и појачао позицију за испрајан рад и борбу свију просветних радника, којима та узвишена мисија лежи на срцу.

Ми смо дубоко захвални свима пријатељима друговима, познаницима и непознатим пријатељима, који нас помогоше, било претплатом или сарадњом. А нарочито не можемо никад заборавити дуг захвалности онима, који скупањем претплате дадоше живој нашем листу и положише темељ његовом ојштанку. Таквима задржавмо право да се усвоје време нарочито одужимо. Надамо се да ће нас, како они, тако и сви остали пријатељи својом помоћи и даље подржавати у овој тежкој али узвишеној послу, у коме ћемо сви ми бити равноправни и заједнички немари будуће грађевине, за наша следећа покољења, а која ће се звати браћински уређена, цивилизована и просвећена држава.

УРЕДНИШТВО

НА ЗНАЊЕ!! Сваки претплатник овога листа поред тога што је својом претплатом помогао једну просветну акцију, он је у исто време са том сумом, приложио једну циглу за подизање учитељског санаторијума у Сијаринској Бањи.

ДОБРЕ КЊИГЕ ЗА ЧИТАЊЕ СПОМЕНИЦА ПЕДЕСЕТОГОДИШЊИЦЕ ЛЕСКОВЦА 1877—1927.

Уредили: Сретен Динић и Др. Тодоровић.

Како по садржини тако и по техничкој спреми, ово је једна од најлепших и најсадржнијих споменица у унутрашњости земље.

Књига садржи 8 великих одељака у којима видно место заузимају историјски чланци и предавање о прошлости Лесковца, његове просветне прилике под Турцима, његов културни развитак за 50 година, постанак и развитак његове индустрије, просвета трговина, банкарство; уметност и опис прославе. Књига је украшена са стотином фотографија разних догађаја из живота, заслужних људи и његове индустрије.

На споменици су сарађивали поред уредника још и г. г. Живан Живановић, држ. саветник у пенз., Јован Ђорђевић, професор, Јован Х. Васиљевић, књижевник, Дамњан Влајић, пуковник у пенз. Богољуб Горуновић, професор и Ђока Митровић, књиговођа, Књига износи 220 страна на финој сатинираној хартији.

Цена 40 дин.

Поруџбине се врше само за готово. Да се не би плаћала поштарина, шаљемо на захтев наш чек, како за наш лист тако и за поручене књиге.

„Народни Просветитељ“ излази два пута месечно. Цена му је 30 динара годишње. Претплата и рукописи шаљу се уреднику (Учитељ Јосифа 39). Продаја на број 2 динара.

ВЛАС. ЗА УЧИТ. ДРУШ. СР. ЛЕСК.
ДРАГ. МИЛОВАНОВИЋ.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
СРЕТЕН ДИНИЋ.

Штампарија Ж. Д. ОБРЕНОВИЋА — ЛЕСКОВАЦ

